

БІЛІМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

№3(26)
2017

Ұлағатты ұстаз

Сыздықбаева Зағира Сыздықбайқызы - Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің әдіскері, физика-астрономия пәнінің жоғары санатты оқытушысы

Зағира Сыздықбайқызы - теориялық және практикалық білім ұштасқан, еңбек өтілі тәжірибеге бай, дүниетанымы мол, өз пәні толыққанды игерген ұлағатты ұстаз. 70-тен астам мақаласы халықаралық, республикалық конференциялар жинақтарында жарық көрген. 2 монографиялық еңбектің авторы. «Атамұра» баспасынан шыққан «Физика және астрономия» 8 сыныпқа, «Физика және астрономия» 9-сыныпқа арналған баламалы оқулықтары қазақ, орыс, ұйғыр тілдерінде жарық көріп, ҚР Білім және ғылым министрлігінің 2008 жылғы 10 сәуірдегі №78 бұйрығымен жалпы білім беретін мектептерде оқытылуда. «ҚР білім беру ісінің құрметті қызметкері» төсбелгісінің иегері.

МАЗМҰНЫ: СОДЕРЖАНИЕ

Ж.Е. Тоқатова Ұрпақ тәрбиесі – ұлт болашағы.....	5
Д.Р. Нұрпейісова Жарық. Жасанды жарық көздері дегеніміз не?.....	7
А.Е. Үмбетова Жеңіл атлетика. Төменгі сөреден шығу техникасы	13
Ә.Ш. Ерімбетов Допты алып жүру әдістері. Допты себетке тастауды үйрету.....	16
Т.О. Баймағанбетов Допты бір қолмен жоғарыдан беру.....	18
А.С. Бүркімбаев «Толағай» отбасылық сайысы	20
Л.Ж. Тулепова Работа с учащимися с высокой учебной мотивацией.....	22
Г.Б. Маханова Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!.....	26
А.Б. Сайфунова Құзыреттілік – кәсіби маман даярлаудың басты сапасы.....	27
Н.М. Төсбай Мазасыз күй.....	31
Н.С. Нұрғалиева Іскерлік кездесу түрлері.....	32
Л.Г. Тұрмағанбетова Аударманың түрлері. Ауызша және жазбаша аудару арасындағы айырмашылықтар.....	35
Ә.Болатбек Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік жұмыс түрлері.....	43
З.Б. Құлмұбаев Олжас Сүйлеменов. Движение «Невада-Семей».....	52
Ж.Б. Абылаева Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу тілін дамыту жолдары.....	54
Б.М. Жусупова Конституциялық реформалар – Қазақстанның демократиялық дамуының бетбұрыс кезеңі.....	56
Г.Б. Абибасанова Кітап- білім бұлағы.....	60
А.П. Айбұсынов Россия в 17 веке.....	63
А. А. Ержанова Нан - біздің өміріміз.....	65
Р.Е. Кенжалиева Характер человека.....	69
Г.М. Ниязова Земля – планета.....	73
А.У. Оспанова Великая французская буржуазная революция.....	76
Федореева Ольга Юрьевна Выразительное чтение эпизода сказки «Чего на свете не бывает».....	81

Абдраманова А.Б. Подлежащее и способы его выражения.....	84
Қуаныш Айым Ұлттық құндылығымызды ұлықтайық.....	88
Тажикова Гульшара Дүйсенбаевна Проблема эффективной реализации распределенных параллельных вычислений.....	90
Отенова Лиза Умирзаковна Екі сатылы "Колледж- ЖОО" жүйесінде болашақ педагогтарды даярлаудағы сабақтастық.....	97
Айпейсова Нурилла Пирмашовна Көбейту және бөлу 430*2 және 860:2.....	100
Өнер-білім, тіл туралы қанатты сөздер.....	104

ҚҰРЫЛТАЙШЫ «БІЛІМ ШАМШЫРАҒЫ» ЖШС

Бас редактор:

Тобашов Марат Шайхисламұлы – Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің директоры, техника ғылымдарының кандидаты, доцент

Редакциялық алқа:

Алпамысова Зағипа - Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің қаржы директоры, филология ғылымдарының кандидаты, доцент

Елеусінов Бауыржан – облыстық білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының директоры, физика-математика ғылымдарының кандидаты, профессор

Серікбаев Сәкен – облыстық білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және қайта даярлау институтының директорының орынбасары, тарих ғылымдарының кандидаты, доцент

Сәдуақасов Жеңіс – Қорқыт ата атындағы ҚМУ-дың профессоры, филология ғылымдарының докторы

Жонтаева Жаңыл – ҚР білім министрлігі, мектепке дейінгі және орта білім, ақпараттық технологиялар департаментінің директоры

Әбдікәрімов Шакизада – Қызылорда қоғамдық теле-радиокомпаниясының директоры

Сайлыбаев Бақытжан – Қызылорда облыстық білім басқармасының басшысы

Алшынтаев Сейтқали – «Нұрай» ЖШС директоры

Сауяева Венера – редактор, колледж оқытушысы

Махатова Күлсара – жауапты хатшы, колледж әдіскері

Нахатова Жансая – корректор, кәріп теруші, колледж оқытушысы

Салмырза Еңлік – дизайнер, колледж студенті

Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және Ақпарат Министрлігінің Ақпарат және Мұрағат комитетінде 2010 жылдың 28 сәуірінде тіркеліп, ЛК 0860-Ж кәулігі берілді.

Мекен-жайымыз:

Қызылорда қаласы, қонаев №17

Тел: 8 (7242) 27-22-37, 27-75-27, 26-21-91

E-mail: ko_kazquu@mail.ru

Журнал материалдыры колледждің ақпараттық сараптау бөлімінде теріліп, беттелді.

«Қаңлы-1» ЖШС баспаханасында басылды.

Мақала мазмұнына редакция жауап бермейді.

Басуға 15.09.17 жылы қол қойылды.

Авторлық б.г 5

Таралымы-----1000 дана

ЧИТАЛЬНЫЙ ЗАЛ

Тоқатова Жанат Ерқуатқызы
Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
арнайы пәндер оқытушысы

Бүгінгідей мемлекетіміз өз тәуелсіздігін алып, өзінің дербес мемлекеттілігін қалыптастырған заманда әр халықтың болашағы жастарына тәуелді екені даусыз мәселе. Егер бүгінгі жастар өз халқының рухымен тәрбиеленіп өспесе, онда елдің келешегі бұлыңғыр болмақ. Өйткені ұлттың барша мұрасы жастарға аманат етіледі. Ал, жастар оны сақтамаса және өзінен кейінгілерге тапсырып кетпесе, біртіндеп ұлттық атау да өшіп жоғалмақ. Сондықтан қазіргі таңда біз ұлттық құндылықтарымызды сақтай отырып, болашақ жастарға ұлттық мемлекетіміздің негізін қалып беруіміз керек.

Олай болса, бүгінгі жастар тәрбиесіне көп көңіл аударуға тиіспіз. Ахмет Байтұрсынұлының мына бір сөзі бізді ойландыруы керек сияқты: "Балам" деген жұрт болмаса, "Жұртым" дейтін бала қайдан болсын?" Ол үшін жастарымыздың ұлттық санамен, халықтың дәстүрмен тәрбие және білім алуларына атсалысуға міндеттіміз. Бұл міндет "Халқым" деген әрбір азаматтың ұлттық парызы борышы болуы керек. Біздер қайтсек те ата-бабаларымыздың салт-дәстүрін қорғай жүріп, оны жанартудың қамын ойластыра білуіміз қажет. Халқымыздың ғасырлар бойғы жасап кеткен тарихы бүгінгі ұрпақ үшін баға жетпес үлкен қазына, мұра. Бұл маұраларымыз имандылық, ғибраттық әдет-ғұрпымен, салт-дәстүрімен, тағылым-сабағымен қымбат. Өзін қазақпын деп санайтын әрбір жас қазақтығын дәлелдей алатын істермен өзгеге өнеге болуы қажет. Ол үшін қолға алған қандай да бір ісін халқының ұлттық мүддесі тұрғысынан жасауы керек. Біздің жастарымыз қазіргі батыстан ағылып келіп жатқан келімсектік идеологияның құрбаны болмауы тиіс. Сонда ғана ол бабалар ізімен жүрген болады. Олардың аманат етіп кеткен мұраларына қиянат жасамаған болады, аталарының алдындағы борышын өтеген болады. Қазіргі арзан күлкі мен бос жүріс етек ала бастаған жеңілтек мәдениетке мойынсынбай өз ұлттық болмысын сақтап қалуды ойлаған әрбір саналы жан ата-баба дәстүрін сақтап, әдет-ғұрпымызды, мәдениетімізді бойына дарытуы қажет. Тәрбиенің бесіктен басталатынын ұмытпайық. "Ел болам десен, бесігінді түзе", - деген Мұхтар Әуезовтің нақыл сөзін санамызда қайта жаңғыртайық. Бұл дегеніміз - отбасындағы ұлы тәрбие, ата-әже, әкешеше, апа-қарындас, аға-іні арасындағы күнделікті қарым-қатынас, олардың бір-біріне деген көзқарасы, үндестікте ғұмыр кешуі. Адамның адамшылығы - ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады. Отбасы - адам баласының алтын діңгегі. Өйткені адам ең алғаш шыр етіп дүниеге келген сәтінен бастап, осында ер жетіп, отбасының тәрбиесін алады. Сондықтан да, отбасы - адамзаттың аса қажетті, әрі қасиетті алтын мектебі. Отбасының адамзат ұрпағына деген ықпалы мен әсер үшін өмірдегі басқа ешнәрсенің күшімен салыстыруға болмайтындай. Өйткені ата-ананың балаға деген тәрбиесінің орнын ешнәрсе толтыра алар емес. Отбасы мүшелерінің жас шамасы әр түрлі болса да, олардың арасында бір-бірімен рухани жақындығын, мақсат ынтымақтастығы бар. Оқу орындарындағы тәрбие жұмысының нәтижелігінің бір ұшы ата-аналармен бірлескен әрекетінде екені еш уақытта күмән туғызбайды. Бала тәрбиесі мен дамуындағы басты рөл атқарушы - отбасы. Бала өмірінің басым бөлігі отбасында өтеді. Баланың

алғашқы ұстазы - ата-анасы. Қазақта "Егінің шықпай қалса қайғысы бір жылдық, балаң оңбаса қайғысы ғұмырлық" деген әр адам есте ұстап ұлагат тұтар сөз бар. Әрбір өмірге ұрпақ әкеліп, оның болашағында жақсы тәрбиелі, білімді болып өсуін армандаған атасына баланы бастан тәрбиелі етіп өсіруге баса көңіл бөлген жөн. "Балаң жаман болса жиғаның кетеді, қызың жаман болса жеті ата, жер түбіне жетеді" деген атадан қалған дана өсиет бұл қашанда отбасында тәрбиенің алар орнын меңзейді емес пе? Мемлекетіміздің ертені ұрпақтың рухани байлығы, мәдениеті, саналы ұлттық ойлау қабілеті мен біліміне байланысты. Осы орайда егеменді еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар оқытудың, тәрбиелеудің әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, терең білімді, ізденімпаз барлық іс-әрекеттерінде шығармашылық бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын "жеке тұлға" тәрбиелеу ісіне ерекше мән беруде. Алаш ардагері Ахмет Байтұрсынұлы "Бала тәрбиесін, оқытуын жақсы білейін деген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселерді өзі жақсы білуі керек, екінші баланың табиғатын біліп, көңіл сарайын танитын адам боларға керек. Баланың ісіне, түсіне қарап, ішкі халінен хабар аларлық болу керек" дейді.

"Жастар - еліміздің болашағы" деген қанатты сөзді жиі айтамыз. Ал сол жастардың болашағы, отанымыздың ертеңгі тағдыры өзіміздің бүгінгі қызметімізді қалай атқарып жүргенімізге тікелей байланысты. Жаһандану, ғаламдану үрдістеріне жұтылып, ұлт ретінде жойылып кетпейік, ұлттық мүддемізді қорғайық. Басбұзарлық көрсетіп, ел-елдің арасын бүлдіру қай рудың қолынан болсын келеді. Ал, шашыраған, бүлінген жұрттың басын біріктіріп, тізе қосып, ел ету тек халқына жаны ашылған ұлдардың ғана қолынан келеді. Қазақстанымыздың ақ жарқын, кең пейіл халқының, берекелі босағасына тыныштық пен татулық, құт-күзетші болсын деп, баршамыз тілейік.

Жас ұрпақ тәрбиесі - адамзаттың мәңгілік тақырыбы. Ұлттың бүгінгі де, болашағы да тәрбиелі ұрпаққа байланысты. Әр ұлттың кезеңде болмасын алдында тұратын ұлы міндеттерінің ең бастысы өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты саналы ұрпақ тәрбиелеу. Болашақ қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл парасаты мол, мәдени, ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу аға буынның қоғам алдындағы зор борышы. Ал жастарды жан-жақты қабілетті азамат етіп өсіруге халықтық салт дәстүрлердің тәлім-тәрбиелік білім танымдық ролі зор. Қазақ халқы — рухани зор байлықтың мұрагері. Ежелгі ата-бабаларымыздың күмбірлеген күміс күйі, сыбызғы сырнайының үні, асқақтата салған әсем әні, ғашықтық жырлары мақал-мәтел, шешендік сөз, айтыс өлеңдерінің сан ғасыр бойы өз ұрпағын сегіз қырлы, бір сырлы, өнегелі де өнерлі адамгершілік ар-ожданы жоғары намысқой азамат етіп тәрбиелеп келгені тарихи шындық.

Тәуелсіздік туы желбіреген егеменді еліміздің болашақ ұрпағын тәрбиелеуде, олардың бойына ізеттілік, қайырымдылық, кішіпейілділік, әдептілік, елін, жерін, Отанын сүюшілік секілді ең асыл қасиеттерді қан мен жанына сіңіруде осы ата-бабаларымыздың салт-дәстүр негізін ұстансақ өте ұтымды болар еді.

Бүгінгі таңда ғасырлар қойнауында қалыптасқан ұлттық тәрбиені, озық өнегелі дәстүрді, адамгершілігі бар асыл қасиеттерді жастар бойына қалыптастыруда, оны ұтымды пайдалану аса маңызды міндеттердің біріне айналып отырғаны

даусыз. Сондықтан ұлттық мәдениеттің, әдебиеттің, тілдің, халықтық педагогиканың тарихы мен болашағы да жас ұрпақ тәрбиесіне байланысты.

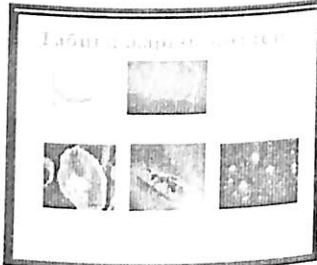
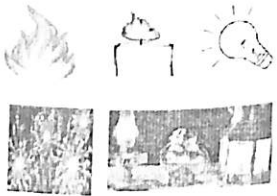
Қорыта айтқанда, әрбір жас ең алдымен өз халқының перзенті, өз Отанының азаматы болу керек екенін, ұлттық болашағы тек өзіне байланысты болатынын есте ұстауға тиіс.

Жарық. Жасанды жарық көздері дегеніміз не?

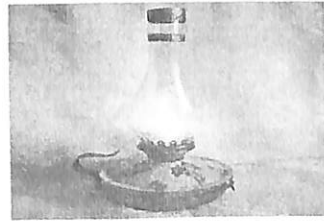

Нұрпейсова Дина Рахымжанқызы
№5 мектеп-лицейдің
бастауыш сынып мұғалімі

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары:		1.5.2.3 Жасанды жарықтың қажеттілігін және оның көздерін анықтау
Сабақ мақсаты:	Барлық оқушылар:	адамдардың жасанды жарық көздерін пайдаланатынын біледі
	Оқушылардың басым бөлігі:	жасанды жарық көздерінің қажеттілігін түсінеді
	Кейбір оқушылар:	жасанды жарық көздерін анықтайды
Бағалау критерийлері:		- Жасанды жарықтың қажеттілігімен танысады; - Жасанды жарықтың көздерін анықтайды; - Жасанды жарық көзін табиғи жарық көзінен ажыратады;
Тілдік мақсат:	Оқушылар:	Жарықтың жасанды және табиғи көздерін ажырата алады.
	Пәнге қатысты лексика мен терминология:	Жасанды жарық-искусственное освещение-artificial lighting
	Диалогке/жазуга қажетті тіркестер:	- Сіздің ойыңызша жарық қайдан пайда болады? - Жарықсыз адам қалай өмір сүрер еді? - Біз қандай жасанды жарық көздерін қолданамыз?
Құндылыққа баулу:		Қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, құрмет,ынтымақтастық, еңбек пен шығармашылық, ашықтық және өмір бойы оқып-үйренуді қалыптастыру.

Пәнаралық байланыс:		- Көркем еңбек – қалыптастырушы бағалау парағын толтыру кезінде сурет салуда;	
Алдыңғы оқу:		- Оқушылар қай кезде жарық және қараңғы түсетінін ажыратады; - Жарықтың кейбір қарапайым көздерін анықтайды. Сабақ барысы:	
Сабақтың жоспарланған кезеңдері		Сабақтағы жоспарланған жаттығу түрлері	Ресурстар
Сабақтың басы (5 мин)	2мин	I. Ұйымдастыру кезеңі: II. Ширату жаттығуы: «Тынық мұхитына саяхат» әдісі бойынша жүргізіледі. Екі корабль капитаны шығады. Қалған балалар 1-2 саналып мотростар болады да, екі капитанның артынан тұрады. Мұхитта жүзіп бара жатқан кемелің қимылын жасап, саяхатқа шығады. Сол бойынша топқа бөлініп отырады Топқа бөлу: 1-топ «Табиғи жарық кемесі» 2-топ «Жасанды жарық кемесі» Мінгә шабуыл «Орнынды тап» әдісі арқылы жүргізіледі. Екі топқа берілген қиылған суреттер таратылады. Тақтаға белгі жасалады, оң жағында табиғи жарық көздер, ал сол жағында жасанды жарық көздер деп белгіленген. Берілген суреттер бойынша өз орнындарын табады.	Капитан бас киімі
	2мин		Жасанды жарық көздер
	1мин		/К/Б/«Бақыт құсы» әдісі арқылы сұрақ-жауаптар жүргізіледі. -Сенің таңдаған суретің неге табиғи жарық көзіне жатпайды деп ойлайсың? -Ал сенің ойыңша жасанды жарық көздері дегенді қалай түсінесің? Қ/Б/«Басбармақ» әдісі арқылы жүзеге асырылады.
Сабақтың ортасы (30 мин)	1мин	Бүгінгі өтілетін сабағымыздың мақсаты: Жасанды жарықтың қажеттілігін және оның көздерін анықтау /Т/«Кім білгіш» әдісі арқылы	

8

	7мин	суреттерге қарай отырып анықтап дәлелдеу. 1-топ тапсырмасы суреттегі жарық көздерін тап. Табиғи жарық көздерін анықта 2-топ тапсырмасы суреттегі жарық көздерін тап. Жасанды жарық көздеріне жататынын анықта. К/Б «Жарнама» әдісі Топ мүшелерін сайлау(хатшы-кері байланыс жасайды. Спикер-баяндамашы, уақыт сақшысы-уақытты белгілейді, интерьер-сұрақ қояды) Әр топ өз тапсырмаларын айтып жарнамалайды. Дескриптор - Жарық көздерді атайды; - Табиғи немесе жасанды жарық көздерін ажыратады; Қ/Б «Бағдаршам» әдісі арқылы жүзеге асырылады. Бағалау «Бағдаршам» -түсіндім -орташа түсіндім -түсінбедім Топтар бір-бірін бағалайды.	
	1мин		
	1мин		
	5мин	/Ү/Біз білеміз бе? Бейнебаян көрсету (жасанды жарықтың пайда болуы туралы) /К/Б/«Сипқырлы шам» әдісі арқылы жүзеге асады -Қандай жасанды көздерін анықтадық? - Оны ең алғаш гректер ойлап тапқан ба?	
	2мин	/Т/«Біз ғалымбыз» әдісі арқылы тәжірибе жасау. Саздан немесе темірден жасалған шәйнекке майлы білте салып, жарық шығаруды дәлелдеуді жүргізу.	

2мин

/КБ/ «Аяқталмаған сөйлем» әдісі
-Біз не жайында мағлұмат алдық?
-Мен... мағлұмат алдым.
-Нені білмейтін едім?
-Мен... жайында білмеуші едім.
-Келешекте денсаулықты күту үшін не жасар едің?
-Мен келешекте... жасағым келеді

арқылы жүзеге асады.

- Тәжірибе барысында не байқадық?
- Қандай жарық көзі пайда болды?

/Қ/«Басбармақ» әдісі арқылы жүзеге асырылады.

Сергіту сәті:

Біз келеміз корабльде
Мұхит бетінде тербеліп. (тербеледі)
Сокса егер салқын дауыл, (қолымен бұлғайды)

Дем аламыз тыныстап (тыныстайды)
Бейнетақтадан суреттер
көрсетіледі, балалар суреттегі
жануардың немесе ауа райы
құбылысының қимылын жасайды.

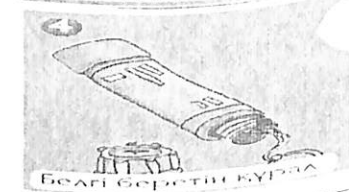
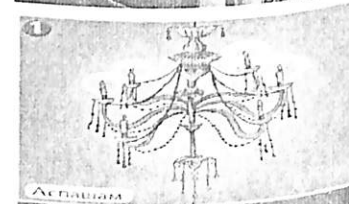
Балық – жүзеді
Шағала – ұшады
Дауыл – айналады
Жаңбыр – шапалақтайды

/Ж/ «Екі жұп» әдісі

Тапсырма: Дауылға тап болған кемеге көмектесетін жасанды жарық көзін анықта. Алдына берілген суреттер арқылы бір-біріне әңгімелейді

Дескриптор

- Жасанды жарық көзі күн сайын қажет екенін анықтайды;
- Жасанды жарық көзі не үшін қолданылатынын біледі;
- Шамшырақ жағалаудың аймақты жарықтандыратын құрал екенін біледі

5мин

/КБ/«4тік қадам» әдісі арқылы жүргізіледі.

Әр баспалдаққа көтерілген сайын сұрақтарға жауап береді.

1-қадам Суреттегі жарық көздерінің қайсысын пайдаланасын?

2-қадам Жарық көздерінің әр қайсысы не үшін қажет?

3-қадам От табиғи жарық көзіне жата ма әлде жасанды жарық көзіне жата ма?

4 -қадам Шамшырақ не үшін қажет?

Тілдік құзыреттілікті қалыптастыру

Жасанды жарық
искусственное освещение
artificial lighting

/Ө.Ж/

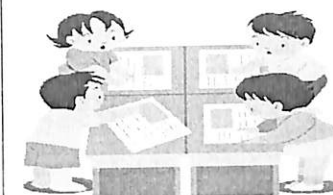
Қалыптастырушы бағалау парағы

Оқу мақсаты	1.5.2.3 Жасанды жарықтың қажеттілігін және оның көздерін анықтау
Ойлау дағдыларының деңгейі	Білу және түсіну Қолдану
Бағалау критеріі	Білім алушы Жасанды жарық көздерін атайды; Жасанды жарық көздерінің қажеттілігін түсіндіреді;

1-тапсырма

Жасанды жарық көзі не үшін қажет? Айналадағы жасанды жарық көздеріне бақылау жасаңыз. Бақылау нәтижесінде кестеге түсіріңіз. Суретін салыңыз.

Жасанды жарық
искусственное
освещение
artificial lighting

Сабақтың соңы (5 мин)	5мин	Жасанды жарық көзінің атауы Не үшін қажет? Суреті	
		Дескриптор: ➢ Қоршаған ортадағы жасанды жарық көздерін анықтайды; ➢ Олардың не үшін қолданып тұрғанын сипаттайды; ➢ Жасанды жарықтың суретін сала алады.	
		РЕФЛЕКСИЯ «Білім теңізіндегі кеме» әдісі арқылы жүргізіледі. Кемелердің суреті таратылады. Тақырыпты жақсы меңгердім деген оқушылар кемелерін теңізге орналастырады, өзіне сенімсіздер жағаның шетінде қалады	
Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрделендіруді қалай жоспарлайсыз?		Бағалау – оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай жоспарлайсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасын сақтау
Жеке, жұптық, топтық, ұжымдық жұмыстар қолдау көрсетемін. Жарықтың жасанды және табиғи көздерін ажырата алды. Қоршаған ортадағы жасанды жарық көздерін анықтайды; Олардың не үшін қолданып тұрғанын сипаттады.		«Басбармақ» әдісі арқылы бағалау жүргізілді. Кері байланыс: - «Сықырлы шам» - «Бақыт құсы» - «Жарнама» - «4қадам» әдістері арқылы жүргізілді.	- Ширату кезінде бір-бірін итермеу. - АКТ қолданған кезде электр тоғынан сақтау. - Сергіту сәтінде парта қырынан сақтану. - Жазылым кезінде дағдысы кезінде қаламсаптың ұшынан сақтану ескерілді.

12

РЕФЛЕКСИЯ	
ҚМЖ құрастыруда нені үйрендіңіз?	Негізгі құжаттардың /оқу бағдарламасы мен оқу жоспары / байланысы арқылы ҚМЖ-ны құрастыру және әдісті тиімді пайдалана білуді үйрендім
ҚМЖ құрастыруда не қиындық келтірді?	Қиындық келтірген тұстары болмады
ҚМЖ құрастырудың тиімділігі	Оқушылардың қажеттілігіне орай тиімді әдіс-тәсілдерді таңдау. Белсенді тапсырмаларды дайындауда әдіс-тәсілдерді пайдалану, саралай оқытуды қолданудың тиімділігі баланы қызығушылығы артады
Қорытынды бағамдау 1. Қандай екі нәрсе табысты болды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? • Мифа шабуыл кезіндегі «Орнықты тап» әдісі • Топтық жұмыста «Жарнама» әдісі табысты болды 2. Қандай екі нәрсе сабақты жақсартта алады (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)? • Кері байланыс жүргізуде «Білім теңізіндегі кеме» әдісі • Жұптық жұмыста «Екі жұп» әдісі және «Аяқталмаған сөйлем» әдісі тиімді болды 3. Сабақ барысында мен сынып немесе жекелеген оқушылар туралы менің келесі сабағымды жетілдіруге көмектесетін не білдім? Топтық жұмыстарды тиімді пайдалана алу, белсенді тапсырмаларды көбірек беру.	

Жеңіл атлетика. Төменгі сөреден шығу техникасы

Үмбетова Ақсәуле Ералықызы
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Сексеуіл кенті,
№177 орта мектептің дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі

Сабақтың мақсаты:

1. Төменгі сөреден шығу техникасын үйрету арқылы оқушылардың денсаулығын нығайту
2. Жылдамдық, ептілік, икемділік, шыдамдылық дене сапалық қасиеттерін дамыту.
3. Дене тәрбиесі сабағында ұйымшылдық, адамгершілікке, эстетикалық, еңбек тәрбиесіне баулу
4. Осы дене жаттығулары арқылы оқушылардың денсаулығын нығайту.

Өтілетін орны: мектеп спорт алаңы.

Сабақты өткізу әдісі: Жаппай, топтық кезекті, жеке, тізбектік, бөліп алу
Сабаққа керекті құрал-жабдықтар: Ысқырық, жалауша, секундомер

[illegible]

			орындауын қадағалау.
II. Негізгі бөлім 25-30 мин	Оқушыларды сапқа тұрғызып сабақты теория жүзінде түсіндіріп, практика жүзінде көрсету. 1. Төменгі сөреден шығу техникасын үйрету. «Сөреге» деген бұйрық берілгенде сөре сызығына келіп бір, бір жарым қадам санап алып қолды сөре сызығының үстіне қойып итеретін аяқты алдығы ұшына қойып итермейтін аяқтың тізесі итеретін аяқтың табанының орта тұсында тұрады, бас пен иық бір деңгейде, салмақ қолға түсіп тұрады. «Дайындал» деген бұйрықта сәл көтеріліп алға қарап тұрады. «Жүгір» деген бұйрықта бар екпіні мен аяқты жылдам қолды алға артқа сермеп 20 метрге максимальді қарқын алғанша жиі-жиі басып жүгіреді. 2. «Сөреге», «Дайындал» әмірлері бойынша жаттығу орындау: Б.Қ. топ бір қатарда, сөре сызығынан бір адым кейін сапта тұр, аралары алшақ. а) Оқытушы «Сөреге!» деп әмір бергенде оқушылар бір адым алға басып, қолдарын сөре сызығына тірей, тізелерін еденге тигізе отырады ә) «Дайындал!» деп әмір бергенде арттағы тірек аяғының тізесін көтере дайындалу калпын көрсетеді. б) Тұр! Деп әмір бергенде бастапқы калыпқа келеді		Оқушылардың сөреге дұрыс тұруын қадағалау және итеретін аяқтарын алға қойығанын қадағалау. Оқушылардың «жүгір» деген бұйрық бойынша жүгіруін қадағалау. Сөреден дұрыс шығып берілген қашықтықты тоқтамай жүгіріп өтуін қадағалау. Әр оқушы өз жолымен жүгіруін қадағалау.
III. Қорытынды бөлім 3-5 мин	Оқушыларға қозғалыста демалыс жаттығуын жасатып, сапқа тұрғызып, сабақта жіберген кемшіліктері мен жеткен жетістіктерін айтып бағалап, үйге тапсырма беріп қоштасу		Оқушылардың ағзасын бастапқы калыпқа келуін қадағалау

Допты алып жүру әдістері. Допты себетке тастауды үйрету

Ерімбетов Әмірхан Шарапханұлы
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Сексеуіл кенті,
№177 орта мектептің дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі

Сабақтың мақсаты : Оқушыларға допты алып жүру әдісін үйрету.
Сабақтың міндеттері: 1.Баскетбол ойынына қызығушылығын арттыру.
2.Қозғалыс қасиетін дамыту.
3.Оқушылардың шапшандылығын тәрбиелеу.
Құрал жабдықтары : Баскетбол доптары , ысқырғыш , уақыт өлшегіш,тіреулер.

№	Сабақтың мазмұны	Уақыты	Ұйымдастыру және әдістемелік нұсқау.
1	2	3	4
I. Ұйымдастыру бөлімі -3'			
1	Сапқа тұрғызу ,мәлімдеме алу , тексеру.		
2	Сабақтың тақырыбын таныстыру.		Оқушылардың киіміне назар аудару.
II.Дайындық бөлімі -10'			
1	Оңға ,солға ,кері айналу бұйрықтарын орындау	10"	Тыныштық сақтауын қадағалау.
2	Зал бойынша спорттық жүріс , жүгіріске көшу, жүгіріс.	10"	
3	Жүгірістегі жаттығулар а) Сол жақпен,қолды алға айналдырып секіріп жүгіру. б) Оң жақпен,қолды артқа айналдырып секіріп жүгіру. в) Қол алдыда тізені белден жоғары көтеріп жүгіру г) Қол артта аяқты артқа серпу. д) Артпен он жақ иықтан қарап жүгіру .	10" 2' 10" 10" 10" 10"	Арақашықтық сақтау 1м Арақашықтық сақтау . Қолды толық айналдыру. Қолды толық айналдыру. Арка түзеу Арка түзеу Арақашықтық сақтау
4	Жүгірістегі жаттығулар : а) Қол жоғарыда аяқтың үшімен	10"	Арақашықтық сақтау Алақан ішке қарауды.

	б) Қол желкеде , өкшемен жүру . в) Қол белде табанның сыртқы жағымен жүру. г) Қол белде табанның ішкі жағымен жүру. д) Қол алдыда жартылай отырып жүру. е) Қол еркін толық отырып жүру. ж)Шапшан жүгіру.	10" 10" 10" 10" 10" 10" 10"	Арка түзеу Аяқты түзеу ұстау Аяқты түзеу ұстау Арка түзеу Қол еркін Барыншы шапшан жүгіру
5	Кешен бойымен төрт қатар сап түзеу: Жалпы дамыту жаттығулары . а) Бастапқы қалып аяқ арасы ,иық тендегінде қол белде ,басты төрт сан солға ,төрт сан оңға айналдыру. б) Бастапқы қалып аяқ арасы ,иық тендегінде қол иықта төрт сан алға , төрт сан артқа айналдыру. в) Бастапқы қалып аяқ арасы ,иық тендегінде қол кеуде алдында бөгулу күйінде екі сан бүгіп серпу,екі сан жазып серпу. г) Бастапқы қалып аяқ арасы ,иық тендегінде он қол жоғарыда сол қол төмен бір екі артқа серпу ,үш төрт қол алмастыру. д) Бастапқы қалып аяқ арасы ,иық тендегінде он қол жоғарыда ,сол қол белде бір екі оңға иілу ,үш төрт солға иілу. е) Бастапқы қалып негізгі түріс бір қол жоғарыда , екі алға иілу, үш толық отыру , төрт бастапқы қалып. ж) Бастапқы қалып аяқ арасы кең 1- онаяққа иілу. 2. –алға иілу. 3- солаяққа иілу. 4- бастапқы қалып . з) Бастапқы он аяққа отыру дене салмағын 4 санға сол аяққа ауыстыру. и) Бастапқы қалып негізгі тұрыс 4 сан он аяпен секіру,4 сан сол аяқпен секіру,4 сан қос аяқпен секіру . Оңға бұрыл,сол жақ бағыттаушының сонынан алға адымдап бас.	7-8 рет 7-8 рет 7-8 рет 7-8 рет 7-8 рет 8-9 рет 8-9 рет 8-9 рет	Арақашықтық сақтау -2 метр. Қолды толық айналдыру Қолды толық жазу. Жаттығуларды толық орындау. Оңға солға толық иілу Аяқтың ұшына толық иілу. Қол жанда Қол белде Арақашықтық сақтау. Қол алдыда созулы күйінде

III. Негізгі бөлім. 30 ¹		
1. Допты алып жүру әдістері -Допты оң қолымен алып жүру. -Допты сол қолымен алып жүру. -Допты оң, сол қолымен алып жүру. -Допты оң қолымен алып жүріп, торға тастау. -Допты еденнен беру. -Допты кеудеден беру. -Допты бастан жоғарыға беру.	10 ¹	Әр адымда допты еденге соғу. Ара қашықтық сақтау Допты барынша итеру.
2. Допты торға тастау.	10 ¹	Сыныпты екі топқа бөлу Залдың кез-келген жерінен лақтыру.
3. «Капитанға доп» ойыны	10 ¹	Сыныпты екі топқа бөлу. Ереже бойынша ойын ойнау
IV. Қорытынды бөлім 2 ¹		
Сапка тұрғызу		Тыныштық сақтау
Сабакта жіберілген қателерді айту.		Жіберілген қателерді көрсету
Үйге тапсырма		

Допты бір қолмен жоғарыдан беру

Баймағанбетов Талгат Оңдасұлы
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Сексеуіл кенті,
№177 орта мектебінің дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі
Баймағанбетов Талгат Оңдасұлы

Сабактың мақсаты: Волейбол ойындары арқылы дене қабілеттерін дамыту
Міндеті: 1. Волейбол ойынын ойнауға үйрету.
2. Ептілік, жылдамдық, бағдарлай білу қабілетін дамыту.
3. Волейбол ойынының кең таралуына ықпал ету.
Көрнекі құралдар: ысқырық, волейбол доптары.

Сабак бөлімдері	Сабактың мазмұны	Уақыт өлшемі	Әдістемелік нұсқау
I. Ұйымдастыру бөлімі	1. Сапка тұру. Мәлімет беру. Сәлемдесу.	3 мин.	Бұрылулардың дұрыс орындалуын қадағалау

	2. Сабактың тақырыбымен, мақсатымен таныстыру. 3. «Оңға», «Солға» «Артқа» бұрылулар. 1. Қолды жоғары көтеріп, аяқтың ұшымен жүру, өкшемен жүру, аяқтың сыртымен жүру, аяқтың ішімен жүру. Жылдам жүгіру. 2. Жеңіл жүгіру, тізені алға көтеріп жүгіру, аяқты артқа көтеріп жүгіру, аяқты екі жанына қолмен ұрып жүгіру. 3. Екі қол белде, аяқты алға түзу тастап жүгіру. 4. Екі қол белде жартылай отырып жүру. 5. Толық отырып жүру. 6. Сапта баяу жүру, жаттығулар жасау. Б.Қ. қолды белге қойып, аяқтың арасын ашып иықтың деңгейінде қойып басты оңға және солға айналдыру. Б.Қ. қолдың ұшын иыққа қойып алға 4 рет, артқа 4 рет айналдыру. Б.Қ. алдыға еңкейіп қолдың ұшын еденге жеткізу. Б.Қ. бір дегенде қолды жоғары көтеріп, екі дегенде алдыға еңкейеміз, үш дегенде отырамыз, төрт дегенде тұрамыз, н.т. Қолды тізеге қойып ішке қарай 4 рет, сыртқа қарай 4 рет айналдыру. Ұлдар екпеттен жатып қолды бұгу, жазу (20 рет) Қыз балалар қолды алдыға қойып отырып тұру (20 рет) Б.Қ. қол белде оң аяқпен 4 рет, сол аяқпен 4 рет, екі аяқпен 4 рет орында тұрып жүру, тоқтау.	12 мин. 4-5 рет 4-5 рет 4-5 рет 4-5 рет 4-5 рет 4-5 рет	Тізені бүкпей жүруін назарда ұстау. Жаттығулардың дұрыс жасалуын қадағалау. Денені тік ұста, басты санак бойынша айналдыру. Тізені бүкпе. Жаттығуды санак бойынша бірдей орындау. 10 рет саусақта, 10 рет алақанда. Толық отырып тұр. Мүмкіндігінше жоғары секіру.
II. Негізгі бөлім	1. Жаңа сабак Волейбол ойыны ережесімен таныстыру Оқушыларды қарама-қарсы сапка тұрғызып арақашықтық 5-6 метр, допты жоғарыдан қабылдау	25 мин 5-6 рет	Допты дұрыс қабылдауын назарда ұстау.

	әдістерін көрсетіп, ойыншылармен бірнеше рет қайталаңады. Арақашықтықтары 5-6 метр. допты томеннен қабылдау әдістерін көрсетіп, ойыншылармен бірнеше рет қайталаңады. Допты төменнен алуды ойыншы жоғарыдан берген допқа шығып үлгермегенде немесе доп торға жақын түскенде, не оған тиіп алаңға түсіп келе жатқанда колданылады. Қысқартылған ережемен екі жақты пионербол ойыны. Ойын допты қосумен басталады. Допты ойынға қосушы допты қарсы жаққа бағыттайды. Волейбол ойыны доп сызықтан сыртқа шығып немесе жерге түсіріп алғанша жалғасады. 2. Арнайы жаттығулар жасау арқылы волейбол ойынын ойнату.	5-6 рет 5-6 рет	 Допты жұдырықпен, алақанмен қабылдауға болмайды. Қателіктерді мүкнят қадағалау.
III. Қорытынды бөлім	Сапқа тұрғызу. Сабақты қорытындылау. Бағалау. Үйге тапсырма. Сабақты аяқтау.	5 мин	Сабақта отілген тақырыпты доппен. допсыз қайталау. Өз бетінше жаттығу жасау.

«Толағай» отбасылық сайысы

Бүркітбаев Асқар Салдетұлы
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Сексеуіл кенті,
№177 орта мектебінің дене тәрбиесі пәнінің мұғалімі

Мақсаты: Оқушы мен ата-аналарға спорттық ойындарды орындата отырып, спортқа деген қызығушылықтарын арттыру. Салауатты өмір сүруге тәрбиелеу.
Өткізілетін жері: Мектеп спорт алаңы
Көрнекілік құралдар: Қапшық, доп, кольцо, кубиктер, арқан, эмблема, форма, теннис ракеткасы, шығыршық.
I. Ұйымдастыру кезеңі.
1. Жарысқа қатысушыларды сапқа тұрғызу.

2. Оқушылардың дене құрылысын икемге келтіру, дене бітімін жан-жақты ойынға дайындау, қозғалыс әрекеттерін дамыту.
3. Ойынның мазмұнымен қысқаша таныстыру.

II. Сайыс барысы:

Құрметті әріптестер, ата-аналар және балалар!
Бүгінгі «Толағай» отбасылық сайысымызға қош келдіңіздер!
Жарысқа қатысушыларды шақырамыз,
Әр танды бақытпенен атырамыз.
Өнерді ой көгінде бақылаңыз,
Сайысқа қатысуға енді ортаға.

Көңілді жарыста 3 «а», 3 «б», 3 «в» сыныптарының оқушылары ата-аналарымен өз шапшаңдылықтарын, спортқа деген бейімділіктерін сынайды.

Толағай отбасылық сайысы – еліміздегі отбасылардың атсалысуымен өтетін тәрбиелік маңызы зор ойын-сауықты бағдарламалардың бірі. Олай болса, сайысымызды бастайық!

Ал, құрметті халайық!
Жарысты енді көріңдер.
Әділ қазы алқасы
Әділ баға беріңдер.

(Қазылар алқасы таныстырылады)

Құрметті сайыскерлер! Сіздерге сәт сапар!
Сайысымызды бастаймыз.

«Қайсар» тобын ортаға шақырамыз.

Топтың ұраны: *Бәріміз біріміз үшін!*

«Жасұлан» тобын ортаға шақырамыз.

Топтың ұраны: *Біз әрқашанда мықты, Бәрін жеңіп шықты*

«Барыс» тобын ортаға шақырамыз

Топтың ұраны: *Біз шымыр сергек денеміз, өнер сүйер өренбіз!*

I тур. Эстафеталық ойын «Баскетбол добымен шекіп барып қайту».

Ойын шарты: Командалар сапқа тұрғаннан кейін, белгі берісімен алғашқы тұрған ойыншы допты қолына алып, межеге дейін кедергілер арасынан жүгіріп секіріп барып, межені айналып, келесі ойыншыға допты береді.

II тур. «Кальцоға доп салу»

Ойын шарты: Белгі берісімен бірінші тұрған ойыншы допты алып кальцоға дейін барып, кальцоға допты салады, допты шеңберге салмайынша қайтпауы керек. Ойын осылай жалғаса береді.

III тур. «Пенгвин жарысы».

Ойын шарты: Белгі берісімен бірінші тұрған ойыншы алдында тұрған допты алып, аяқтың арасына допты қыстырып, белгіленген межеге дейін секіріп барып, доппен секіріп қайтады. Ойын осылай жалғаса береді.

Қазылар алқасы үш жарыстың қортындысы бойынша мәлімдеме жасайды.

Музыкалық пауза.

IV тур. Ептілік жарысы – «Доппен күрес».

Ойын шарты: Бұл ойында топтың ойыншылары жеке-жеке сайысады. Ойыншы стол үстіне мініп, бір-біріне қарама-қарсы тұрып қарсыласын стол үстінен құлатқанша доппен ұрғылайды. Кім столдан бірінші құлайды, сол ойыншы жеңіліс табады. Ойын айналмалы түрде өтеді.

V тур. «Алманы тасымалдау»

Ойын шарты: Бірінші тұрған ойыншы жүгіріп барып, алға домалап тұрып жүгіріп барып, есепті шығарып, ыдыста тұрған алманы қолдың көмегімен ауызбен тістен кайту.

VI тур. Ептілер сайысы.

Ойын шарты: Бірінші тұрған ойыншы жүгіріп белгіленген жерге барып, допты қашықтыққа тұрған шелекке салады. Допты шелекке салған ойыншы 3 ұпайға ие болады. Әр ойыншы допты 1 рет лақтырады.

VII тур. Күштілер сайысы - «Су тасымалдау ойыны».

Ойын шарты: Ең бірінші команда мүшелері тізбектеліп отырады. Алдарына бір шелек су қойылады. Сол шелектегі суды сүлгіменен бір-біріне беру арқылы бос шелекке құйып толтырады. Ең көп су жинаған команда жеңіске жетеді.

VIII тур. «Арқан тарту»

Ойын шарты: Екі команда бір-біріне карама-карсы тұрып, белгі берісімен тартысады. Қай команда қарсыласын белгіленген сызықтан өз жағына тартып алса, сол команда жеңіске жетеді.

III. Қорытынды бөлім

Жарыс заңы ежелден-
Жеңімпазды анықтау
Жеңімпаз болу шарты сол-
Еңбектену, жалықпау
Біреу озса сайыста,
Біреу артта қалады
Жеңілгендер ренжімей
Тараса бізге жарады, - демекші сайысымыздың шарттары бойынша қорытынды шығарып, жеңімпаздарды анықтап, марапаттау сөз әділқазыларға беріледі.
Уа, халқым назар аудар денсаулыққа!
Өмірде бақыттысың денің сауда.
Денсаулықты ең бақыт деген сөзді
Құр айтпаған ұлы Абай данамыз да.

Работа с учащимися с высокой учебной мотивацией

Туленова Лаззат Жаксылыковна
Преподаватель русского языка и литературы Казахского
гуманитарно-юридического и технического колледжа

Проблема работы с высокомотивированными в учебе детьми в наше время актуальна и одновременно очень сложна. С одной стороны, растёт потребность общества в неординарной творческой личности. В современном мире требуется не только высокая активность человека, но и его умение, способность к нестандартному поведению. С другой стороны, не секрет, что большинство школ ориентировано на обучение «середнячков», на то, чтобы слабоуспевающие учащиеся смогли освоить базовый уровень. Именно им зачастую педагог вынужден уделять большее внимание на уроках. Поэтому одним из приоритетных направлений должно стать совершенствование уровня компетентности педагогов, который позволяет приспособлять массовое обучение к индивидуальным свойствам каждого ребенка, предварительно изучив его особенности его. Бытует мнение, что дети с высокой мотивацией в учебной деятельности, или по-

простому одаренные дети не нуждаются в помощи взрослых, в особом внимании и руководстве. Однако в силу личностных особенностей такие дети наиболее чувствительны к оценке их деятельности, поведения, мышления, они более восприимчивы к сенсорным стимулам и лучше понимают отношения и связи. Одаренный ребенок склонен к критическому отношению не только к себе, но и к окружающему. Также одаренные дети часто воспринимают невербальные сигналы как проявление неприятия себя окружающими. В результате такой ребенок может производить впечатление отвлекающегося, непоседливого, постоянно на все реагирующего. Для него не существует стандартных требований (все как у всех), ему сложно быть конформистом, особенно если существующие нормы и правила идут вразрез с его интересами и кажутся бессмысленными. Для одаренного ребенка утверждение: «так принято» - не является аргументом. Ему важно знать и понимать, кем это правило принято, когда и зачем. Социальная нетерпимость одаренных детей влияет на их социальный статус, когда они оказываются в положении «белых ворон». Необходимо помнить, что одаренные дети часто очень ранимы, обладают неустойчивой психикой, и конфликтуют с одноклассниками.

Учащихся с высокой мотивацией к учебе отличают такие характерные черты, как

1. Любознательность, т.е. любовь к познанию
2. Познавательная самостоятельность
3. Оригинальность мышления, т.е. способность выдвигать новые, неожиданные идеи
4. Гибкость мышления, т.е. способность быстро и легко находить новые стратегии решения
5. Легкость ассоциирования
6. Способность к прогнозированию, предвидению
7. Высокая концентрация внимания
8. Отличная память
9. Способность к оценке
10. Продуктивность мышления, обилие идей
11. Ответственность
12. Самостоятельность в суждениях
13. Широта интересов
14. Упорство при достижении цели
15. Юмор – умение видеть смешное в разных ситуациях

В работе с одаренными детьми я ставлю перед собой следующие задачи:

- Создать условия для индивидуального развития личности учащегося, соответствующие его способностям и дарованиям, через систему воспитательной работы;
- Проводить диагностику одаренности учащихся на каждом возрастном этапе;

- Создать условия для осуществления исследовательской деятельности учащихся.

Прежде всего, у педагога должно быть такое качество, как гибкость в поведении, мышлении, эмоциональном реагировании. Он должен уметь легко отказываться от стандартных приемов мышления, способов поведения и уметь вырабатывать или принимать новые, оригинальные подходы к разрешению различных ситуаций. И теперь от вопросов «Чему учить?» и «Как учить?» надо перейти к поиску ответа на вопрос «Какие условия необходимо создать для учения одаренного ребенка?».

Какие педагогические технологии могут способствовать развитию одаренных детей? Хочется поделиться своим опытом в решении данного вопроса.

Во-первых, основным принципом моей работы является создание на уроке ситуации успеха. Благоприятная эмоционально-психологическая атмосфера способствует эффективности обучения, в частности, раскрепощает мысль, воображение, побуждает к творчеству. Например, творческие сочинения никогда не оцениваю плохой отметкой, всячески поощряю любое проявление оригинальности, непохожести на других.

Во-вторых, всемерно поддерживаю интерес к предмету. Это удаётся мне благодаря нестандартным, игровым формам уроков: конференциям, диспутам, путешествиям, заочным экскурсиям и т.д. Интерактивные методы обучения позволяют создать ситуацию свободного, непринуждённого общения, развивают креативность мышления. Например, изучая творчество Ф.М.Достоевского, проводила урок-диспут на тему «Ф.Достоевский и современность», целью которого было нахождение связи идей Ф.Достоевского с современностью. Учащиеся были разделены на 4 группы и рассуждали на такие вопросы, как:

- 1) Один из героев Достоевского сказал: «Все люди созданы для того, чтобы мучить друг друга». Каково ваше мнение;
- 2) Лужин П.П.: «Возлюби прежде всего одного себя, ибо на свете все на личном интересе основано». Вы согласны с таким мнением?;
- 3) Согласны ли вы с мнением, что «Любое счастье покупается страданием»?
- 4) К чему должен стремиться человек по Ф.Достоевскому? К какому идеалу? Есть ли он, если даже князь Мышкин – Христос – сумасшедший? При изучении цикла «Маленькие трагедии» А.С.Пушкина, проводила урок-дискуссию на тему «Гений и злодейство – две вещи несовместимы?», целью которого было выявить основную идею трагедии (история души, пораженной гордыней). Сильным учащиеся рассуждали на такие вопросы: 1) В чем сущность внутреннего монолога Сальери? 2) Отличие речи Моцарта и Сальери. 3) Можно ли говорить о душевном кризисе Сальери? 4) Что толкает Сальери на преступление, ведь он очень трудолюбив и прилежен в музыке? 5) Прав ли Моцарт, сказавший «Гений и злодейство – две вещи несовместимы?»

Преобладающие формы работы на уроке – это групповые, коллективные. Методы обучения – проблемные. Позиция ученика: активность, наличие мотива к самосовершенствованию, наличие интереса к деятельности. Вот пример одного из заданий по русскому языку:

«Представь себе ситуацию: необходимо убедить друга в том, что слово – великая сила. Для этого воспользуйся помещёнными ниже высказываниями.

- 1) Человек нашёл слова для всего, что обнаружено им во вселенной (С.Я.Маршак)
- 2) Для всего, что существует в природе, в русском языке есть великое множество хороших слов и названий (К.Г. Паустовский)
- 3) Слово дано для того, чтобы свои понятия сообщать другому (М.В.Ломоносов)
- 4) Слово... исключительная способность человека выражать гласно мысли и чувства свои (В.И.Даль)

- 5) Слово, дружище, - это – как листья на дереве, и, чтобы понять, почему лист таков, а не иной, нужно знать, как растёт дерево!.. (А.М.Горький)
- 6) Слово – дело великое. Великое потому, что оно есть могущественнейшее средство единения людей... (Л.Н.Толстой)

Укажите высказывания, которые объединены общей темой. Все ли из данных высказываний можно использовать в рассуждении о великой силе слова? Почему? (Все ли из данных высказываний помогут тебе убедить своего друга? Почему?)»

Проблемно-поисковый подход в обучении — это создание особого пространства учебной деятельности, в котором ученик совершает субъективное открытие закона, явления, закономерности; осваивает способ познания и механизм обретения новых знаний о действительности. Практически это реализуется через групповые дискуссии, мозговые штурмы, ролевые игры, творческие проекты, развивающие способности детей. На первом уроке русского языка в группах провожу лингвистическую конференцию на тему: «Что такое язык? Из чего он состоит?» Учащиеся получают задание: назвать языковые единицы. Какие разделы языкознания изучают эти языковые единицы? Идет индивидуальная работа, потом обсуждение в группах, выступления и совместное составление таблицы языковых единиц и разделов.

Принцип дифференцированного обучения использую на всех этапах обучения. На уроке сильных учащихся часто прошу выступить в качестве помощников учителя при объяснении новой темы, на закрепления знаний они, как правило, эксперты; контрольные работы включают в себя задания со звездочкой, т.е. большой степени сложности; и, наконец, домашние задания тоже могут быть разными по степени сложности, причем обычно я не ограничиваю выбор учащихся. Например, изучив тему «Правописание причастий», даю такие задания: выполнить упражнение по учебнику, выбрав правильное написание; составить словарный диктант на изученную тему; составить текст, включив в него ошибкоопасные слова.

Также я стараюсь создавать оптимальные условия для творческой самореализации учащихся на занятии. Например, итоговую работу по творчеству писателей часто предлагаю выполнить в разных вариантах: написать сочинение, ответить на вопросы викторины по данной теме или составить компьютерную презентацию по творчеству поэта. Думается, что вот эта свобода выбора и рождает желание творить.

При объяснении нового материала часто использую проблемную технологию, когда учитель не говорит учащимся готовые сведения, а предоставляет учащимся необходимый языковой материал, проанализировав который, они смогут сделать самостоятельные выводы. Проблемными можно считать и задания типа: являются ли родственными слова «немец» и «немой»? Не все учащиеся возьмутся за решение этих вопросов, но найдутся и те, кому это интересно, кто обратится к словарям и справочной литературе, попробует произвести самостоятельный словообразовательный анализ (практикую подобные вопросы в качестве дополнительного домашнего задания). Затем учащиеся выступают со своими ответами перед аудиторией, что всегда вызывает интерес и повышает статус данных ребят.

Как любой учитель, стремлюсь, чтобы домашнее задание было дифференцированным, включало в себя как обязательную часть, так и исследовательскую и творческую. Предлагаю такие творческие задания, как сочинить лингвистическую сказку(например, про причастие, деепричастие), подготовить сценку на рубрику «Говорите правильно по-русски», составление кроссвордов, сочинить стихи, составить компьютерную презентацию по творчеству поэта, ответить на вопросы викторины по данной теме.

Подводя итог вышесказанному, можно сделать следующий **ВЫВОД:**

Нестандартные виды уроков, проблемно-поисковый метод, применение информационных технологий, дифференцированный подход в обучении способствуют:

- *Развитию творческого потенциала учащихся*
- *Активизируют познавательную деятельность*
- *Формируют потребность и способность личности к саморазвитию*
- *Совершенствуют развитие практических умений и навыков*
- *Позволяют индивидуализировать процесс обучения учащихся с высокой мотивацией к учебной деятельности*

Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!

Маханова Гүлмайра Бакытқызы

*Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
арнайы пән оқытушысы*

Әлемдік жаһандану көшіне жанталаса ілесу үдерісі әлем бойынша уақытпен таласып өмір сүріп жатқан толыққанды адамдардың еңбек нәтижесімен өлшенетіні анық. Сол үлкен ағыстың өткізгіші іспеттес болған, ғаламдандыру тілі болып танылған ағылшын тілін білу - ағылшын тілді елдермен экономикалық, мәдени, спорттық, тағы да басқа салалармен қатар білім саласымен де байланысқа түскен әлемдік деңгейде өз орнын анықтап келе жатқан Қазақстан үшін, қазақ үшін әлеуметтік желі, БАҚ-да кейбір орекині түсінбей айтылып жатқан құрғақ намысшылдықпен ауыратын көптеген отандастарымыздың түсінігіндегі еліктеу, мәңгірттену емес, бұл қажеттіліктен туындап отырған заңды құбылыс. Елбасының тапсырмасы бойынша, оның кезеңдер сайын халыққа зерделеп, алғашқы сынақ алаңдарын жасап және мәселені түбегейлі шешу үшін жұмыстар жергілікті білім бөлімдерімен бағдарлама негізінде жұмыс жасап жатқандығы байқалады. Қиындық туғызатыны білім ошақтарының қай сатысында болмасын - аталған үш тілді меңгерген мамандардың тапшылық етуі. Ендеше қазақ, ағылшын, орыс тілі қатысқан үштілділік сөйлермендерін дайындау кезек күттірмейтін мәселе.

Үш тілді еркін меңгерген, үш тілде білімін кеңінен қолдана білетін, басқа халықтың мәдениетіне құрметпен қарайтын тұлғаны қалыптастыру – қазіргі заман талабы. Осыған сай біздердің де, педагог-лингвистер, күнделікті оқу іс әрекеті үрдісі мен ойын әрекетінде кәсіптілік – қазақша-орысша, ағылшынша-орысша қатынасқа түсу бағдарламасы бойынша өзіміздің де, білім алып жатқан мектепке дейінгі мекеменің болашақ тәрбиешілері де тіл үйрену бағдарламасымен жұмыс жасап нарықтық бәсекеге дайын болуымыз да керек сияқты.

2016-2017 оқу жылында МТ-9-15 оқу тобының кәсіптік тәжірибеден оту кезінде ішінара ағылшын тілі бағдарламаларына толық енген балабақшалар кездескен болатын. Өз оқушыларыма кәсіптік тәжірибелеріне әдістемелік көмек көрсету мақсатында балабақшадағы сабақ өткізулеріне қатыса жүріп, ағылшын тілі сабағының бағдарламасымен ішінара сабақтар өткіздім. Осы бағдарламаның материалдарын қолдана отырып, үш тілді үйрету біздің тәрбиеленушілеріміздің сөздік қорларын кеңейтуге, оларды күнделікті өмірде қолдана алуына, өз бетінше айналасындағылармен сұхбаттасуға, қарым-қатынасқа түсу аясының кеңеюіне, жеке дамуына зор ықпалын тигізеді.

Сол кезден бастап ағылшын тілін өзімде қайта жаңғыртуды қолға алып, бұрынғы жұмыс жасаған, тәжірибе арқылы байланыс орнатқан балабақшаларда ара-тұра сабақ өтіп тұрдым. Әрине бір жағынан балалардың танымының, өрісінің дамуын сараптап қорғаймын. Бұл

бағдарлама бізге баланың қатынасқа түсу дағдысы мен тілдік машығын дамытуға, тілге деген қызығушылығын тудыруға, түрлі кластер, кестелер, суреттер арқылы әңгіме құрастыра алуға көмектеседі. Осы бағдарламаны іс жүзінде қолдану қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде сабақтар өткізудің нәтижесі болып табылады. Алты-жеті жастағы тәрбиеленушілеріміздің тілдік кедергілері жоқтың қасы деп айтуға болады, олар бір тілден екінші тілге оңай ауысып отырады, қойылған сұрақтарды түсініп, оларға мүдірмей дұрыс жауап беріп, қиындықсыз сұхбатқа түсе алады. Бұлдіршіндердің бойына тілге деген сүйіспеншіліктерін дарыту және салт-дәстүрлер туралы білімдерін кеңейту мақсатында біз олармен ұйымдастырылған оқу әрекеттерін жүргізіп қана қоймай, сонымен бірге сабақтан тыс шаралар, атап айтқанда, тілдік сайыстар, викториналар, байқаулар мен ойын-сауықтар өткіземіз. Біз үшін мерекелер мен ертеңгіліктерді үш тілде өткізу дәстүрге айналды. Осындай мерекелерде балдырғандар бар ықылас-пейілдерімен интерактивті спектакльдер мен концерттердің кейіпкерлеріне айналады. Бұл балаларға ғана қуаныш сыйлап қоймай, сондай-ақ қонақ ретінде келген ата-аналарының, ата-әжелерінің бойларына зор мақтаныш сезімдерін ұялатады. Балдай тәтті сәбилік кезеңін аяқтап, білім алу үшін мектепке алғашқы қадам басатын біздің кішкентай түлектеріміз тілдерді үйреніп, білімдерінің мықты іргетасы балабақшада қаланып, одан әрі қарай мектеп, гимназия, лицейлерде жалғасып жатса керемет емес пе?! Үштілділік бастауын балабақшадан алған балалардың әртүрлі тілдік сайыстар, олимпиадалар мен конкурстарда табысқа жететінін өмірдің өзі дәлелдеп отыр.

Егер біз Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазақ тілін дұрыс жұмсай білсек, ол қоғамдағы тілге артылатын қайбір де болмасын қажеттілігімізді өтеуге жарайтын бай тіл. Мәселе тілдің міндетін дұрыс түсініп, өз міндетімізді атқаруда болып отыр. Еліміз өркендеп, халықаралық дәрежедегі позициясын нығайтқан кезде біздің сөздеріміз де өзге тілдерге енетіндігіне, тіліміздің әлемдік ақпарат кеңістігінен өз орнын иеленетіндігіне күмән келтірмеуге болады. Қазақ тілінің әлем тілдерінен кем түспейтін, бірнеше ғасырлық даму тарихы бар, ұлттық әдеби тіл деңгейіне дейін дамып жетілген ұлы тіл екендігіне еш күмән жоқ.

Әрине, әр көтерілген мәселенің оң және теріс жағы болады, әр тұлғаның өзіндік жеке пікірі болады, дамуды тежеу деген негізсіз, дәлелсіз күдіктен арылып, бой көтеріп отырған мәселенің маңыздылығының қаншалықты қажет дәрежеде екенін айқындап, нақты зерттеп алғанымыз жөн сияқты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. (Қазақстан халқына жолдауы). Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан. – Астана, 2007
2. Тәңірбердіқызы Т. Ағылшын тілі мемлекеттік тілмен бәсекелес емес // Қазақ әдебиеті, №48. 2008

Құзыреттілік – кәсіби маман даярлаудың басты сапасы

Сайфунова Ақжаркын Бахтияровна

*Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
ағылшын тілі оқытушысы*

Еліміздің саяси, экономикалық, мәдени, қоғамдық өміріндегі өзгерістерге сай жоғары оқу орындарының үлкен жауапкершілікті сезініп, білікті, өз ісінің шебері, бәсекеге қабілетті, кең ауқымды, жан-жақты дамыған маман дайындауға ұмтылуы, өзінің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипаттарының өзгеруіне және еңбек сапасына талаптың жоғарылуына байланысты өз ісін жетік білетін, кәсіби білігі мол мамандарды қажет етеді.

Соңғы жылдары білім беру саласында болашақ мамандардың құзыреттілігін қалыптастыру туралы әр түрлі пікірлер жиі айтылуда. “Құзыреттілік” түсінігі білім беру саласында 1960-1970 жылдардағы шетел әдебиеттерінде, ал 1980 жылдардың соңында отандық әдебиеттерде кездесті. “Кәсіби құзыреттілік, жете білушілік” ұғымын енгізудің қажеттілігі оның мазмұнының кеңдігімен, интегративтік сипатымен, “кәсіптілік”, “біліктілік”, “кәсіби мүмкіндіктер” және т.б. түсініктерді біріктіреді. Д.И.Ушаковтың редакциясымен жарық көрген түсіндірме сөздіктің авторлары “құзыреттілік” және “құзырет” сөздерінің арасындағы айырмашылықтарды дәлелдеуге тырысқан. “Құзыреттілік” – хабардар болушылық, абыройлық; “құзырет” – жеке тұлғаның кәсіби қасиеті және қызметтік сипаттардың нақты жиынтығы.

Кәсіби құзыреттілікті анықтау туралы мәселе педагог, философ, физиологтардың, т.б. арасында пікір қайшылықтары мен жаңа ойлар тудыруда. Тұлғаның кәсіби процесін көп жағдайда оның біліктілігімен, кәсіптік құзыреттілігімен байланыста қарастырады.

Орыс ғалымдары В.А.Адольф, Н.В.Кузьмина, А.К.Маркова, Э.Ф.Зеер, В.А.Сластенин, Т.Ф.Лошакова, т.б. педагогикалық зерттеулерінде педагог кадрлардың кәсіби құзыреттілігі туралы мәселеге көп қызығушылық пайда болғанын айтады.

Д.Дьюи, У.Уоллер, М.Мид, К.Юнг, П.Сорокин, Ф.Знанецкий сынды философтар кәсіби құзыреттілікті адамның ортаға үйренуіне қажетті әрекеттер түрі ретінде қарастырады. Олар адамның мамандығы оның белгілі бір нәрсеге деген қызығушылығын тудыратынын, көзқарасын қалыптастыратынын, мақсатқа жетуге талпындыратынын, ортақ пікір алмасуға жетелейтінін айтады.

Д.Л.Томпсон, Д.Пристли кәсіби құзыреттілікті жүйелі түрде алынған білім мен жоғары моралдық нормалар мен педагогтік кодексінің нәтижесі ретінде анықтайды.

Социологтар (Г.Спенсер, Э.Дюркгейм, М.Вебер) кәсіби құзыреттілікті адамның кәсіби борышы, парызы түрінде айқындайды. Олар адамның әлеуметтік статусы білімі мен мамандығы және өмір сүру деңгейінің бірлігі арқасында қалыптасатынын дәйектейді.

И.Н.Шпильриен, С.Г.Геллерштейн, Е.А.Климов, т.б. психологтар құзыреттілікті дара шешуге көмектесетін іскерлік қабілет деп таниды.

Құзыреттілік бірінші орынға білімгердің ақпаратты сауаттылығын емес, оның мәселені дұрыс шеше білу қасиетін қояды. Егер болашақ педагогтың құзыреттілігінің қалыптасуын орта кәсіби білім беру жүйесінің аумағында қарастырсақ, онда білім, білік, дағды мүмкіншілігі, яғни, бір сөзбен педагогикалық қызметке маманның қаншалықты дайын екендігі туралы айтуға болады. Педагогтың құзыреттілігі туралы әр кезеңде әр түрлі авторлар еңбектерінде, ғылыми әдебиеттерде түрлі пікірлер кездеседі. Соларға сүйенсе отырып, мұның өзі адамдардың, оның ішінде педагогтардың белгілі бір міндетті атқаруда тұлғаның жалпы мәдениетінің деңгейі, педагогикалық жағдай және білімділіктің, жеке практикалық дайындығы мен тәжірибесінің тоғысуы, сол сияқты педагогқа қажетті көптеген салалардың деп тұжырыдауға болады. Осыдан келіп, кәсіби құзыреттілік деп педагогтың жеке бас сапалары мен оның психологиялық-педагогикалық және теориялық білімінің, кәсіби біліктілігі мен дағдысының, тәжірибесінің бір арнада тоғысуы деуге болады. Болашақ маман өз ісінің шебері, жақсы мұғалім болу үшін мамандығына қажетті қабілеттерді және жалпы әлемдік мәдениетті, өз елінің мәдениетін, қарым-қатынас мәдениетін, тіл мәдениетін игеріп, интеграциялық үрдістерді меңгеріп, әлемдік білім кеңістігінің өресінен шыға алуға талпынуы керек.

Мұғалім қоғам талабына сай өзін-өзі үздіксіз тәрбиелеп отыратын, ортамен, адамдармен, балалармен, қарым-қатынасқа тез түсе алатын, ұйымдастырушылық қабілеті

жоғары, тәжірибесі мол, т.б. қасиеттерді жинақтағанда ғана оның бойынан кәсіби құзыреттілігі анық байқалып тұрады.

Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыруда педагогикалық практика үлкен рөл атқарады. Педагогикалық практиканы өту кезінде студенттің педагогикалық іскерлігі мен дағдылары жылдам қалыптасады. Оның шығармашылық және педагогикалық құбылыстарды зерттеуге деген қабілеті дамиды, педагогикалық шеберліктің негіздері қаланады.

Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру жеке шығармашылық қабілетті дамытуды, педагогикалық инновацияларды дұрыс қабылдауы, күнделікті өзгеріп жататын педагогикалық ортаға тез бейімделуді қажет етеді.

Ғалымдар жоғары оқу орнын бітірушілердің құзыреттіліктерінің құрылысын жалпы кәсіби құзыреттілік, арнайы кәсіби құзыреттілік деп бөліп саралайды. Жалпы кәсіби құзыреттілік студенттің жалпы кәсіптік білімі, дағдысы, қабілеті мен мамандығының дайындығы арқылы анықталады. Сонымен бірге құзыреттіліктің бұл түріне студенттің ғылыми-зерттеушілік, басқарушы-ұйымдастырушылық қабілеттері мен кәсіби және педагогикалық қызметі жатады.

Арнайы кәсіби құзыреттілік бітірушінің белгілі бір мамандық бойынша кәсіби қызметті атқарудағы дайындығы мен оған ұмтылуы арқылы айқындалады. Олардың мазмұны мемлекеттік классификациялармен анықталады. Е.А.Климов мамандық бойынша байланысты былайша жіктейді: адам – адам; адам – белгілер жүйесі; адам – көркем бейне; адам – техника; адам – табиғат.

Ал кәсіби құзыреттілікті коммуникативтік, ақпараттық, регулятивтік және интеллектуалды-педагогикалық құзыреттілік ретінде қарастырады.

Педагогтың коммуникативтік құзыреттілігі – кәсіби интегративтік қасиет, оның негізгі бөліктеріне эмоционалдық тұрақтылық (икемділікпен байланысты); экстраверсия (тағайындалған деңгейі мен эффективті жетекшілікті көрсетеді); тікелей және қайтарымды байланысты ұштастыру мүмкіншілігі; тілдік білімі; тыңдай білу қабілеті; марапаттай білуі; сыпайылық; жалпы қабілеті жатады.

Коммуникативтік құзыреттілік – біріншіден, жеке тұлғаның дамуы мен өзіндік дамуы процесіндегі мұғалімнің жеке тұлғалық қасиеті; екіншіден, ұстаздың педагогикалық қарым-қатынастық мақсаты, түйіні, құрылымы, құралы, ерекшелігі туралы хабардарлығының көрсеткіші; қажетті технологиялық деңгейін меңгеруі; маманның жеке психологиялық сапасы; коммуникативтік іс-әрекетін әрдайым жетілдіріп тұруға тырысуы; негізгі құндылық ретінде жеке адамның тұлғасына бейімделе білу, “бағдар ету”, сонымен қатар педагогикалық қарым-қатынас кезінде туындайтын міндеттерге шығармашылық, қапысыз шешім таба білу қабілеті.

Ақпараттық құзыреттілік өзі туралы оқушылар мен олардың ата-аналарының, басқа ұстаздардың жұмыс тәжірибесі жөнінде ақпаратты білу мөлшерін қамтиды.

Регулятивтік құзыреттілік оқытушының өз іс-әрекетін басқара білу мүмкіншілігін білдіреді. Оған мақсаттылық, жоспарлау, тұрақты белсенділік пен өзін көрсете білуі, рефлексия, іс-әрекетінің бағасы енеді. Іс-әрекеттің негізгі факторы – ізгілік, құндылық болып табылады.

Интеллектуалды-педагогикалық құзыреттілікті талдау, синтез, салыстыру, қорытындылау, нақтылау сияқты қарастыра білудің кешені, аналогия, киял, ойлау қабілетінің икемділігі мен сындылығы ретінде зерденің қасиеті түрінде қарастыруға болады.

Болашақ маман дайындау мәселесі оның тұлғалық сапалары мен қасиеттерін қалыптастырудың мазызын көрсетеді. Тұлғалық-бағдарлық бағытта білім беру нәтижесі білім, біліктілік және дағды жүйесінде, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесіне және

эмоционалды көңіл-күйді көрсете білуге, ерікті қарым-қатынасқа педагогикалық бейімделген тұлғаны қалыптастыру ретінде түсіндіріледі.

Сондықтан маманның кәсіби құзыреттілігінің арнайы, әлеуметтік және тұлғалық түрлеріне ерекше мән беріледі. Арнайы - өзінің мамандығына сәйкес білімі, біліктілігі, дағдысы, жаңа білім мен білікті өз бетімен меңгеру, өз еңбегінің нәтижесін бағалау, біліктілігінің болуы. Әлеуметтік - тіл туралы білімінің, коммуникативті мәдениетінің, басқамен ынтымақтастыққа қабілеттілігінің, өзінің іс-әрекетінің нәтижесіне, қоршаған ортаға дайындығының болуы. Тұлғалық - өзін-өзі тану бойынша біліктілік, дағдысын жетілдіруге кәсіби іс-әрекет тұлғаның дамуына дайындығының болуы. Бұл үшін, біріншіден, ақпараттық қоғамда кез келген маманның іс-әрекеті күшейтіледі, екіншіден, білім парадигмасының өзгеруі кәсіби білім, біліктілік пен дағдыға маманның дайындығын қалыптастырудың, ойлаудың әдіснамасын дамытудың қажеттілігін көрсетеді, үшіншіден, ізгілікті және әлемдік интегративті үрдістер тенденциясы алдымен көпмәдениетті тұлғаны қалыптастырудың қажеттілігін айқындайды.

Қоғамның әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуы мұғалімнің кәсіби деңгейімен байланысты екенін естен шығармау қажет.

Білім беру жүйесіндегі өзгерістер мен жаңарулар мұғалімнен кәсіби біліктілігін үнемі көтеруді қажетсінеді. Қазіргі білім беру жүйесі өткен тарихымызды сақтайтын, қоғам мен мемлекетті дамыту мен жаңартуға өзіндік үлес қосатын, өзін-өзі үнемі дамытып, жетілдіріп отыратын маман талап етіп отырғандықтан, осы маманды дайындайтын мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мен дамытуға ерекше мән беріледі. Сондықтан да кәсіби біліктілігі, шығармашылық ойлауы жоғары, т.б. мұғалімге деген сұраныс көп.

Осымен байланысты мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін дамыту үшін төмендегідей жұмыстарды жолға қойған дұрыс болар еді:

- Зерттеушілік жұмысты жандандыру;
- Педагогикалық инновацияларды меңгеру;
- Мұғалімге әр түрлі формада педагогикалық көмек көрсету;
- Педагогикалық жарыстарды жүйелі ұйымдастыру;
- Педагогикалық іс-тәжірибелермен алмасу, т.б.

Бұл жұмыстардың барлығы да мұғалімнің өзінің жеке басының қызығушылығы болғанда ғана жүзеге асатынын ұмытпаған жөн. Өзінің кәсіби деңгейін көтеріп отыру - мұғалімнің қоғам және оқушы алдындағы басты міндеті.

Қоғамдық-саяси даярлық болашақ мұғалімдерді қоршаған дүниені, табиғатты, қоғамдық өмірдің құбылыстарын тану әдіснамасына, әлеуметтік-экономикалық даму мәселелерін пайымдау, талдау, маңыздысын ажырата білуге, адамдармен қарым-қатынастағы жоғары мәдениеттілікке үйренуге мүмкіндік береді.

Болашақ мұғалімді терең әдіснамалық және теориялық тұрғыда даярлау қай кезде де күн тәртібінен түспек емес.

Олай болса, республика жоғары оқу орындарының алдында жан-жақты дамыған, саяси сауатты, терең теориялық біліммен қаруланған, адамдармен қарым-қатынас мәдениетін меңгерген маман дайындау міндеті тұр.

Мазасыз күй

Тосбай Назерке Мәжитқызы

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
психология пәнінің оқытушысы

Мазасыз күй, стресс (ағылш. stress) - қатты күйзелу, абыржу, мөлшерден тыс ширақтылық деген сияқты бірнеше мағынаны қамтитын жалпылама сөзбен айтылған адамның ерекше күйі. Ғылымға ең алғаш осы ұғымды енгізген канадалық физиолог Ганс Селье. Оның анықтамасы бойынша, стресс - өте жағымсыз әсерлерге жауап ретінде туған организмнің қалыпсыз бейімделу әрекеттерінің жинағы. Адамның жеке ерекшеліктеріне, мінезіне, жоғарғы жүйке әрекетінің типтеріне орай стрестің бірнеше түрлері байқалады.

Стресс үш кезеңнен тұрады:

1. *үрейлену* - жағымсыз тітіркендіргіш әсер еткен сәтте туатын жауаптың алғашқы кезеңі. Таңырқау іспетті сезім пайда болады;
2. *төзімділік* - жағымсыз тітіркендіргіш әсеріне беріліп кетпей, оған төзу реакциясы туады. Бұл кезде гипоталамус-гипофиз жүйесінің ықпалымен бүйрек үсті безінің гормондарының мөлшері қанда тез мөлшерде көбейіп кетеді. Симпатикалық жүйке жүйесінің әсерімен жүректің соғу ырғағы жылдамданады, тыныс алу ырғағы да жиілене түседі. Бұлшық еттердің жиырылу қабілеті күшейеді;
3. *әлсіреу* - бейімделу қорының мүмкіндігі азайып, таусылады, сондықтан психологияда дезадаптация (бейімделудің нашарлап жойылуы) пайда болады.

Стрестің көпке созылған ауыр түрі адамды жүдетіп, қайғыға батырады.

Бұл тұрғыдан алғанда, заманында Әбу Әли Ибн Синаның қойларға қойған тәжірибесі өте қызық. Ол бір қойды қораға, басқа қойларды көретіндей етіп, жалғыз өзін қамаған. Ал екінші қойды басқа қораға қасқырдың үйшігінің жанына орналастырған. Бірінші табынға қосылғысы келіп, маңырай берген, бірақ алдындағы жем-шөпті жеп тұрған. Ал екінші қой қасқырды көрген сайын үркіп, қашпақ болған. Ол алдындағы жемді аузына да алмай, жүдеп-жадап әлсіреген. Адам да сол сияқты жақсыны көрсе жақындағысы келіп, жағымды стресс туады. Ал жаманды кездестіргенде одан жанын аулақ салып, құты қашады, жағымсыз стресс туады. Міне, осы екі мысал стрестің жағымды және жағымсыз түрлерін біршама сипаттайды. Стресті тудыратын әсерлерге қарай физиологиялық және психологиялық стресс деп екіге бөледі. Психологиялық стресті мәліметтік және эмоциялық стресс деп атайды. Тосыннан жағымсыз хабар естігенде мәліметтік стресс пайда болады. Адам дұрыс жауап таба алмай, қатты қиналады, не істерін білмей, абыржып қалады. Ал эмоциялық стресс қауып туғанда немесе оқыс қорыққанда, не біреуден қатты көңілі қалғанда байқалады. Мұндайда жоғарғы жүйке әрекетінде тежеулі серпілісі канат жаяды. Соның нәтижесінде іс-қимыл әрекеті немесе сөйлеген сөзі бұзылады. Стрестің физиологиялық тетігі гипоталамус-гипофиз бүйрек үсті безі жүйесінің рефлекторлық қызметіне негізделген. Стресс кезінде қанда глюкокортикоидтар мен катехоламиндердің, серотониннің мөлшері оқыс көбейеді. Ғылымның жаңа деректері бойынша оған қосымша самототропин және самотомединдер де стрестің, әсіресе оның үрейлену кезеңінің өрлеуіне себеп болады. Самототропин иммундық жүйенің қызметін белсендіріп, организмнің стресске қарсы тұру төзімділігін арттырады.

Күйзеліс (стресс) және оны жеңу тәсілдері

Күйзелісті (стрессті) кез келген организмнің сыртқы ортадағы қандай да бір жағымсыздыққа негізгі реакциясы ретінде анықтауға болады. «Стресс» термині біздің күнделікті тіл оралымымыздағы үйреншікті сөзге айналып кетті. Бұл қысқа да ауқымды сөзге күрделі жағдайларда немесе жоғары қауіпте пайда болатын өз мінез-құлқымыздағы өзгерістер мен сезімдердің және толғаныстардың тұтастай гаммасы туралы елестетуімізді жинақтаймыз.

Организміміздің күйзеліс туындаған кезеңдегі жұмысын қоршауға алынған бекініспен салыстыруға болады. Оны қорғауға барлық күш-жігер жұмсалған, алайда мұның да шегі бар. Әлде жау жеңіледі және қоршау алып тасталады, әлде бекініс құлайды, өйткені ешкім мәңгі бақи қорғана алмайды. Дәл осы жағдайда күйзеліс кеселдері пайда болады. Бұл ең алдымен жүрек-қан тамыр және тыныс алу жүйесінің дерттері (жүректің ишемиялық кеселі, инфаркттар, гипертония, демікпе). Кеселдің келесі санатын көбіне-көп дұрыс тамақтанбаумен байланыстырады. Бұл әрқашан дұрыс болып келе бермейді. Өңгіме әр түрлі өмір салтын ұстанатын адамдар жапа шегетін қарын мен ұлтабар, гастриттер жөнінде болып отыр. Стресс ауруларының үшінші санатына эндокриндік ауытқулар мен зат алмасу үдерісінің бұзылыстары жатқызылады.

Күйзелісті жеңудің әр қилы стратегиялары бар. Олардың бірі – эмоцияларды білдіру ептілігі. Екіншісі – жағдайды қайта бағалау, оқиганың басқа суретін құрастыру және жағымсыз жағдайдың өзінен өзіңіз үшін көптеген пайдалы нәрсені таба білу машығы. Үшінші жол – қайта бағалауға келмейтін жағдайды өзгертуге мүмкіндік беретін мақсатты бағытталған әрекеттер.

Жағдай ықтималды қауіпті, күрделі немесе жаңа ретінде қабылдануын доғарғанда, стресс тиылады. Мұнда білуге тиіс жайт, негативтік (теріс) жай-күй тек біздің теріс ойларымызбен ұсталып тұрылады. Нақ солар барлық бәленің көзі болып табылады. Өз ойларыңызбен жұмыс істеуді үйреніп, сіз өз эмоционалдық жай-күйіңізді реттеуді үйренесіз.

Бірінші ереже - өз бойыңыздан теріс ойды қумау, керісінше оған оның басқа ойлар сияқты өмір сүруге өз құқығының бар екеніне түсіністікпен қарау.

Екінші ереже – бұл ойға сыпайы түрде айналып өтуді ұсыныңыз, өйткені әр кезде өзіңізге қызықтырақ, маңыздырақ және пайдалырақ басқа ойлар мен тірліктер бар. Бұл кезде бірден бұл жаңа ойларды, тірліктерді ойлап іске кірісіңіз.

Өмірдегі теріс жағдайда жақсы және пайдалы нәрсені таба білуге үйрену әрқайсымызға маңызды. Себебі өмір қарама-қайшылықтардың бірлігі мен күресінен құралған.

Іскерлік кездесу түрлері (ашық сабақ)

*Нұрғалиева Нұргүл Сағидуллақызы
Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
Оқытушысы*

Сабақтың мақсаты: Болашақ іс жүргізуші мамандығы бойынша оқитын оқушыларға мекемелерде өткізілетін іскерлік кездесу түрлерін білуді және ұйымдастыруды меңгерту.

а)білімділік: Іскерлік кездесулер туралы түсінік қалыптастыру. Іскерлік кездесу мазмұны мен құрылымын ескеріп, кездесу өткізуді тәжірибелік жолмен меңгерту;

ә)дамытушылық: Оқушылардың іскерлік дағдысын қалыптастыру, ой-өрісін дамыту, ізденімпаздыққа баулу, танымдық қабілетін арттыру және топта бір-бірінің пікірін тыңдай білуге, өз ойын еркін жеткізе білуге баулу;

б)тәрбиелік: Оқушыларды іскерлік кездесу мәдениетіне үйрету және құжаттармен сауатты түрде жауапкершілікпен жұмыс істеуге тәрбиелеу. Іскерлік әңгімеге орай сөз әдебин игерту;

Сабақтың типі: жаңа білімді меңгерту

Сабақтың түрі: теориялық сабақ

Сабақтың әдісі: оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдер: диалогты оқыту, жазбаша, ауызша, топпен жұмыс.

Пәнаралық байланыс: қазақ тілі, орыс тілі, хатшылық іс, информатика, құқық негіздері, іс қағаздарын жүргізуді ұйымдастыру.

Сабақтың көрнекілігі: интербелсенді такта, үлестірмелі кестелер, видео роликтер мен слайдтар.

I. Ұйымдастырушылық кезең. Сәлемдесу, оқушыларды түгендеу, назарларын сабаққа аудару. (3 минут)

II. Өтілетін жаңа сабақты хабарлау. Тақырыбы: Іскерлік кездесу түрлері

III. Қызығушылықты ояту. (7 минут)

IV. Жаңа сабақты түсіндіру.(30 минут)

Іскерлік кездесу түрлері

Іскерлік кездесу - шарттар мен келісімдерге қол қою, бизнесті жүргізуге байланысты мәселелерді талқылау үшін пайдаланылатын маркетингтік коммуникацияның бір нысаны.

Іскерлік кездесу түрлері: конференция, бизнес-семинар, бизнес-ланч, іскерлік астар, дөңгелек үстел, презентация, ашылу салтанаты, брифинг, пресс-тур, пресс-ланч, көрмелер, ашық есік күні және түрлі қабылдаулар.

Конференция (conferential, лат. confer – жинаймын) – түрлі мәселелерді шешу мақсатында белгілі бір тақырып бойынша баяндамашылардың өзара ақпарат бөлісуі.

Бизнес-семинар – Бизнес (ағылш. Business – іс, кәсіпкерлік) – нарық аясында тиімді ресурстарды пайдалану арқылы пайда табуды көздейтін экономикалық қызмет. Семинар (латынша «seminarium») – оқу, оқу және тәжірибе алмасу, жаңа іскерлік қатыс орнату мүмкіндігі. Осы екеуінен келіп нарықтық жағдайда бәсекеге қабілетті болу үшін, нарық аясында қызықтырған мәліметтерді білу мақсатында ұжымдық оқу түрі болып табылады. Жағымды жақтары: фирма қызметкерінің білімін жүйелендіру, ойын қорытындылауды дамыту, мекеме жұмысын дамытуға қажетті дағдылар мен икемдерді алу, қатысушылар арасында тәжірибемен алмасу.

Дөңгелек үстел – әлеуметтік мәні бар мәселелерге қоғам мүшелерінің көңілін аудару мақсатында жүргізіледі. Оған сол мәселеге жан-жақты көзқарасын білдіріп, сараптайтын мамандар шақырылады. Журналистер қатысқан жағдайда бір кездесуге қатысу арқылы әр түрлі маман иелерінің көзқарастарымен танысуға болады.

Презентация – компанияның нарыққа шығаратын жаңа өнімін таныстыру бағытында немесе жаңа ашылған компанияларды ашылу салтанаты т.б. ұйымдастырылады.

Пресс-конференция – компания өкілдерінің журналистер алдына шығып сұхбат беруі. Компания өкілі жаңа мүмкіндіктері, жаңа өнімнің қасиеттері, нарықтағы жаңа орны т.б мәліметтермен бөліседі. Өткізу уақыты 30-50 минутты құрайды.

Брифинг – компания басшыларының санаулы БАҚ өкілдерінің қатыстырылуымен өткізілетін қысқа кездесудің бір түрі, онда жаңалықтар немесе өздерінің көзқарастарымен таныстырады. Брифинге компанияның 1-2 өкілі мен 7-8 беделді деген БАҚ өкілдері қатысады. Компанияның жұмыс жасау аумағындағы бәсекелестерінің реакциясын байқауға арналады. Брифинг ғимаратта ғана емес, далада, су жағасында, саябақ аумағында т.б. өте береді. Өткізу уақыты 15-20 минутты қамтиды.

Ашылу салтанаты – жаңа объектінің ашылуына орай ұйымдастырылған шоу-таныстырылым. Оған БАҚ өкілдері мен компания үшін құрметті болып табылатын қонақтар арнайы шақырылады.

Пресс-тур – компанияның жаңа мүмкіндіктерімен таныстыру үшін кәсіпорынның ішіне саяхат немесе басқа өңірде орналасқан кәсіпорынның бөлімдеріне БАҚ өкілдерінің шақырылуы. Пресс-турдың мақсаты бәсекелестер арасында беделін көтеру.

Пресс-ланч – БАҚ-тың шектеулі өкілдерін компанияның бірінші басшыларымен кездестіру мақсатында жүргізіледі. Олар жоғары қызмет көрсету аясында өзара ашық сұхбаттаса алады.

Көрме – компанияның жетістіктері мен өнімдерін көпшілікке көрсету үшін ұйымдастырылады. Көрмелер қатысушылар құрамына қарай дүниежүзілік, халықаралық, аймақтық көрме ретінде ұйымдастырылады. Алғашқы көрме 16 ғасырда Европа елдерінде өткізілген. Кейін көрменің маңызы артып, түрі көбейді. Көрмеден озық шыққан ұйымдарға құрмет дипломдары, 1-3 дәрежелі дипломдар және алтын, күміс, қола медальдар мен ақшалай сыйақылар беріліп отырады.

Ашық есік күні – компанияның қалай жұмыс жасайтынын көрсету мақсатында жүргізіледі.

Іскерлік кездесулерде барысында ұйымдастырылатын іскерлік ас түрлері:

Іскерлік астар (таңғы ас, түскі ас, кешкі ас) - танымал бизнесте әріптестермен, іскер серіктестермен мейрамханада, кафеде жүзеге асырылатын ас түрлері. Іскерлік астар бизнес-серіктестерді біріктіріп бизнеске қатысты іскерлік мәселелерді талқылаудың шешудің құралы болып табылады.

Фуршет (фр. fourchette – шанышқы) - бұл бірігіп тамақтану, шақырылған қонақтар тамақтарды тұрған күйінде қабылдап, сусындар мен тамақтарды таңдап, өздеріне өздері қызмет көрсетіп және құрал ретінде шанышқыны пайдалануды айтады. Үстелдер мен орындықтар бұл іс-шарада қарастырылмайды. Фуршетте гарнирлер, ет пен балықтан жасалған тағамдар, бутербродтар, ірімшік түрлері; жемістер, көкөніс түрлері ұсынылады.

Коктейль - тағамдарды ұсынатын қысқа үзіліс. Оның барысында тек шай мен кофе, сусындар және тәтті тағамдар ұсынылады.

Іскерлік а-ля фуршет-коктейль - әдетте конгресстер мен конференциялардағы үзілістер барысында ұйымдастырылатын, уақыты 1 сағатқа белгіленген іс-шара болып табылады. Демалу мақсатындағы а-ля фуршет – 2 сағат уақытты қамтиды және әдетте конференциялардан кейін таза ауада, аулада болады.

Кофе-брейк - (ағылш. Coffee break – **кофелік үзіліс** 1936 жылдан бастап кофе өндірушілерді біріктіреді жиылыстағы «кофедегі үзіліс») – деп ғылыми конференцияның барысындағы және формалды емес әңгімелесу барысындағы қысқаша кофелік үзілісті (15-45 мин.) айтады. Әдетте үстел үстінде кофе ішетін шынылар, кофе салынған ыдыстар, ыстық су құйылған ыдыстар, кәмпиттер, қант, каймақ және печеньелер қойылады.

Бизнес-ланч - іскер кісілерге арналған түскі ас. Әдетте үш-төрт курстан тұрады. Олар: салқын және ыстық басытқылар, көжелер, негізгі ыстық тағамдар және десерт.

Ү. Жаңа сабақты бекіту. (5 минут)

Бекіту сұрақтары:

1. Іскерлік кездесудің маңыздылығы?
2. Іскерлік кездесуде тек журналистер қатысатын іс шара аты?
3. Іскерлік кездесуде жоғары деңгейде ұсынылатын ең ұзақ іскерлік ас?
4. Қорытындысында марапат мен сыйлықақыға ұсынылатын іс шара?
5. Іскерлік кездесуде нақты ұстанатын ережелер?

ҮІ. Үй тапсырмасын сұрау. Оқушылар екі топқа бөлінеді Әр топта 6 оқушыдан болады

- Тарау бойынша қайталау. (30 минут)
- 1 кезең. Әр топ өздерінің презентацияларын қорғайды.
 - 1) Іскерлік қатынас әдебі. Кездесу. Сәлемдесу, танысу.
 - 2 кезең. Берілген фотоға сәйкес әдеп сақтау туралы өз ойларын айтып, фотосюжетті жалғастырады.
 - 2) Түрлі жағдайда әдеп сақтау. 3) Көпшілік алдында сөйлеу мәдениеті.

3 кезең: топпен жұмыс.

4) Тиімді жиналыс өткізу.

4 кезең. Тұжырымдамалық картамен жұмыс

5) Іскерлік қатынасқа ықпал ету аймағы

ҮІІ. Бағалау. (3 минут)

ҮІІІ. Үйге тапсырма беру (2 минут). Іскерлік кездесу түрлері (екі топ Брифинг пен Кофе-брейк ұйымдастыру туралы ролдік ойынға дайындалады)

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Дүйсембекова Л. Қазақ тілі: іс қағаздарын жүргізу. Алматы, 2011-61, 139 бб
2. Асқаров Н.Ә, Нәлібаев Ж.Б, Белғара Б.Б. Іс қағаздарын жүргізу негіздері. Алматы, 2007
3. Іс жүргізушінің кітапханасы. – Алматы: «МЦФЭР», 2010-20 б.
4. Қадырбекұлы Ұ. Іскерлік мәдениет. Алматы, 2009

Аударманың түрлері. Ауызша және жазбаша аудару арасындағы айырмашылықтар

Тұрмағанбетова Ләззат Газетбекқызы
Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің шет тілі пәнінің оқытушысы

Сабақ әдісі: Сұрақ- жауап, іздену

Сабақ түрі: Қорытынды сабақ

Мақсаты:

1) ағылшын тілінен қазақ тіліне аудару барысында негізгі аудармашылық әдістер мен тәсілдерді пайдалануды үйрету

2) оқушыларды ізденімпаздыққа, өз бетінше еңбектенуге, білімдерін тереңдете түсулеріне тәрбиелеу

3) аударманың ерекшеліктерімен және қиыншылықтарымен танысу, ағылшын тілінің дамуының қазіргі заманғы үрдістерін зерттеу, аударма стратегиясы және іскерлік этикет дағдыларын меңгеру

4) ауызша және жазбаша аудару түрлері: сөйлеу, түсініп тындау, оқу және жазу арқылы жүзеге асыру

5) негізгі лексикалық трансформациялар білімін қалыптастыру

6) грамматикалық трансформациялар білімін қалыптастыру

7) сөйлеудің барлық түрінде аудармашы әрекетінің қабілетін анықтау

Корнекілігі: интербелсенді тақта, кішітірек, ребус, сканворд, слайд

Сабақтың өткізілу барысы

I. Ұйымдастыру кезеңі:

А) Оқытушының оқушылармен сәлемдесуі

Б) Оқушылардың сабаққа қатысуын тексеру

В) Дәрісхананың тазалығына, сабаққа дайындығына назар аудару

II. Өткен тақырып бойынша оқушылар білімін тексеру

(сұрақ-жауап әдісі арқылы)

Сабақ ойын түрінде өткізіледі, топ оқушылары екі топқа бөлінеді, топ атаулары болады.

1- Interpreters (Ауызша аудармашылар)

2- Translators (Жазбаша аудармашылар)

Әр топқа ойын барысында тапсырмалар беріледі.

Топ басшыларын сайлап, оларға бағалау парағы беріледі. Топ басшысы әр кезең сайын сұрақтарға белсенді жауап берген оқушыларға белгі қойып отырады.

I кезең «Миға шабуыл» (екі топқа сұрақтар қойылады, сұрақтарға тек қана «ия» немесе «жоқ» деп жауап беру керек)

1. Ізбе із және синхронды аударма екеуі бір аударма түріне жатады ма? (жоқ. ілеспе және синхронды аударма екеуі бір)
2. Негізгі мақсаты оқырманға шығармашылық эстетикалық әсер ету болып табылатын жазбаша аударма түрі көркем аударма деп аталады ма? (ия)
3. Аударма жасаушы адам кем дегенде екі тіл білуі керек пе? (ия)
4. Тілде пайда болған жана сөздер жиынтығы неологизмдер деп аталады ма? (ия)
5. Калькілеу жалпы және жалқы есімдерді аударуда қолданылады ма? (жоқ. тек географиялық атауларда)
6. Альтернативтік сұрақтың жауабы «ия» немесе «жоқ» деген жауаптан басталады ма? (жоқ, екі баламаның біреуін таңдайды)

II кезең «Сұрақ - жауап»

1. **Аудармаға жалпы түсінік.**

Аударма – адамдар әртүрлі тілдерде өз ойларын білдіруінде қарым – қатынастың тілдік қызметін атқаратын көмекші құрал. Сондықтан, аударманы тілаларлық коммуникация әрекеті деп атайды. Аударма – белгілі бір тілде берілген хабарды аударма тіліндегі акпаратқа қайта құру. Сөзбе сөз аударуға болмайды, өйткені әртүрлі тілдердің грамматикалық құрылымында, сөздік қорында, мәдениетінде айырмашылықтар болады. Салыстырмалы грамматикалар мен қос тілді сөздіктер қолданыста бар болғанымен, әртүрлі халықтар мәдениетінің салыстырмалы анықтамалары жоқ. Аудармашы бастапқы және аударма тілдерінің мәдениетін тең деңгейде білуі тиіс деп айтылғанымен, аудармашылардың көпшілігі мәтінді мәдени – салыстырмалы деңгейде ғана аударды.

2. **Аударманың түрлері.**

А) Ауызша аударма

Ауызша және жазбаша

Ауызша аударма жазбаша аудармаға қарағанда күрделірек құбылыс. Акпараттың мазмұны мен құрылымын жазбай ауызша жеткізу түрі. Сөйлеген сөздер, баяндамалар ілеспе түрде ауызша аударылады, шет елдерден келген ресми өкілдер мен қонақтардың пікір алмасуына ауызша аудармашылар көмектеседі. Ауызша аударманың екі түрі бар: ілеспе (синхронды) аударма, ізбе - із аударма. Ілеспе аударма бастапқы мәтінді тыңдай отырып, ілесе, қосарлана бір мезгілде аудару. Ізбе із аударма мәтін тыңдалып болғаннан кейін жасалатын ауызша аударманың түрі. Ізбе із аударманы шартты түрде екіге бөлуге болады: парактан аудару және абзацты – фразалы аударма.

Ә) Жазбаша аударма

Жазбаша түрде жасалатын аударма түрі, қағазға түсірілген жазбаша мәтінді екінші тілге жазбаша аудару. (хат хабар, ресми құжаттар, ғылыми және көркем шығармалар). Жазбаша аударма екі түрге бөлінеді: **көркем аударма** және **акпараттық аударма**. Көркем аударма көркем әдеби шығармаларды аудару. Көркем шығарманы аудару күрделі де, көп уақыт талап ететін шығармашылық және танымдық жұмыс. Акпараттық аударма акпаратты, мәліметтерді аударуда қолданылады. Акпараттық аударманың түрлері:

1. Ресми – іскер аударма;
2. Газеттік – акпараттық аударма
 - а) публицистиканы аудару
 - ә) газет мәтіндерін аудару

б) тұрмыстық аударма

Жазбаша аударманы жасаудың жолдары:

1. Дәстүрлі аударма – адам жасайтын аударма.
2. Машиналық аударма – арнайы бағдарлама бойынша компьютер жасайтын аударма.

3. Аударманың лексикалық мәселелері

Аударма кезінде аудармашылардың неліктен лексикалық трансформацияларға жүгінулеріне тура келеді деген сұраққа әр түрлі себептер бар. Олар екі тілдің семантикалық ерекшеліктерімен тығыз байланысты. Сөздердің мағыналық құрылымдары олардың қолданыстары, бір – бірімен сәйкес болу шарттары, әрбір тілдің сөздік қорлары-міне осы факторлар аудармашыға қиындықтар туғызуы мүмкін. Бұл мәселелердің бірден шешу жолдарын табу да мүмкін емес. Сондықтан жас аудармашыларға осы мәселелермен жеке-жеке танысып, олардың әрқайсысының ерекшеліктерін аударма барысында және теория жүзінде бөлек танысуға тура келеді. Лексикалық трансформация бөліміне лексикалық – стилистикалық құбылыстардың тек кейбіреулері ғана енгізілген.

4. Неологизмдер.

Неологизмдер дегеніміз – тілде қоғамның және түсініктердің дамуына байланысты пайда болған жана сөздер жиынтығы. Осы неологизмдерді аудару технологиясы аударма тәжірибесінде өте маңызды мәселе болып табылады. Кейде белгілі бір сөздерді неологизмдер қатарына жатқызу уақыт талабына, қоғамның, ғылымның, техниканың және әр тілдің дамуына байланысты болады. Мысалы 100 жыл бұрын неологизмдер деп саналған самолет – ұшақ, летчик – ұшқыш сөздері және 50 жыл бұрын неологизм атанған телеведение – теледидар сөзі қазіргі таңда неологизмдер емес. Мысалы: intellectually disadvantaged (stupid, low IQ [ай – кыю – ақыл ой дамуының коэффициенті]) – ақыл деңгейі төмен, ақымақ, international students (foreign students) – шетел студенттері, Native Americans (Blacks, Negroes) – афроамерикандықтар, academic dishonesty (cheating in schools) – сабақ кезінде көшіріп алу.

3. Реалия.

Реалия аудармасы – тілдің ұлттық және тарихи маңызды мәселелерінің берілуі. «Реалия» деген сөздің өзі латын тіліндегі көпше түрде қолданылатын сын есім. (realis – нағыз, шын дегенді білдіреді). Реалия көбіне затты білдіреді және оны көп жағдайда мағынасы жағынан «өмір» деген түсінікпен байланыстырады. Сөздік анықтамаларға сәйкес реалия бұл мәдениет, тарих мәліметтері, мемлекеттік институттар, ұлттық және фольклорлық кейіпкерлер аттарының аңыздар пәні болып табылады. Тілдерді салыстыру барысында бұл құбылыстарды білдіретін сөздер баламасы жоқ лексикаға жатады. Реалия тек бір тіл тобына ғана тән, ал екінші топта бұл сөздер кездеспейді, М/лы: Дәріхана- Drugstore (AE), the chemist's (BE)

Баламасы жоқ сөздер деп басқа мәдениетте кездеспейтін түсініктерді білдіруге қызмет ететін сөздерді айтамыз. Олар басқа тілге бір сөзбен аударылмайды және сол тілде бұл сөздерге сәйкес баламалары болмайды. Аудармашы суреттеу арқылы немесе өз неологизмдерін ұсына алады. М/лы: **Victor** (радио және теледидар жабдықтарын шығаратын фирма атауы),

book-maker (жүгіру және секіруден жиналған қауымнан үстеме ақша алатын адам).

4. Аударманың грамматикалық мәселелері

Сөйлем талдаудың танымал жолы сөйлем мүшелері арқылы жүзеге асады. Ал сөйлем мүшелерін зерттейтін ғылым синтаксис деп аталады. Қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде 5 сөйлем мүшелері бар. Оның 2-еуі тұрлаулы, 3-еуі тұрлаулы мүшелер. Егер сөйлем тек тұрлаулы мүшелерден тұрса, ол сөйлем грамматикалық негізге құрылған деп аталады. Main parts- тұрлаулы мүшелер. Бастауыш - кім? не? Subject- who? What?

Баяндауыш- не істеді? Predicate- what to do?

Secondary parts- тұрлаусыз мүшелер

Толықтауыш- **Object- what?** Анықтауыш- қандай? **Attribute- what kind of?** Пысықтауыш- қалай, қайда? **Adverbial modifier- adverbial modifier of place- where?** Adverbial modifier of time- *when?* Adverbial modifier of reason- *why?*

5. Қысқартылған аударма немесе аббревиатура

Қысқартылған аудармадан толық аударманың ерекшелігі – бастапқы мәтіннің ақпарат тізбегінің барлық құрамды бөліктерінің аударма тілінде толықтай берілуі болып табылады. Толық аударманы сөзбе сөз, семастикалық немесе коммуникативті аударма тәсілдерімен жасауға болады. Кейбір неологизмдер қысқартылған сөздер түрінде қолданылады немесе оларды қысқартуға тура келеді. Жалпы қысқарту дегеніміз – сөздерді бастапқы әріптер немесе мағынасы білдіретін әріптер көмегімен белгілеу. Мысалы: PC- personal computer. ATM – automated teller machine – банкомат, E-mail – electronic mail – электрондық пошта.

6. Герундий

Герундий инфинитив және есімше сияқты ағылшын тілінің етістіктерінің бір формасы болып табылады. Құрылысы бойынша ол есімше формасына ұқсайды, бірақ есімшенің өткен шақта қолданылатын түрі герундийге ұқсамайды, яғни Participle II формасы.

Gerund	Active	Passive
Infinite	doing	being done
Perfect	having done	having been done

Герундий аударма кезінде ағылшын тілінің формасы бойынша –ing жалғауы бар басқа етістіктермен немесе грамматикалық формалармен шатастырмау үшін оның ерекшеліктерін жақсы білу қажет, - ing жалғау бар етістік герундий деп аталады.

7. Фразеологиялық бірліктер

Екі немесе одан да көп сөздерден құралып, бір ғана лексикалық мағына беретін сөздерді фразеологизмдер дейміз. Фразеологизмдер ауыз және жазба әдебиеттерде көптеп кездеседі. Фразеологизмдер сөз өнерін байыту үшін ақын немесе жазушының ойын әсерлі етіп жеткізу үшін жұмсалады.

Фразеологиялық бірліктер немесе тұрақты сөз тіркестері ең басты ерекшелігі – олардың компоненттерінің мағынасын біріктіре отырып бір мағынаға ие болу. Сондықтан аудармашы оларды аударғанда компоненттерінің бөлек мағыналарына емес, жалпы сөз тіркестің біртекті мағынасына үлкен назар аударуы қажет.

Ағылшын тілінде әрбір идиома сөз таптарымен бірге қосарланып келеді. Мысалы: idioms are used with nouns, adjectives, verbs, prepositions және т.б. Егерде сын есімдермен тіркесіп келетін тұрақты сөз тіркестеріне келетін болсақ, ол екі немесе үш сөзден құралады. Мысалы: «light fingered» деген идиомалық тіркес ұрлыққа жақын, қолының сұғанағы бар адам дегенді білдіреді. Long in the tooth бұл тіркестегі long сөзі ұзын деп аударылып сын есім қызметін атқарып тұр. Сөзбе-сөз аударсақ тісі ұзын кісі. Аталған тұрақты тіркес (идиома) «кәрі» деп аударылады.

Етістікпен қолданылатын тұрақты сөз тіркестері де жетерлік. Етістік to go және зат есім song қосарланып келсе, ол тұрақты сөз тіркесіне айналады. Алайда олардың қосарланып келгендегі мағынасын болжау өте қиын. «To go for a song» бір зат өз бағасынан төмен мөлшерде сатылған кезде қолданылады. «As no one else at the auction seemed interested in the painting, it went for a song». Аукционда қойылған суреттерге ешкім қызықпаған кезде, ол заттардың бағасы арзан сатылды.

Ағылшын тілінде тұрақты сөз тіркестері **фразеологиялық бірлік (motivated)** және **фразеологиялық тұтастық (non-motivated)** деп екі топқа бөлінеді. Фразеологиялық бірліктердің мағынасын түсінуге болады. Оларға мақал-мәтелдер де кіреді.

Мысалы: All are not gold that glitters.

Жылтырағанның бәрі алтын емес.

All bread is not baked in one oven.

Бес саусақ бірдей емес.

Everything comes to him who waits.

Сабыр түбі сары алтын.

Everybody's business is nobody's business.

Қойшы көп болса қой арам өлер.

Ал, **фразеологиялық тұтастықтың** мағынасы тұрақты болады. Олардың жеке тұрғандағы мағынасымен жалпы білдіретін мағынасы сәйкес келмейді. Мысалы: to keep oneself in hand (өзін-өзі қолға алу), to sit on one's hands; not to do a hand's turn (қол қусырып отыру), not to move a finger (қолының ұшын қимылдатпау), to kill time (уақытты босқа өткізу), to kill two rabbits with one stone (бір оқпен екі қоян ату), to give up all of it (қолын бір-ақ сілтеу), to keep the eyes shut (бір нәрсеге көз жұма қарау).

Қорыта айтқанда, фразеологизмдер әр елдің, халықтың, ұлттың асыл қазынасы. Ата-баба қазынасы болып табылатын фразеологизмдер халықтың, бір-бірімен жалғасқан ұрпақтар аркасында міндетті түрде сақталады. Егер тілде фразеологизмдер сақталмай, бізге жетпеген болса, халқымыздың асыл туындылары болмаса, олар бүгінгі күнге дейін сақталып жетпесе, жұртымыздың өткен өмірінен мақұм қалар едік. Сондықтан да тілдің байлығын арттыра түсетін сөздік қордың көлемді бөлігін құрап тұратын тілдік бірліктер – фразеологизмдер.

III кезең «Сіз білесіз бе?»

(интерактивті тактадан 9 ұяшық беріледі, әрқайсысында сұрақтар жасырылған. Бір оқушыдан ұяшық тандап, екі топ кезекпен сұраққа жауап береді)

1. Дүние жүзінде неше тіл бар?(2796)
2. Аудармашылардың кәсіби мерекесі қашан? (30 қыркүйек)
3. Аудармашы мамандығы қашан пайда болды? (20 ғасырдың II жартысында)
4. Ағылшын тілінде ең ұзақ сөз неше әріптен тұрады? (45)
5. Әлемдегі ең оңай тіл қайсы? (гавай тілі 6 дауыссыз дыбыстан және 5 дауысты дыбыстан тұрады)
6. Англияның ұлттық эмблемасы қандай?(роза гүлі)
7. Ұлыбританияның ең бай және ең әдемі бөлігі (Уест Енд)
8. У.Шекспирдің қанша сонетасы бар?(154)
9. Қандай жемістің атымен аталатын құстың аты қай елдің ұлттық символы?

(Киви-Жаңа Зеландияның ұлттық символы)

IV кезең «Болашақ аудармашылар» (екі топ оқушылары шығып ауызша және жазбаша аударма түрлерін қойылым арқылы көрсетеді)

I топ – Interpreters (Ауызша аудармашылар)

II топ – Translators (Жазбаша аудармашылар)

I топ- топқа тақырып беріледі, сол тақырып бойынша оқушылар диалог құрастыру керек.

II топ-топқа дайын іскер хат беріледі, соған аударма жасау керек.

IV кезеңді қорытындылау үшін оқушыларға түйіндеме жаздыруға уақыт беріледі. Жеке оқушымен жұмыс жасалады (тест тапсырмалары)

V кезең. Практикалық жұмыстар.

А) «Джиксо» әдісі бойынша мәтінмен жұмыс

Екі топқа екі түрлі мәтін беріледі, оқушылар оны топпен оқып, аударып, қысқа түсінік береді.

Education in Britain

In England and Wales compulsory school begins at the age of five, but before that age children can go to a nursery school, also called play school. School is compulsory till the children are 16 years old.

In Primary School and First School children learn to read and write and the basis of arithmetic. In the higher classes of Primary School (or in Middle School) children learn geography, history, religion and, in some schools, a foreign language. Then children go to the Secondary School.

When students are 16 years old they may take an exam in various subjects in order to have a qualification. These qualifications can be either G.C.S.E. (General Certificate of Secondary Education) or "O level" (Ordinary level). After that students can either leave school and start working or continue their studies in the same school as before. If they continue, when they are 18, they have to take further examinations which are necessary for getting into university or college.

Some parents choose private schools for their children. They are very expensive but considered to provide a better education and good job opportunities.

In England there are 47 universities, including the Open University which teaches via TV and radio, about 400 colleges and institutes of higher education. The oldest universities in England are Oxford and Cambridge. Generally, universities award two kinds of degrees: the Bachelor's degree and the Master's degree.

The British Education System. State Education in Britain

All state schools in Britain are free, and schools provide their pupils with books and equipment for their studies.

Nine million children attend 35.000 schools in Britain. Education is compulsory from 5 till 16 years. Parents can choose to send their children to a nursery school or a pre-school playgroup to prepare them for the start of compulsory education. Children start primary school at 5 and continue until they are 11. Most children are taught together, boys and girls in the same class. At 11 most pupils go to secondary schools called comprehensives which accept a wide range of children from all backgrounds and religious and ethnic groups. Ninety per cent of secondary schools in England, Scotland and Wales are co-educational.

At 16 pupils take a national exam called GCSE (General Certificate of Secondary Education) and then they can leave school if they wish. This is the end of compulsory education. Some 16-year-olds continue their studies in the sixth form at school or at a sixth form college. The sixth form prepares pupils for a national exam called A level (advanced level) at 18. You need A level to enter a university. Other 16-year-olds choose to go to a college of further education to study for more practical (vocational) diplomas relating to the world of work, such as hairdressing, typing or mechanics.

Universities and colleges of higher education accept students with A levels from 18. Students study for a degree which takes on average three years of full-time study. Most students graduate at 21 or 22 and are given their degree at a special graduation ceremony.

Ә) «Сәйкестікті табыңыз»

- (бірінші бағанда берілген сөздердің екінші бағандағы антонимін табу)
1) Awful	a) wonderful
2) Beautiful	b) ugly
3) Busy	c) free

4) Cold	d) hot
5) Different	e) the same
6) Empty	f) full
7) Foreign	g) local
8) Possible	h) impossible
9) Proud	i) modest
10) strange	j) usual

Б) Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдердің қысқаша аудармасы:

As stupid as donkey Ақылы жоқ

A heart of stone Тас жүрек

Be all ears Сәк құлақ

Be childish Бала болу

Carry water on the both shoulders Діңкесі құру

Clear one's mind of smth Мүлде ұмыту

Dance to one's tune Біреудің аузына қарай

Hold one's tongue Тілінді тый

Eye to eye Көзбе – көз

Make a mountain out of the molehill Түймедейді түйедей қылу

В). Неологизмдердің аудармасы

Келесі сөздер мен сөз тіркес аудармаларына талдау жасау

1. disadvantaged – жарлы, кедей

2. doublespeak – жалған уәделер

3. educational package – міндетті оқу бағдарламасы

4. gogglebox (брит.разг) – теледидар «қорап»

5. job-hopper – «ұшқалақ» жұмыс орнын жиі ауыстыратын адам

6. shock wave – белгілі бір оқиғаға себепші болған шок

7. sweet heart contract – келісім шарт, мәміле

8. takeover – мемлекеттік төңкеріліс, заң күштерінің ауысуы.

Г). Сөйлемдерді талдау

Main parts- тұрлаулы мүшелер

Secondary parts- тұрлаусыз мүшелер

1. Берілген сөйлемдерді қазақ тіліне аударып, сөйлем мүшелеріне талдаңыздар:

1. I gave a book to my friend

2. Boys like to play football

3. She began to translate the article

4. He lives with his parents

5. I spent a lot of moneys on books

6. I followed the doctor's advice

7. I met him by chance

8. For the evening party Ann put on a new black dress

9. All the students have passed the examination

10. I spent all my free time in the reading room

Г). Сленг және идиомалар

Ағылшын тілі	Орыс тілі	Қазақ тілі
a screw loose	не все дома, не в своем уме, "крыша поехала"	
act up	плохо себя вести, барахлить, делать не то	
action man	герой, крутизна, человек действия	
actually	на самом деле, "в натуре"	

are you kidding?	вы шутите? вы серьезно?
ass	осел, дурак (в прямом и переносном смысле)
as cool as a cucumber	хладнокровный, спокойный, невозмутимый
dad/daddy	папа, папочка, батяня, батя
doc	сокращенная форма от "doctor" (доктор)
keep one's mouth shut	хранить молчание, быть немым как рыба
man	(обращение) братан, парень, приятель
Mexican breakfast	голодный паек
monkey business	бессмысленная или бесполезная работа; шутливая выходка, грязное дело
my God	(восклицание) Боже! Боже мой!
pet	любимое домашнее животное: собака, кот, канарейка, щегол, дрозд, попугай, змея.
piece of cake	раз плюнуть, легкая работа, как дважды два
put your money where your mouth is	в зависимости от контекста: меньше говори, больше делай; или не учите меня жить, лучше помогите материально
time off	выходные
to drink like a fish	пить не в меру, напиваться (об алкоголе)
turn one's head	"крыша поехала".
wanna= want to	(разг.) хочет
welcome, you are welcome	пожалуйста, не стоит благодарности, не за что
OK, o'kay o'kэй	хорошо, пожалуйста, добро
oh boy!	ничего себе!, ого!, ни фига себе
off duty ad	свободный, незанятый
of age	в возрасте, т. е. достаточно взрослый, подходящий по возрасту

III. Сабақты қорытындылау.

Оқытушы сөзі: «Ауызша және жазбаша аудару арасындағы айырмашылықтар» тарауы бойынша қорытындылау сабағы- оқушыларға ауызша және жазбаша аударма саласындағы білімін елеулі түрде арттыруға және кез келген жағдайда өзін ыңғайлы сезінуге мүмкіндік береді.

Сабақты қорытындылау үшін мен сіздерге үш сауал беремін, сол арқылы өз ойларыңызды отаға салыңыздар:

1. Бүгінгі сабақтан алған әсерің
2. Саған ұнаған кезең
3. Саған ұнайтын аударма түрі

Осы сауалдар арқылы оқушылар өз ойларын айтуы керек.

IV. Оқушыларды бағалау.

Екі топтың топ басшыларындағы бағалау парағы арқылы оқушылар бағаланады.

Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік жұмыс түрлері (Ашық сабақ)

Болатбек Әйгерім

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
арнайы пәндер оқытушысы

Сабақтың мақсаты: Оқушыларға Қазақстандағы әлеуметтік жұмыс түрлері туралы толық мағлұмат беру және олардың мәнін түсіндіру.

Сабақтың міндеттері:

Білімділігі: оқушыларға тақырыптың мазмұнын ашу, Қазақстандағы әлеуметтік жұмыстың маңыздылығын меңгерту.

Дамытушылығы: оқушылардың ойлау қабілеттерін, танымдық әрекетін қалыптастыру, оқуға деген қызығушылығын ояту, жүйелі баяндауға, өз ой-пікірін ашық жеткізе білуге үйрету.

Тәрбиелігі: Оқушыларды топтасып жұмыс істеуге және төзімділікке, жауапкершілікке тәрбиелеу.

Сабақтың типі: Жаңа білім беру сабағы

Сабақтың түрі: Дәстүрлі емес

Сабақтың көрнекілігі: Сызба, суреттер, интербелсенді тақта

Сабақтың әдіс-тәсілі: Жасрын сұрақ әдісі, стикердегі диалогтік әдіс, 4 сурет 1 сөйлем әдісі, жағдаяттық сұрақтар әдісі, ойын элементтері

Пәнаралық байланыс: психология, педагогика, экономика, әлеуметтік жұмыс негіздері

Сабақтың барысы:

I. Ұйымдастыру кезеңі.

а) оқушылармен сәлемдесу

ә) оқушыларды түгелдеу

б) зейіндерін сабаққа аудару

Бүгінгі сабағымыз бізге тек қана қуаныш, сәттілік әкелсін. Бүгінгі сабағымызда топ болып жұмыс істейміз.

1-топ Әлеуметтік педагогтар

2- топ Әлеуметтік қызметкерлер

3-топ Психологтар

II. Үй тапсырмасын тексеру

Қызығушылығын ояту. «Ойланайық, табайық» Өткен тақырып бойынша оқушылардың білімдерін төмендегідей кезеңдер бойынша анықтаймыз.

1. Фотосуреттер әдісі (пазл)

2. Смайликтер сойлейді (Сұрақ-жауап)

1-кезең. Фотосуреттер әдісі (пазл)

(Тортардың алдына сурет қиындылары беріледі, әрбір құрастырылған суреттің артында сұрақтар берілген)

№1 Сұрақ. Отбасы саясаты

Отбасы саясаты – ол өзара қарым-қатынастағы көптеген институттардың бірі ретінде отбасының арнайы мүддесін және отбасы рөлін басқа да әлеуметтік рөлдермен қатар орындайтын алып жүруші ретінде адамның арнайы мүддесін қорғайтын бүкіл әлеуметтік саясат.

№2 Сұрақ. Дүниежүзілік тәжірибеде отбасын әлеуметтік қолдау жөніндегі шаралары

- отбасына жәрдемақы беру;
- әйелдерге декреттік демалысты төлеу;
- әйелдерге екіқабаттығы мен бала туу кезінде медициналық көмек көрсету;
- нәрестенің және кіші жастағы баланың денсаулығын бақылау;
- ата-анаға демалыс беру;
- жарымжанды отбасына жеңілдік беру.

№3 Сұрақ. Әлеуметтік қызметкердің отбасымен атқаратын функцияларын атаңыз

- диагностикалық (отбасы ерекшеліктерін, оның потенциалын зерттеу);
- қорғаушылық (отбасын құқылық қорғау, әлеуметтік кепілдікпен қамтамасыз ету, оның құқылары мен бостандығын жүзеге асыру үшін жағдайлар жасау);
- әлеуметтік-психолого-педагогикалық (отбасы мүшелерін психолого-педагогикалық ағарту, жедел психологиялық көмек, профилактикалық қолдау және патронаж);
- ұйымдастырушылық-коммуникативтік (қарым-қатынасты, біріккен іс-әрекетті, демалыс, шығармашылықты ұйымдастыру);

2 кезең. Смайликтер сойлейді (Сұрақ-жауап)

1. «Неке және отбасы» туралы ҚР кодексі қашан бекітілді

2011 жылы 26 желтоқсан

2. Әлеуметтік педагогикалық жұмыс қандай отбасылармен жүргізіледі

Көп балалы, әлеуметтік жағдайы төмен, отбасындағы бала тірбиесі қолайсыз, мінез-құлқы қиын балалар, мүмкіндігі шектеулі балалар отбасымен жүргізіледі

3. Әлеуметтік педагогтардың мектептегі жұмысының мазмұны

- жеке топпен, отбасымен жұмыс
- мектеп қызметкерлерімен және мұғалімдермен бірлесе жұмыс жасау
- кеңес беру
- әлеуметтік қамсыздандыру және қайырымдылық мекемелерімен жұмыс ұйымдастыру.

4. Диагностика дегеніміз не?

Диагностика отбасы және оның мүшелері туралы ақпарат жинақтайды, талдайды, проблеманы анықтайды.

5. Отбасының мәселелеріне нелер жатады?

Оған:

- Ажырасу, жұбайлардың келіспеушілігі
- Неке санының азаюы.
- Бала туудың төмендеуі.
- Әйелдердің күйеу тарапынан зардап шегуі, яғни, отбасындағы зорлық.
- Материалдық жетіспеушілік.
- Отбасындағы жұбайлардың түсініспеушілігі.

6. Әлеуметтік жұмыстың 3 бағытын атаңыз

диагностикалық, реабилитациялық, профилактикалық.

7. Профилактика дегеніміз

отбасының толыққанды қызмет істеуін қамтамасыз ететін, болуы мүмкін проблемаларды тоқтататын превентивті шаралардың кешенінен тұрады

8. Реабилитация (оңалту) дегеніміз не?

Бұл отбасындағы жоғалған жағымды жағдайды қалпына келтіру мен жаңаларды қалыптастыруға мүмкіндік беретін шаралар жүйесі.

9. Патронаждықтың отбасындағы ролі қандай?

Патронаж белгілі реабилитациялық бағдарламадан өткен адамды үйге қайтаруда үлкен роль атқарады.

10. Отбасыларына берілетін мемлекеттік көмек түрлерін атаңыз

- Жәрдемақылар (бала тууға байланысты 1 жолғы жәрдемақы, 1 жасқа дейінгі төленетін жәрдемақы, көп балаға берілетін жәрдемақы)
- Жас отбасына берілетін тұрғын үй көмегі
- Күміс алға, алтын алқа
- Кедейшілік
- Тегін медициналық көмек
- Әлеуметтік сақтандыру және т.б.

11. Патронаж кезеңдерін атаңыз

- Дайындық
- Кіріспе бөлім
- Ақпарат жинақтау және бағалау
- Қорытынды
- Мамандармен байланыс орнату
- Есеп

12. Көп балалы отбасына көрсетілетін мектеп әлеуметтік қызметкерінің жұмыс түрлері

- 1 мезгілдік ыстық тамақпен қамтамасыз ету
- Жылына 2 рет қайырымдылық шараларын жүргізу (киім-кешек, оқу құралдары)

Сергіту сәті

Мен саған сенемін

Жұп құрып, бір-бірінің көздеріне қарап отырады. «Мен саған сенемін ...» өйткені сен жақсы адамсың ... осылай әрі қарай жалғасады.

III. Жаңа сабақтың тақырыбы мен мақсатын таныстыру

Қазақстандағы мүгедектермен әлеуметтік жұмыс

Қарт адамдармен әлеуметтік жұмыс

Жастармен әлеуметтік жұмыс

- Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік жұмыс түрлері
1. Қазақстандағы мүгедектермен әлеуметтік жұмыс
 2. Қарт адамдармен әлеуметтік жұмыс
 3. Жастармен әлеуметтік жұмыс

Әр топқа мәтін беріледі. Соны плакатқа жазып, безендіріп, қорғау қажет

I топ

Мүгедектердің әлеуметтік қорғалуы оларға әлеуметтік, медициналық және әлеуметтік, кәсіби жарамдылығын арттыру, білім беру сияқты бағыттағы қоғамдық өмірге оралтуға байланысты өткізілетін шаралармен жүзеге асады.

Сонымен бірге, еңбекке жарамсыз болған жағдайдағы міндетті сактандыру төлемдері заңмен қарастырылған. Ауру, жарақат алу, мертігу салдарынан болған әлсіздікті жою бағытында диагностикалық, емдеу және калыпқа келтіру сияқты медициналық сауықтыру шаралар жүргізіледі.

Мүгедектерді әлеуметтік сауықтыру мүгедектердің әлеуметтік статусын, олардың әлеуметтік - тұрмыс және әлеуметтік - орталыққа үйрету мақсатында жүргізіледі. Оған мүгедектерді әлеуметтік, техникалық көмек құралдарымен, көлік және рекреациялық құрылымдармен, ақпараттық ортамен қамтамасыз етілуін және материалдық, әлеуметтік - психологиялық қолдау көрсету кіреді.

Қосымша көмек қажет ететін мүгедектердің әлеуметтік қамтамасыз етілу жүйесіне республикада мед - әлеуметтік мекемелердің, әлеуметтік қорғаудағы территориялық орталықтардың және үйде жеке көмек көрсету сияқты мүмкіндіктері кіреді. Интернат - үйлерінде тұратын мүгедектер мен қарттарға медициналық, әлеуметтік - тұрмыс жағынан, әлеуметтік адаптация, еңбекке жарамдылығын арттыру, білім беру сияқты көмектер көрсетіледі.

Республикамызда мүгедектер мен қарттарға әлеуметтік көмек көрсететін, медициналық, әлеуметтік және кәсіби даму, мүгедек - балаларға білім беру бағдарламасын жасау, моральды - психологиялық жағынан қолдау көрсету, олардың хұқықтары туралы ақпарат беретін 6 территориялық орталықтар бар.

Заңға сәйкес мүгедектер сауықтыру бағдарламаларына орай протез - ортопедтік көмекпен, қозғалуға байланысты әлеуметтік жабдықтармен, сурдо - тифложабдықтармен және басқа да техникалық құралдармен, сонымен қатар мемлекеттік бюджеттен бөлінетін мемлекеттік тапсырыс бойынша сауықтыру - курорттық емдеу шаралымен қамтамасыз етіледі.

Ағзадағы жасқа байланысты өзгерістерге, мүгедектік топты белгілеудің негізі бола алмайды.

Бірінші топ мүгедектерін бекіту критериилері болып, ағза функцияларының тұрақты маңызды түрде бұзылуы немесе бұзылғанының анық көрінуі болып саналады. Топқа жататындығын белгілеу мүгедектердің сырқаттануының арқасында, алған жарақаттарының барысында өмірлік қызмет дәрежелері немесе олардың тіркестерінің шектелуі, бірден көрінуіне әкеп соғатын төмендегі көрсетілген ақаулықтарға байланысты жүзеге асады.

- үшінші дәрежедегі өзін өзі қамтамасыздандыруға мүмкіндігі;
- үшінші дәрежедегі қозғалуға мүмкіндігі;
- үшінші дәрежедегі тұспалға мүмкіндігі;
- үшінші дәрежедегі қарым-қатынасқа жауап беру мүмкіндігі;
- үшінші дәрежедегі өзінің іс-қимылына жауап беру мүмкіндігі;
- үшінші дәрежедегі өзін өзі қамтамасыздандыруға мүмкіндігі;

Екінші топ мүгедектерін бекіту критериилері болып ағза функцияларының тұрақты түрде бұзылуы, сырқаттануының арқасында, алған жарақаттарының барысында өмірлік қызмет дәрежелері немесе олардың тіркестерінің шектелуі, бірден көрінуіне әкеп соғатын төмендегі көрсетілген ақаулықтарға байланысты табылады.

- екінші дәрежедегі өзін өзі қамтамасыздандыруға мүмкіндігі;
- екінші дәрежедегі қозғалуға мүмкіндігі;
- үшінші, екінші дәрежедегі еңбекке қабілеттігі (еңбекке қабілеттігі);

- үшінші, екінші дәрежедегі оқуға мүмкіндігі;
- екінші дәрежедегі қарым-қатынасқа мүмкіндігі;
- екінші дәрежедегі өзінің іс-қимылына жауап беру мүмкіндігі;
- екінші дәрежедегі өзінің іс-қимылына жауап беру мүмкіндігі.

Үшінші топ мүгедектерін бекіту критериилері болып атта функциялары бұзылуының баяу байқалуы, сырқаттануының аркасында, алған жаракаттарының барысында өмірлік қызмет дәрежелері немесе олардың тіркестерінің шектелуі, баяу байқалуына әкеп соғатын төмендегі көрсетілген ақаулықтарға байланысты табылады.

- бірінші дәрежедегі өзін өзі қамтамасыздандыруға мүмкіндігі;
- бірінші дәрежедегі еңбекке қабілеттігі (еңбекке қабілеттігі);
- үшінші, екінші дәрежедегі оқуға мүмкіндігі;
- бірінші дәрежедегі қарым-қатынасқа мүмкіндігі;
- бірінші дәрежедегі өзінің іс-қимылына жауап беру мүмкіндігі;
- екінші дәрежедегі өзінің іс-қимылына жауап беру мүмкіндігі.

Мүгедектерге әлеуметтік көмек көрсету түрлері:

1. Үйінде тәрбиеленіп және білім алып отырған мүгедек балаларға тоқсан сайын 6 айлық есептік көрсеткіш (АЕК) мөлшерінде әлеуметтік жәрдемақы төленеді.
2. Мүгедек студенттерге жоғары немесе орта арнайы оқу орындарындағы білімін жартылай төлеу үшін қосымша әлеуметтік көмек түрлері көрсетіледі.
3. Жалғыз басты I топ мүгедектерінің күтімі үшін I АЕК мөлшерінде қосымша әлеуметтік көмек түрлері көрсетіледі.
4. Тұрғын үй-коммуналдық қызмет шығындарын жабуға (сумен жабдықтау, жылумен жабдықтау, электр энергиясы, кәріз, отын алу үшін) Ұлы Отан соғысына қатысушыларға және мүгедектеріне, Ауғанстандағы ұрыс қимылына қатысқан әскери қызметшілерге, Чернобыль АЭС-дегі апат салдарын жою әрекеттеріне қатысқан тұлғаларға, Ұлы Отан соғысында қайтыс болған жауынгерлердің екінші рет күйеуге шықпаған жесірлеріне, «Ленинградты қорғағаны үшін» медалімен және «Блокададағы Ленинград тұрғыны» төс белгісімен марапатталған азаматтарға, фанистер және олардың одақтастары екінші дүниежүзілік соғыс кезінде құрған концлагерлер, гетто және өзге де орындарда қамауда болған кәмелеттік жасқа толмаған тұтқындарға төлем беріледі.
5. Тұрғын үй-коммуналдық қызметтер тарифтерінің көтерілуіне байланысты шығындардың орнын толтыру жалғызділігі және жалғыз тұратын еңбекке жарамсыз карт адамдарға, зейнетақының ең төменгі мөлшерін алатын зейнеткерлерге тоқсан сайын 2 АЕК төлем беріледі.
6. Әлеуметтік төлемдер: Әскерлерді Ауғанстан жерінен шығару күніне біржолғы 5 АЕК мөлшерінде және тоқсан сайын 2 АЕК Ауғанстандағы әскери әрекеттерге қатысушы әскери қызметшілерге, Чернобыль АЭС апатының салдарларын жоюға қатысқан адамдарға беріледі.

II топ

Әлеуметтік жұмысқа арнап әдебиетте карт адамдармен жұмыс жасаудың мынадай моделдері ұсынылады.

1. жеке адамды, оның әлеуметтік ортасында зерделеу;
 2. жеке адамдардың қалыптасу және даму факторларын есепке алу.
- Үлкен егде жастағы адамдармен әлеуметтік жұмыс атқарудың қазіргі технологиясы карт адамдарға қатысты қарастырылған. БҰҰ-ның принциптері бойынша «Үлкен, егде жастағы адамдардың толық мағыналы етіп қамтамасыз ету негізінде құрылу керек».

Бұл құжат барлық елдердің үкіметтерге карт адамдарды әлеуметтік қолдаудың нақтылы шараларын асыруды ұсынылады.

1. Қарт адамдарға қатысты ұлттық саясат негізінде, осының нәтижесінде халықтың буындары арасындағы байланысты нығайту;
2. Қайырымдылық көрсеткен ұйымдарды қолдау;
3. Қарт адамдарды экономикалық күзелістерден қорғау;
4. Қарттарға арналған мамандандырылған мекемелерде тұратын өмір сүру деңгейін жоғарлату;

5. Отанында немесе басқа елдерде тұратын жатқан карт адамдарды әлеуметтік қызметпен толық қамтамасыз ету.

Әлеуметтік қызмет көрсету түрлері келесідей болып келеді:

- зейнетақылар мен жәрдемақылар;
- карттар мен мүгедектерге арнаулы мекемелерде қызмет көрсету;
- мүгедектерге берілетін жеңілдіктер;
- жалғыз басты карттарға көмек көрсету;

Егде адамдарға әлеуметтік қызмет көрсету өзекті проблемалардың бірі болып табылады. Адам қартайған кезде бұрынғы әлеуметтік ролінен айырылып, жиі туғандары мен жақындарын жоғалтады. Рухани құлдырап, байланыс шеңбері, әлемге көзқарасының нұсқалары таратылады.

Қарт адамдар мен мүгедектерді әлеуметтік қорғаудың құрамды элементі – заң қабылдаушы үкімет бекіткен әлеуметтік кепілдеме есебімен, әлеуметтік қамтамасыз ету бойынша қызмет немесе жеңілдік түрінде, ақшалай немесе табиғи формада қамтамасыз ету. Оған ереже бойынша, зейнетақы мен жәрдемақыға периодты және бір мезгілде қосымша төлем осы категорияларға дифференцияланған, адресі әлеуметтік – қолдау көрсету мақсатындағы қызмет табиғи сома, жағымсыз әлеуметтік – экономикалық шарттарға әкелетін критикалық өмірлік жағдайлардың жойылуы немесе бейтараптылығы кіреді.

Сонымен, әлеуметтік қамтамасыз ету дәстүрлі формасын жеткізу: ақшалай төлем (зейнетақы, жәрдемақы); табиғи қамтамасыз ету; қызмет пен жеңілдік, қызмет көрсетудің стационарлы және стационарлы емес түрі — әлеуметтік көмектің шұғыл формасында еңбекке қабілетсіздерге, Қазақстанның мұқтаж азаматтарына беріледі.

Қарт адамдарға әлеуметтік көмекпен қамтамасыз ету құрамына зейнетақы мен әртүрлі жәрдемақы, жергілікті арнайы әлеуметтік қорғау орган мекемелерінің карттар мен мүгедектерге қызмет көрсетуі және оларды асырауы; ротездеуі; мүгедектерге жеңілдік; Үйсіздерге көмек көрсету.

Бұдан басқа, әлеуметтік қызметкерлердің келіп-тұруы карттар үйіне келіп түсетін адамдардың санының азаюына мен өлім көрсеткішінің төмендеуіне әкелуі мүмкін.

Қарт адамдар мен мүгедектердің өмір қызметінің шектелуі – ең өткір мәселе болып табылады. Өмір қызметінің шектелуі барысында адамда өзіне қызмет көрсету мүмкіндігінің, қимыл-қозғалысының, жөн сілтеуінің, қарым-қатынасының, өз мінез-құлқына бақылау жасауының, сондай-ақ еңбек қызметімен айналысу мүмкіндігінің болмайтындығы байқалады.

Бұл мәселені шешуде бірінші деңгейдегі мағынаға карттар мен мүгедектерге әлеуметтік көмек пен әлеуметтік реабилитация жүйесі жоғары деңгейге жетіп отыр.

Әлеуметтік реабилитация әлеуметтік-экономикалық, медициналық, юристік, кәсіби және басқа шараларға әкеледі. Олар қажетті шарттарды қамтамасыз етуге және осы топтардың қоғамда толыққанды өмірге келуіне бағытталады.

Әңгімелесу де тиімді әдістердің бірі болып табылады немес карт адамдармен жұмыс жасаудағы тиімділік деп айтсақ қате айтпаймыз. Алғашқы әңгімелесу мақсаты клиенттің

әлеуметтік көмек алуға деген құқығын анықтау. Мұнда көп нәрсе әңгіменің сапасына байланысты. Клиентпен әңгіме коммуникация (қарым-қатынас) немесе өзара әрекеттесу ретінде дәл анықталады. Бұл өнер және ғылым. Қызметтің осы түрлі енді бастаған жұмысшылар білімді, адамның мінез-құлқын, мінез-құлқының түрткісінің белгілі және құпия себептерін түсінуге қабілетті болу керек. Бұндай білім жұмыстың тиімділігі мен адамдарға шыдамды болуды қамтамасыз етеді.

Адамның қандай көмекті іздеп отырғанын зер салып тыңдау және бақылау арқылы объективті фактілер мен субъективті сезімдерді жеке тұлға аралық қатынасқа айналдыра алады.

Осындай әдістерді пайдалана отырып біз қарттармен әлеуметтік жұмыс жүргізе аламыз және оны тиімді ете аламыз. Қарттармен әлеуметтік жұмыс жүргізудің тиімділігі қоғамдағы тұрақтылық пен демографиялық тұрақтылықты қамтамасыз ете алады.

Сонымен бірге қарт адамдармен әлеуметтік жұмыс жүргізгенде олардың бос уақытына аса назар аудару керек. Себебі бос уақыт көп мәселелерді тудырушы болып табылады, ал ол уақытты тиімді пайдалану мәселелердің шешіміне алып келеді.

III топ

Жастардың әлеуметтік проблемалары жалпы қоғамның әлеуметтік-экономикалық проблемалардың көрінісі мен жалғасы болып табылады. Жастардың әлеуметтік проблемалары – бұл қоғамның өмір тіршілігі (білім, еңбек, бос уақыт және т.б.) үшін және де, жастар үшін де өмірлік маңызды, халықтың ерекше әлеуметтік – демографиялық топтың спецификалық (өзгеше) проблемалары, жас ұрпақтардың және олардың ұйымдарының жігерін ғана емес сонымен қатар қоғам мен мемлекет тарапынан нақты саясатты талап ететін шешімдер болып табылады.

Жастар арасындағы әлеуметтік жұмыс табыстылығының маңызды шарты болып, жастардың әлеуметтік проблемаларының туындау «денгейін» анықтау табылады.

Қазақстанда Республикасында жастарды әлеуметтік қолдау мақсатында әлеуметтік қызметтер жұмыс атқарады.

Әлеуметтік қызметтер жұмысының бағыттары:

- психологиялық-педагогикалық, медициналық-әлеуметтік, заңдық көмекті жүзеге асыру және кәмілетке толмағандар мен басқа да жастар өкілдеріне консультациялар беру;
- жас отбасыларына әлеуметтік көмек;
- еңбек және оқу ұжымдарында жастарды құқықтық қорғау;
- мінез-құлқы девиантты кәмілетке толмағандарға, қадағалаусыз және панасыз қалған кәмілетке толмаған азаматтарға әлеуметтік көмек;
- құқықтық насихат, жастардың жұмысқа орналасу, білім беру және кәсіптік даярлау, бос уақытын өткізу, туризм және спорт салаларындағы құқықтарын іске асыру мүмкіндігі туралы оларды хабардар ету;
- жастардың жұмысқа орналасуына және жұмыспен қамтылуына жәрдемдесу болып табылады.

Мемлекеттік органдар Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жастарға арналған әлеуметтік инфраөп объектілерін құруды және оның жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жастар саясаты жастардың рухани, мәдени, білім алуы, кәсіби қалыптасуы мен дене тәрбиесін дамытуы үшін әлеуметтік-экономикалық, құқықтық, ұйымдастырушылық жағдайлар мен кепілдіктер жасау, бүкіл қоғам мүддесі үшін олардың шығармашылық әлеуетін ашу мақсатында жүзеге асырылады.

Қазақстанда жастар жалпы халықтың 30 пайызын құрайды. Жастар саясаты туралы заң бойынша жастар- 14-29 жас аралығын қамтиды. Жастар саясатына берілген анықтама - мемлекет жүзеге асыратын және жастарды қолдауға бағытталған әлеуметтік-

экономикалық, саяси, ұйымдастырушылық және құқықтық шаралар жүйесі қызметінің аясы.

Жастар ұйымдарының орны. Жастар саясатындағы басты орынды алушылардың бірі бола отырып, жастар тарапынан көтерілген мәселе лердің қыр-сырын білетін тікелей со-лар. Әлемдік тәжірибеде олардың жастар саясатын орындаушы аса маңызды субъекті ор-нын алады. Қазақстанда жастар ұйымдарыны тарпынан мәселелер көтеріледі. Оларға тиісті құқықтар беріп тең ретінде қарстыру, пікірімен саансу, жұмыстары көленкеде қалып қоймауы болса бұл олар еңбегінің жемісі болар еді.

IV. Жаңа сабақты бекіту.

Жаңа тақырыпқа байланысты интербелсенді тактада ұпай сандары белгіленген ұяшықтар көрсетіліп, топпен талқыланады (3 топқа 3 сұрақтан беріліп, ең көп ұпай жинаған топ «5» деген бағамен бағаланады)

10	10	10
20	20	20
30	30	30

Әрбір ұяшықтың артында сұрақтар орналастырылады

V. Жаңа сабақты қорытындылау

Өз әсерім әдісі. Әр топ басқа топқа және сабаққа өз пікірлерін береді.

VI. Үйге тапсырма беру.

1. Мүгедектерге төленетін жәрдемақы мөлшерін қарап келу.
2. Қазақстандағы қарттар үйінің саны мен қарттар саны (адам).

VII. Бағалау.

Топтағы оқушылардың сабаққа қатысуын, тәртібін және оқу үстіндегі белсенділігіне қарап бағалау.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Агафонов А.Н., Егоров В.В., Менлибаев К.Н., Нурмагамбетов С.Б. Основы социальной работы. – Караганда, 2002.
2. www.enbek.gov.kz
3. www.stat.kz

Олжас Суйлеменов. Движение «Невада-Семей»

Кулумбаев Заур Болатбекович

Преподаватель истории Казахского
гуманитарно-юридического и технического колледжа

Цель:

А) Образовательная: формирование у учащихся новых понятий и способов действия, системы научных знаний, расширение базы знаний по учебному предмету.

Б) Развивающая: сформировать у учащихся навыки самостоятельной работы, умения работать с дополнительной литературой, развивать навыки коллективной группы, закрепление в памяти исторических факторов, развитие у учащихся рефлексивной деятельности.

В) Воспитательная: воспитывать интерес к предмету, толерантности, уважению к историческому прошлому страны, воспитывать у учащихся чувство любви к Родине, воспитание гуманизма и любви к прекрасному.

Оборудование: Интерактивная доска, книги, наглядности, видеоматериалы.

Ход урока:

1. Организационный момент (3 минут)

Приветствие. Создание спокойной обстановки. Проверка отсутствующих. Организация внимания.

2. Проверка домашнего задания (10-15 минут)

Метод «Мозговой штурм».

На прошлом уроке мы изучили тему «Независимость Казахстана» и «Декабрьские события»

Теперь, обратите внимание на доску.

Показ видео ролика Декабрьских событий (Видео 1) и про независимость Казахстана (Видео 1).

Вопросы по пройденным темам:

1. Какие видеоматериалы вы только что просмотрели?
2. В чем причина декабрьских событий?
3. Какова была цель митинга и какой характер она носила?
4. Каким образом отреагировали власти на митинг?
5. Сколько человек пострадало в ходе разгона демонстрации?
6. Какие меры начала предпринимать центральная власть?
7. Что вы знаете о жертвах декабрьских событий?
8. Какую характеристику дала власть декабрьским событиям?
9. Кто выступил на Всесоюзном собрании с осуждением действия властей в декабре 1986 года?
10. Когда началась реабилитация жертв декабрьских событий?
11. В каком году наш Казахстан обрел Независимость?
12. Кто стал первым президентом республики Казахстан?
13. Какие страны первыми признали независимость нашей республики?
14. Какие документы были приняты?

15. Какие достижения были достигнуты в нашей республике за годы независимости?

Метод SparkOff

Разделение учащихся на 3 группы по методу SparkOff.

Разделение группы происходит методом подбора рисунков учащимися заранее размешанных, в которой каждая группа должна собрать определенный рисунок. В конце после того как будет собран рисунок и определяется группа, группа должна по рисунку рассказать что изображено на рисунке, т.е. защитить свой проект.

1. Государственные символы РК.

2. Конституция РК.

3. Президент РК.

Защита учащимися своих проектов. (12мин)

3. Объяснение нового материала. (25мин)

1. Видеоролик Олжас Сулейменов

2. Видеоролик про влияние ядерных испытаний.

3. Видеоролик про движение «Невада-Семей»

3. Минилекция с слайдами.

Минилекция в виде слайдов, содержит материалы про поэта Олжаса Сулейменова, его автобиография, про Семипалатинский полигон, история антиядерного движения и его закрытия.

4. Закрепление пройденного материала.

Метод разбора 3 вопросов. Защита проектов. (15мин)

Учащимся 3х групп выдаются книги разных авторов, где содержатся материалы про Олжаса Сулейменова, также про антиядерное движение «Невада-Семей». Учащиеся должны самостоятельно прочитать материал, разобрать и построить проект. В конце задания каждая группа защищает свой проект.

Первая группа работа с книгой №1

Вторая группа работа с книгой №2

Третья группа работа с книгой №3

5. Подведение итогов урока. (5мин)

Итак мы сегодня узнали про великого человека писателя Олжаса Сулейменова, про движение «Невада-Семей», также мы узнали про Семипалатинский полигон, имеем представление про ядерное оружие.

Движение рождено временем, новой эпохой. В мире было много подобных организаций, но наше движение, организация уверен, что достигла цели. Опыт нашей республики будет еще востребован.

И наконец в конце урока хотелось бы закончить на прекрасной ноте с хорошим позитивным видео.

Показ видеоролика: «восхитительно видео про Казахстан»

6. Домашнее задание.

Сделать записи в тетрадях данные про движение «Невада-Семей», про Олжаса Сулейменова. (2мин)

8. Выставление оценок учащимся. (3 мин)

Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу
тілін дамыту жолдары

Абылаева Жанерке Бектұрғанқызы
Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
арнайы пәніс оқытушысы

Елбасы Н.Назарбаев Қазақстан халықтары Ассамблеясының XII сессиясында сөйлеген сөзінде: «Патриотизммен тығыз байланысты мемлекеттік маңыздағы мәселе – мемлекеттік тіл мәселесі. Мемлекеттік тіл – бұл Отан бастау алатын Ту, Елтаңба, Әнұран секілді дәл сондай нышан. Және ол елдің барша азаматтарын біріктіруі тиіс», - деп оның қоғам өміріндегі орны мен рөлін, кәдір-қасиетін айрықша атап көрсетті. Бүгінгі таңда қазақ мектептерінің өзекті мәселелерінің бірі оқушылардың тіл мәдениетін көтеру, сауатты жаза алатын, өз ойын айқын жеткізе алатын азамат тәрбиелеу. Бұл мәселе туралы көптеп айтылып та, жазылып та жатыр. Мысалы, педагогика ғылымының докторы И.Нұғыманов пен З.Қашқынбаева «Оқушының жеке тұлға болып дамуы мен алған білімін іске асыруда сөйлеу тілін, әрекетін, сөйлеу мәдениетін, әдеби қалыптастыру педагогиканың қазіргі кездегі көкейтесті мәселелерінің бірі болып табылады» - дейді. Қазақ зиялылары: А.Байтұрсынов, М.Жұмабаев, М.Балақаев, К.Аханов, Т.Қордабаев, Ы.Маманов, Н.Уәлиев, Р.Сыздықова, А.Жанбаров, Ә.Болғанбаев, С.Исаев, А.Ысқақов, Р.Әміров, Қ.Жұбанов т.б. ғалымдардың еңбектерінде «тіл» ұғымының сан қырлы жағына тоқталады. Тіл табиғатының қыр-сырына терең жан-жақты үңілу – ғалым А.Байтұрсынұлынан бастау алып, Қ.Жұбанов зерттеулерімен өз жалғасын тапқан.

Жас ұрпақты өзінің ана тілінде еркін, мүдірмей сөйлетіп үйрету үшін оқыту әдістемесін жетілдіре түсу – бүгінгі күннің аса маңызды мәселесі. Бүгінгі күннің тілек – талабы тұрғысынан білім мазмұнын жаңғырту, өмір талабына орай дамыта оқыту оқытудың жанама әдіс-тәсілдерін қолданып заман ағымына жауап беруі мұғалімдерге жауапты істерді жүктейді. Бастауыш сынып оқушылары үшін тіл – білім алудың көзі болып саналады. Сондықтан да ата-аналар мен мұғалімдер баланың тілін дамытуын маңызын түсінуі тиіс. Оқушының тілінің дамуы жоғары болса, ол оның өмір жолында, сыныптастарымен қарым-қатынасына, сонымен қатар мектепте нәтижелі оқуына әсер етеді. Сөйлеу тіліне ең алдымен, анықтама бере кетсек, «Сөйлеу тілі – күнделікті қарым-қатынаста пайдаланылатын әдеби тілдің бір түрі. Сөйлеу тілі белгілі бір жағдайда ауызба-ауыз тікелей жалғанатын қатынас тілі болғандықтан, ол сөйлеудің ауызша формасымен тығыз байланысты болады. Ал ауызша сөйлеуде еркіндік басым келеді, яғни үйреншікті жағдайда адамдар емін-еркін сөйлейді. Сонымен бірге сөйлеу тілі жазбаша түрде де қолданылады.

Оқушылардың сөйлеу тілінің қабілеттерінің қалыптасуы және дамуының нәтижелі шарттары қандай? Ең бірінші шарт ол – қарым-қатынастың қажеттілігі. Демек, өз пікірімен немесе ақпаратпен бөлісу тілегі мен қызығушылығын туғызатын, сөйлеу тілінің ынтасын айқындайтын жағдайларды қалыптастыру керек. Екінші шарт ол – қарым-қатынас ортасын құру. Қарым-қатынас ортасы – бұл ата-аналардың, жақындардың, достардың әңгімелері, көркем әдебиет, бұқаралық ақпарат

құралдары, мұғалімнің сөйлеу тілі, оқулықтардың тілі... Сөйлеу тілі оқушыға қарым-қатынасқа түсуге және дүниені танып білуге көмектеседі. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеуге үйретуде психологияға сүйенбей болмайды. Сөйлеу тілін дамыту процесінде адамның еркі, есте сақтау қабілеті, ой-өрісінің дамуы, сезімі, қиялдай білу ерекшеліктері негізгі рөл атқарады. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу тілінің дамуы әрдайым педагогикалық басшылықты қажет етеді. Сөйлеу тілін дамыту мен байытуда жүйелі жұмыс қажет. Жас балалардың тілін дамытудың бір жолы ол - көрнекілік пен ойын. Ойын арқылы түрлі тілдік жағдай туғызып, балалардың түрлі тақырыпта сөйлеуіне жағдай жасауға болады. Ойын кезінде баланың сөйлеуге ынтасы артады, көңіл-күйі өседі, сөйлеуге белсенді қатысады. Ойын баланың сана-сезіміне де әсер етіп, тәрбиелік мақсатын да орындайды. Ойын кезінде балалар бір-бірімен тіл арқылы тығыз қарым-қатынасқа түседі. Ойынға Ойын кезінде балалар бір-бірімен тіл арқылы тығыз қарым-қатынасқа түседі. Ойынға байланысты сөздер ойын кезінде бірнеше рет қайталанады. Сондықтан ойынды белгілі сөздердің қайталануына қарай ойын-жаттығу деп атау ғылымда бар, біз де осы пікірге қосылып, ойын-жаттығу терминін қолдану дұрыс деп таптық. Ойын-жаттығу мына талаптарға сәйкес болуы керек: 1.Ойын-жаттығу баланың жасына сай болуы керек. Яғни, ойынның негізі саналатын 2. Ойын-жаттығу негізінен сөйлесімнен құрылуы керек. 3. Тілдік жағдай сөйлеу әрекетін туғызатын боуы керек. 4. Ойын-жаттығу ұжымдық болады, бала ойында өзі қалған рөлді таңдай алуы керек. 5. Ойын-жаттығу баланың ауызша сөйлеу дағдысын, сөйлей білуін нақтылы сөйлеу әрекеттері арқылы жүзеге асу жағдайын белгілеу керек. Бұл әдісте білім мен ойын сабақта елеусіз байланысады да, ойында, сабақта бала өзін еркін ұстайды. Оқыту әдістемесін зерттеген ғалымдар оқытуда қолданылатын көрнекіліктің мынадай түрін ұсынды, олар: демонстрация, иллюстрация, Оқытуды демонстрациялық негізде ұйымдастыру оқушылардың оқу материалын жеңіл әрі терең ұғынуына мүмкіндік туғызады, олардың ойлау әрекетін жандандырып, қосымша ақпараттар береді. Оқушылардың құбылысты және танымдық процесі, өздері белсенділік танытып оқып үйренсе, шын мәнінде бұл әдіс нәтижелі болмақ. Олар тарапынан мұндай қарым-қатынас оқыту процесінде проблемалық және ізденушілік жағдайға итермелейді. Иллюстрация - демонстрация әдісімен тығыз байланыста болады. Бұл әдісті қолданылады. Мысалы, қазақ тілі сабағында оқушыларға сурет көрсетіліп, оны сипаттау жұмысы немесе мәтін құрастыру, не болмаса екінші бір суретпен салыстыру жұмысын орындатуға болады. Көрнекіліктер айшық түсті, барлық оқушыларға жақсы көрінуі тиіс және ол оқушының жас ерекшелігіне сәйкес келуі ескеріледі. Сабақта қолданылатын түрлі көрнекіліктер оқушыларды әртүрлі ойлау әрекетіне бейімдейді. Түсіндірілген материалды балалардың жас ерекшелігіне байланысты Бастауыш мектеп бағдарламасында берілген. Сол сияқты тіл жұмыстары мәтіндерді оқу, тапсырмалар, жаттығу жұмыстары жауап беру және шығарма, мазмұндама жазу арқылы оны мазмұндап айту, сұрақтаға жауап беру мұғалімдердің байқауы бойынша бастауыш сынып жүзеге асырылады. Көптеген мұғалімдердің байқауы бойынша бастауыш сынып

оқушыларының жаттығуларды түсінбеуі, олардың тілінің дамуының жетіспеушілігінің себебі болып отыр. Жаңа сөздермен жұмыс тіл дамыту барысында ерекше орын алады. Оқушы әр сабақ барысында белгілі бір мөлшерде жаңа сөздерді меңгеруі тиіс. Сөйтіп, оқушылардың сөздік қоры молаяды. Сабақ барысында сөздерді жеке дара емес, белгілі бір жағдайға байланысты тақырып аясында қолдануға мүмкіндік жасауы тиіс. Ахмет Байтұрсынұлының: «Тіл дамыту мәселесі тек қана грамматика заңдарына үйреніп, не болмаса, сөздерді балаға үйретіп қана емес, сөзді тіршілігінде көрсету барысында ғана шешуге болады», – деген тұжырымы бұған дәлел бола алады. Сөйлеу тілі мен сөздік қоры молая бастаған сайын бала айналадағы адамдармен, құрбылас балалармен белсенді түрде сөздік қарым-қатынас жасайды. Бала тілін дамытып қалыптастыруда өз ұлтымыздың ауызекі шығармашылығының тигізер ықпалы зор. Халқымыздың ертегі, аңыз-әңгімелері, мақал-мәтелдері, жұмбақ, жаңылтпаштары, ойнақы, жеңіл тілімен беріледі. Балаға жаңылтпаш үйретіп, оны айтқызу сөзді дұрыс сөйлеуге әдеттендіреді, кейбір тілі келмей, бұзып айтатын дыбыстарды анық айтуға жаттықтырады. Ал жұмбақ айтқызу баланы тапқырлыққа үйретіп, ойлау қабілеті мен тілін ұштайды. Мақал-мәтелдерді пайдаланудың әдіс-тәсілдері көп. Оларды сыныпта, сыныптан тыс оқуда белгілі бір тақырыпты оқытумен бірге сәйкестендіріп алған ыңғайлы. Сөйлеу тілін меңгерудің келесі жолы – кешенді оқыту. Ал оқушыларға арналған кешен: оқулық, фонограмма, күйтабақтар, ұнтаспалар, бейнетаспалар, дидактикалық үлестірмелік жаттығулар, сөздіктер т.б. Қазақ тілі сабақтарында ұнтаспаны қосу немесе бейнетаспаны көрсету арқылы жаттығуларды қояды. Сабақ барысында тақырып мазмұнына сай оқушылар алдарына мақсаттарды қояды. Тақырыпты тапқаннан кейін дидактикалық үлестірмелік жаттығуларды беруге болады. Мысалы, жұппен жұмыста өз көршімен бірлесіп диалог құру және оны сахналау. Бұл оқушылардың бір-бірімен қатынасын жақсартып, сахналауда тапқырлық пен ептіліктерін дамытады. Ал топтық жұмыста оқушыларға сурет бойынша ертегі құрастыру тапсырылғанда, олардың тек сөйлеу тілі ғана емес ойлау, қиялдау қабілеттері де дамиды. Топпен жұмыста тақырыпты меңгеру, бір-бірін тыңдау, ой бөлісу, қабылдау, қорытынды шығару қабілеттерін дамыту, достық, бірлік қасиеттерге баулу т.с.с сабақтың үш негізгі мақсаты орындалады. Шығармашылық тапсырмада оларға әссе жазу, немесе постер құру сияқты тапсырмалар беріледі, яғни бұл жерде олардың ойын жүйелеу, талдау және оны көркем сөйлеу арқылы жеткізу қабілеттері дамиды. Тақырыпты оқыту барысында түрлі әдістерді қолданудың тиімділігін озат мұғалімдердің іс-тәжірибесі көрсетіп отыр.

Конституциялық реформалар – Қазақстанның демократиялық дамуының бетбұрыс кезеңі

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің «Шетел тілдері және құқықтау» пәні бойынша оқытушысы

Жусупова Бота Маликовна

«Конституция» - латын тілінен аударғанда «құрылыс» деген ұғымды береді. Яғни, өміріміздің, тыныс-тіршілігіміздің ел-жұрт болып бірігіп мемлекет құруымыздың айғағы. Қазақстан Республикасының Конституциясының - бұл еліміздің басты саяси- құқықтық құжаты, Ата Заңы. Конституция мемлекеттік құрылыстың құқықтық негізін

қалыптастырушы құжат болып табылады. Ол мемлекеттік тетік, қоғамдық, саяси институттар ретінде қызметтің негізі боларлық принциптерін орнықтырды, адам мен азаматтың конституциялық мәртебесін белгіледі, экономикалық құрылыстың негіздерін айқындады. Конституция Қазақстан Республикасын демократиялық мемлекет деп жариялайды. Оның демократиялылығы, ең алдымен, мемлекет ішінде халық басқаруын қамтамасыз етуінен көрінеді. Атазаң 3-бабының 1-тармағында мемлекеттік биліктің бірден-бір бастауы – халық делінген. Бұл конституциялық норма Қазақстанның халықтық мемлекет екендігін білдіреді. Халықты жоғары биліктің иесі ретінде тану халық суверенитетінің көрінісі болып табылады. Халық өз билігін тікелей республикалық референдум және еркін сайлау арқылы жүзеге асырады, сондай-ақ өз билігін жүзеге асыруды мемлекеттік органдарға береді. Халықтың еркін көрініс тапқан бұл құжат өзінің нормалары мен принциптерінің көмегімен ғана емес, бекітілген идеялары арқылы да қоғам мен мемлекетті өркендеті елдердің қатарына жетелейді. Сондықтан, қазіргі кезде басты міндет – жеке тұлғалардың, қоғамдық ұйымдардың және мемлекеттік органдардың Республика Конституциясына деген дәстүрлі құрметін дамыту. Егер біз осы міндетті орындасак, алдыңғы қатарлы Қазақстан мемлекетінің қалыптасқаны.

Қазақстанда тұңғыш рет Конституция 1926 жылы 18 ақпанда КСРО құрылғаннан кейін 1925 жылғы РСФСР Конституциясы ескеріле отырып, ҚазАКСР Орталық Атқару Комитетінің қауылысымен түпкілікті редакцияда қабылданды, өйткені бұл кезде Қазақстан РСФСР-дың бір бөлігі еді. Одан кейін 1937 жылдың 26 наурызында Кеңестердің Бүкілқазақстандық Төтенше X Съезінде Қазақ КСР Конституциясы қабылданды. Қазақстанның үшінші Конституциясы 1978 жылы 20 сәуірде IX шақырылған республика Жоғарғы

Ал қазіргі қолданылып жүрген конституция 1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдум арқылы қабылданған. Оған дейін, яғни, Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін 1993 жылы 28 қаңтарда өзінің алғашқы Ата Заңын қабылдаған болатын. Бірақ 1993 жылғы Конституция ескі әкімшілік, әміршілдік ережелеріне көбінесе кеңестік демократия қағидаларына негізделгендіктен, жаңа қоғам өмірінің талабына жауап бере алмады. Онда адам құқықтары мен бостандықтары, оларды жүзеге асыру саласындағы демократиялық өкімет билігін жүзеге асыру нысандары, басқару жүйесіндегі сот билігін институттардың қызметі жете көрсетілмеген еді. Осыған орай 1995жылы Конституция қабылданды. Жаңа Конституция ерекшеліктері заң шығарушы, атқарушы айқындап белгілеп, олардың күзіретін, өзара іс-қимыл бірлігін заң тұрғысынан құқықтары мен бостандықтарын бұзуға жол бермейді.

ҚР Конституциясы-мемлекет негізінің іргетасы. Конституция бүгін мемлекетімізді мекендейтін халықтардың тыныш әрі бейбіт өмір сүруінің кепілі болып отыр. Ата заң аясында алтын дала-Қазақстан әлем елдері алдында экономикалық реформалар жүргізу мен демократиялық қоғам қалыптастыруда, әр түрлі ұлт өкілдерінің бейбіт өмір сүруі және әлеуметтік мәселелердің оң шешім табуы жөнінен үлгі болып отыр.

Қазақстан Республикасының Конституциясының, оның мазмұндық құрылымын көз алдымызға тағы бір елестетер болса, 98 бапты өз бойына қамтитын тоғыз бөлімнен тұрады.

- 1 - бөлім: Жалпы ережелер;
- 2 - бөлім: Адам және азамат;
- 3 - бөлім: Президент;
- 4 - бөлім: Парламент;
- 5 - бөлім: Үкімет;
- 6 - бөлім: Конституциялық кеңес;

- 7 - бөлім: Соттар және сот төрелігі;
8 - бөлім: Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару;
9 - бөлім: Қорытынды және өтпелі ережелер.

1998, 2007 және 2017 жылдары ҚР Конституцияға елеулі өзгертулер мен толықтырулар енгізілді. Соңғы өзгертулер мен толықтырулар Қазақстан Республикасының Конституциясына 2017 жылдың 10 наурызындағы №51-VI Заңымен енгізілді және бұл Мемлекеттік биліктің тармақтары арасында өкілеттіктерді қайта бөлу мәселелері жөнінде болды.

Бұл өзгерістер Қазақстан билік бұтақтарының арасында өкілеттіліктерді қайта бөлуді қарастырады, парламент пен үкімет ролін президенттің кейбір өкілеттіліктерін беру арқылы күшейтуге арналған. Енді қысқаша Конституцияға енгізілген өзгерістер туралы айтып өтсем,

Адам және азамат бөлімі бойынша 26-баптың 1 және 2-тармақтары мынадай редакцияда жазылды:

«Өркім заңды түрде алған қандай да болсын мүлкін жеке меншігінде ұстай алады. Жеке меншік құқығына қол сұғылмайды. Меншікке, оның ішінде мұрагерлік құқығына заңмен кепілдік беріледі. Егер Конституцияда өзгеше көзделмесе, заңды жолмен алынған мүлікке меншік құқығын шектейтін немесе одан айыратын заңдарды және өзге де құқықтық актілерді қабылдауға жол берілмейді».

Парламент бөлімі бойынша 53,57,61 баптарға өзгерістер енгізілді.

Енгізілген өзгерістер бойынша, енді үкіметті жасақтау кезінде парламент ролі, оның үкімет жұмысын бақылау тетіктері кеңейді. Бұрын үкімет тек президентке ғана есеп беріп келсе, ендігі жерде президентпен қатар парламент алдында да есеп береді. Парламент енді депутаттарының үштен екісі қолдаған жағдайда президенттен министрлер кабинетінің (үкімет) жекелеген мүшелерінің отставкасын талап ете алады. Үкімет енді Президент жанадан сайланғаннан кейін емес, Мәжіліс жанадан сайланғаннан кейін таратылады. Парламент және президент келісімімен жаңа үкімет жасақталады. Президент төрт министр - ішкі және сыртқы істер, қорғаныс және әділет министрліктерінің басшыларын ғана өзі тағайындайды. Бұған дейін үкіметтің барлық мүшелерін президент жеке өзі тағайындап келген. «Бұл депутаттардың жауапкершілігін жоғарылатады және сайлау жүйесінің партиялық принципін күшейтеді». Қазір Қазақстан парламентінде "Нұр Отан" партиясы басым. Оппозициялық күштер жоқ.

Үкімет пен президент бөлімдері бойынша 44,45,65,66,67,70 баптарға өзгерістер енгізілді.

Енгізілген өзгерістер бойынша, мемлекет басшысы (Президент) үкіметке мемлекеттік бюджеттен қаржыландыру және еңбек ақы жүйесін бекіту өкілеттігін берді. Мұнан бөлек, мемлекеттік бағдарламалар мен жоспарлар жасау құзыры да министрлер кабинетіне тапсырылды. Енгізілген өзгерістер бойынша "ол жұмысты үкімет президентпен кенесе отырып атқарады, бірақ мемлекет басшысы үкімет актілерін шегере алмайды, сол арқылы енді үкімет өзінің жұмысына толығымен өзі жауап береді".

Палата депутаты жалпы санының кемінде үштен бірінің бастамасы бойынша Республика Үкіметі мүшелерінің өз қызметі мәселелері жөніндегі есептерін тыңдауға қатысады. Есепті тыңдау қорытындылары бойынша Үкімет мүшесі Республика Президентіне отінін орындамаған жағдайда Палата депутаты жалпы санының кемінде үштен екісінің көпшілік даусымен оны қызметтен босату туралы Республика Президентіне кенеске жасауға хакылы. Мұндай жағдайда Республика Президенті Үкімет мүшесін қызметінен босатады». Енгізілген өзгерістер бойынша енді президент Конституциялық кеңеске күшіне енген заңдардың негізгі заңға сәйкестігін тексеру ұсынысын жолдауға құқылы болады, бұрын президент бұл кенеске еңбеген заңдарды тексеруге ұсыныс енгізе

беретін. Енді президентке парламент қарайтын заңдардың кезегін анықтау құқығы берілген.

Конституциялық кеңес бөлімі бойынша 72 бапқа өзгерістер енгізілді.

Енгізілген өзгерістер бойынша Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігін, егемендігі мен тұтастығын қамтамасыз ету мүддесінде, күшіне енген заңды немесе өзге де құқықтық актіні Республика Конституциясына сәйкестігін қарайды; Республика Конституциясына енгізілетін өзгерістер мен толықтырулар, олардың белгіленген талаптарға сәйкес келетіні туралы Конституциялық Кеңестің қорытындысы болған жағдайда, республикалық референдумға немесе Республика Парламентінің қарауына шығарады және Егер соттың қолданылуға тиісті заң немесе өзге де нормативтік құқықтық актілерді Конституциямен баянды етілген адам және азаматтың құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтіреді деп тапқын жағдайда сол актіні конституциялық емес деп тану туралы ұсынысын қарайды.

Соттар және сот төрелігі бөлімі бойынша 81-бапқа мынадай редакцияда жазылды.

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты азаматтық, қылмыстық істер, жергілікті және жергілікті және басқа да соттардың соттылығына жататын өзге де істер бойынша жоғары сот органы болып табылады, заңда көзделген жағдайларда оның соттылығына жататын сот істерін қарайды және сот практикасының мәселелері бойынша түсініктемелер береді.

Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару бөлімі бойынша 86,87 баптарға өзгерістер енгізілді.

Енгізілген өзгерістер бойынша Республика Президенті Премьер-Министрмен және Парламент Палаталарының Төрағаларымен консультациялардан кейін мәслихаттың өкілеттігін мерзімінен бұрын тоқтатады, сондай-ақ мәслихат өзін-өзі тарату туралы шешім қабылдаған жағдайда оның өкілеттігі мерзімінен бұрын тоқтатылады және Республика Президенті өзінің ұйғаруы бойынша әкімдерді қызметінен босатуға хакылы.

Қорытынды және өтпелі ережелер бөлімі бойынша 91 бапқа өзгерістер енгізілді.

91-баптың 2-тармағы мынадай редакцияда жазылды:

«Конституцияда белгіленген мемлекеттің тәуелсіздігін, Республиканың біртұтастығы мен аумақтық тұтастығын, басқару нысанын өзгертуге болмайды» және мынадай мазмұндағы 3-тармақпен толықтырылды:

«Республика Конституциясына енгізілетін өзгерістер мен толықтырулардың жоғарыда көрсетілген талаптарға сәйкес келетіні туралы Конституциялық Кеңестің қорытындысы болғанда, республикалық референдумға немесе Республика Парламентінің қарауына шығарылады».

Еліміздің Ата заңы жүздеген жылдар бойы қалыптасқан адамзат баласының жалпы құндылықтарын өз бойына сіңірді. Конституциямызда демократиялық жолмен қалыптастыру және дамыту, бостандықтары, билік институттарын демократиялық жолмен қалыптастыру және дамыту, Қазақстан аумағында азаматтық қоғам құру туралы дүниежүзі таныған прогрессивті идеялар бекітілді. Ол елімізде сан алуан идеологиялық, сенімдік, ұлттық, азаматтық ұжымдар мен топтардың бірлесіп бейбіт өмір сүруін қамтамасыз етуге бағытталған. Конституциямызда бекітілген нормалар Қазақстан Республикасын гүлдендіру мақсатында еліміздің барлық азаматтарының бірлесе қызмет етулері үшін жағдайлар жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. 1995 жылдың 30 тамыздағы Қазақстан Республикасының Конституциясы (2017 жылы 10 наурыздағы өзгерістер және толықтырулармен).

Кітап- білім бұлағы

Абиласанова Гүлнар Базархановна
Қызылорда облысы, Жалағаш ауданы, №31 мектеп-гимназияның
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Осы сабақ арқылы жүзеге асатын оқу мақсаттары	Берілген сұрақты дұрыс түсініп, лайықты жауап беру, шағын диалогке қатысу. (5. А5.); Мәліметтерді жинақтай отырып, тақырып бойынша постер жасау(5Ж4.);
Сабақ мақсаттары	Барлық оқушылар орындай алады: Берілген сұраққа дұрыс жауап береді, шағын диалогке қатысады. Мәліметтер жинақтай отырып, топта постер жасайды. Оқушылардың көпшілігі орындай алады: Берілген сұраққа нақты жауап береді. Шағын диалогке қатысады. Кейбір оқушылар орындай алады: Постер корғауда ерекше идеялар ұсынады.
Бағалау критерийі	Шағын диалогке қатысады. Сұраққа жауап береді. Мәліметтер жинақтап, постер корғайды. Түсіну. Қолдану.
Ойлау дағдыларының деңгейі	Оқушылар орындай алады: Оқушылар мұғалімнің сұрақтарына лайықты жауап береді.
Тілдік мақсат	Пәнге қатысты сөздік қор мен терминдер: Қызығушылық, әсер қалдырды, рухани азық. Диалог құруға / шығарма жазуға арналған пайдалы тіркестер: Сіздің пікіріңізше, менің ойымша, себебін былай түсіндіремін, кітап Оқуға қызығушылық, ерекше әсер қалдыру, рухани азық.
Құндылықтар	Не себепті деп ойлайсыз? Оқулықты құрметтей білуге, ұқыптылыққа, адамгершілікке тәрбиелеу.
Пәнаралық байланыс	Орыс тілі
Алдыңғы оқу:	Сан есім туралы біледі және тапсырмаларда орындай қолданады.

Жоспар

Жоспарланған уақыт	Жоспарланған жаттығу түрлері	Ресурстар
Басы 2 мин.	Жағымды ахуал туғызу. Оқушылармен сәлемдесу. Оқушыларды кітап туралы мақал - мәтелдермен топқа бөлу. Кітап – қаймақ , білім – оймақ. 1 топ Күш – білімде, білім- кітапта. 2 топ Білім тозбайды , ақыл азбайды. 3 топ Оқушылардың назарын сабаққа аудару. Жұмбақты шешу арқылы жаңа сабақты бастаймын Қабат-қабат қатталған, Асыл сөзбен апталған. Парағы бар сөйлейтін, Ол қазына өлмейтін. (Кітап)	Мақал мәтел жазылған қиындылар.
Уәж туындату 1 мин		
Ортасы 3 мин.	Сыныппен жұмыс. Жаңа сөздермен танысу. Қызығушылық- увлечение Әсер қалдыру- хорошее впечатление Рухани азық- духовное богатство Ерекше- особая Пікір- мнение Жұптық жұмыс. 1-тапсырма. Жұбыңыздың сүйікті кітабының қандай шығарма екендігін, ондағы сүйікті кейіпкері, алған әсеріне бағытталған бес сұрақ дайындаңыз. Сұрақтарды жұбыңызға ретімен қойыңыз, оның жауаптарын қысқаша жазып алыңыз. Жұбыңыздың сұрақтарына жауап беріңіз. Сұрақ қою немесе жауап беру барысында төменде ұсынылған диалогке қатысты сөз тіркестерін қолданыңыз: сіздің пікіріңізше, менің ойымша, оның мынадай себептері бар, себебін былай түсіндіремін, кітап оқуға қызығушылық, ерекше әсер қалдыру, рухани азық.	Слайд
15 мин.	«Интервью» әдісі арқылы орындалады. Дискриптор. Білім алушы. Жұбына сүйікті кітабы, оның авторы жайлы сұрақ дайындайды; Шығармадағы сүйікті кейіпкері, оны неліктен ұнататыны жайлы сұрақ дайындайды; Кейіпкердің бойында кездесетін жақсы қасиеттері туралы сұрақ дайындайды; Кейіпкердің ерекше әсер қалдырған әрекеті	

61

3 мин.

туралы сұрақ дайындайды;
Кітаптан алған әсері туралы сұрақ
дайындайды;
Қойылған бес сұраққа сай жауап береді.
ҚБ «Екі жұлдыз, бір ұсыныс» арқылы
бағаланады.
Сергіту сәті.
«Жалғасын тап» ойыны
1. Білім -... (таусылмайтын байлық).
2. Кітап - білім бұлағы,... (білім - өмір
шырағы).
3. Кітап -... (алтын қазына).
4. Өнерліге... (нұр жауар).
5. Өнер - ағып жатқан бұлақ,
... (Білім - жанып жатқан шырақ).
Топтық жұмыс.
2- тапсырма.

20 мин.

Топта берілген тақырыптар негізінде
ақпараттарды жинақтап, постер жасаңыздар.
Постер жасауда төменде берілген
таалаптарды ескеріңіздер.
Тақырыптың ашылуы
Постердің мазмұндылығы
Көркем безендірілуі.
1 топ. Кітаптың пайдасы мен зияны.
2 топ. Кітап туралы ережелер.
3 топ. Кітаптың пайда болуы.
Дискриптор. Білім алушы
Негізгі ақпаратты анықтайды.
Кітап туралы алған ақпаратты қолданады;
Постерді көркем безендіреді;
Ерекше идеялар ұсынады.
ҚБ Топ басшысы бағалау паракшасы
арқылы топ мүшелерінің жұмыстарын
бағалап шығады.

Соңы
2 мин

Қорытындылау.
«Бұл не деген жұмбақ?» Сол жақтағы
дауыссыз дыбыстардың ортасына не
алдына, соңына оң жақтағы дауысты
дыбыстарды қосып оқындар. Сонда бір
нақыл сөз оқи аласыңдар.
Р т к г л м к т п т
А ы ы і а а е і е о ы о у е
Р н б к п к р г
Дискриптор. Білім алушы.
Оқушылар дыбыстарды дұрыс құрады.
Нақыл сөздің шешімін табады.
Мәнерлеп оқиды.
Шешуі: Артық ғылым кітапта, ерінбе оқып

көруге. Абай.

Үйге тапсырма.
Кітап туралы 10 мақал-мәтел жазып келу.
Рефлексия «Сауалнама» әдісі.

1. Сабақта мен ...жұмыс істедім	Белсенді/енжар Ризамын/риза
2. Мен сабақта өз жұмысыма...	емеспін
3. Сабақ маған ... көрінді	Қысқа/ұзын болып Шаршамадым/шар шадым
4. Сабақта мен...	Жақсы болды/нашарлады
5. Менің көңіл- күйім...	Түсінікті/түсініксіз
6. Сабақ материалы маған...	Пайдалы/пайдасыз
7. Үй тапсырмасы маған ... көрінеді	Қызықты/зеріктіре тін
	Жеңіл/қиын
	Қызықты/қызықсыз

Россия в 17 веке

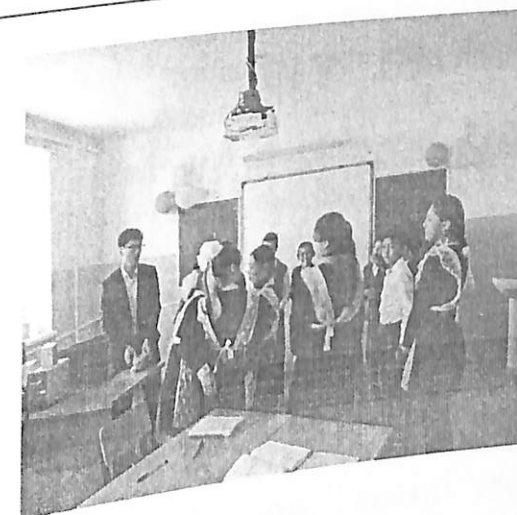
Айбұсынов Айсултан Пусирманович
Кызылординская область Жалағашский район
школа-гимназия №31 учитель истории

Цели обучения, которые помогает даный урок	Знакомство с внутренним и внешним положением России
Цели урока	Все учащиеся могут: работать на компьютере Многие учащиеся могут: Ответить на вопросы Некоторые учащиеся могут: Защитить постер

Цели	Ознакомить с вступлением на престол Бориса Годунова и царствованием династии Романовых Развивающая: Формирование навыков к изучению культуры, творческого поиска и мышления Воспитательная: Воспитывать интерес к изучению истории соседнего государства
Привитие ценностей	Уметь работать в коллективе, сообща.
Предыдущее обучение	Объединение русских земель вокруг Москвы. Образование централизованного государства на Руси

Запланиро- ванные сроки	Запланированные мероприятия	Источники
Начало урока 0-8мин.	1. Орг. момент (настрой на урок). Приветствие - Деление на группы. С помощью конфет 3 разные конфеты 2. Опрос домашнего задания Как Русское государство стало могущественным? - В чем заключался смысл внутренней политики Ивана IV? - С какой целью Иван IV проводил политику опричнины? - Почему в XVI веке хозяйство России переживало упадок? 3. Изучение нового материала 1. Внутреннее и международное положение России 2. Вступление на престол Бориса Годунова 3. Царствование династии Романовых 4. Русская культура в 17 веке 17 в. – начало капиталистических отношений. ВГО привели к освоению новых земель, расширению рынка. Начало нового периода. Великобритания, Голландия стали промышленно развитые. Испания, Португалия приобрели новые колонии. Укрепились абсолютные монархии. 4. Практическая работа в парах 1 группа – ЭССЕ 2 группа – Основные события в годы правления Бориса Годунова 3 группа - Опричнина	конфеты
Середина урока 9- 19мин		Презентация
20-21мин. 22-30мин.	5. Защита постера 1 группа – ЭССЕ 2 группа – Основные события в годы правления Бориса Годунова	Плакаты, маркеры, линейки
31- 38мин.		Презентация

39-43мин.	3 группа - Опричнина Взаимооценивание учащихся 6. Закрепления. По критериям проводят самооценивание. Самооценивание «5» - 10 «4»-8 «3»-менее 7 Подведение итогов урока. • Кто такой Федор Иванович? • Кто такой Борис Годунов • Что такое опричнина	
Конец урока 44-45мин	Рефлексия: • Сегодня мы узнали экономику России 17 века • Было интересно защищать постеры • Было трудно... • Я научился... • Я понял, что... • Теперь я могу... - Дом/ зад: пересказать.	

Нан - біздің өміріміз

Ержанова Арай Аманбаевна
Қызылорда облысы, Қазалы ауданы, Әйтеке би кенті
№266 мектеп-лицейдің технология пәнінің мұғалімі

Мақсаты: Нан туралы жалпы білім беру.
Білімділік: Нан барлық халықтың ас өнімі ғана емес, сонымен қатар ол рухани материалды байлық. Нанның шығу тарихымен таныстыру. Бутербродтар дайындауды үйрету және дастарханды ас мәзіріне безендіруді санитарлық, сарамандық, эстетикалық талаптарға және қауіпсіздік ережелерін сақтауға үйрету.
Дамытушылық: Бутербродтар дайындауда техникалық дағдыны дамыту, үй тұрмысында ас әзірлеу шеберлігін пайдалануды арттыру.

Тәрбиелілік: Оқушылардың өз жұмысына деген тиянақтылыққа, дастарханда өзін-өзі ұстау мәнеріне тәрбиелеу. Қазақстан республикасының егіс алаңындағы және нан зауытындағы адамдардың еңбегін сыйлауға тәрбиелеу.

Сабактың түрі: Аралас

Сабактың әдісі: Түсіндірмелі- иллюстративті, әңгімелесу, түсіндіру, репродуктивті, сарамандық

Пәнаралық байланыс: тарих, биология, өмірмен байланыс.

Көрнекіліктер: қауіпсіздік ережелері, нанның түсінігін беретін суреттер, пышақтар, тактайшалар, тарелкелер, бутербродтарға арналған күрекшелер, қол сүрткіштер.

Сабактың барысы.

I. Ұйымдастыру кезеңі:

1. Сәлемдесу.

2. Оқушыларды сабаққа дайындау.

3. Келмеген оқушыларды түгелдеу.

4. хабарлама, мақсаттар, оқушыларды сабаққа психологиялық дайындау.

Өткен сабақты қайталау.

Қамырды дайындауға арналған атаңыздар?

Ұнның қасиеттерін атаңыздар?

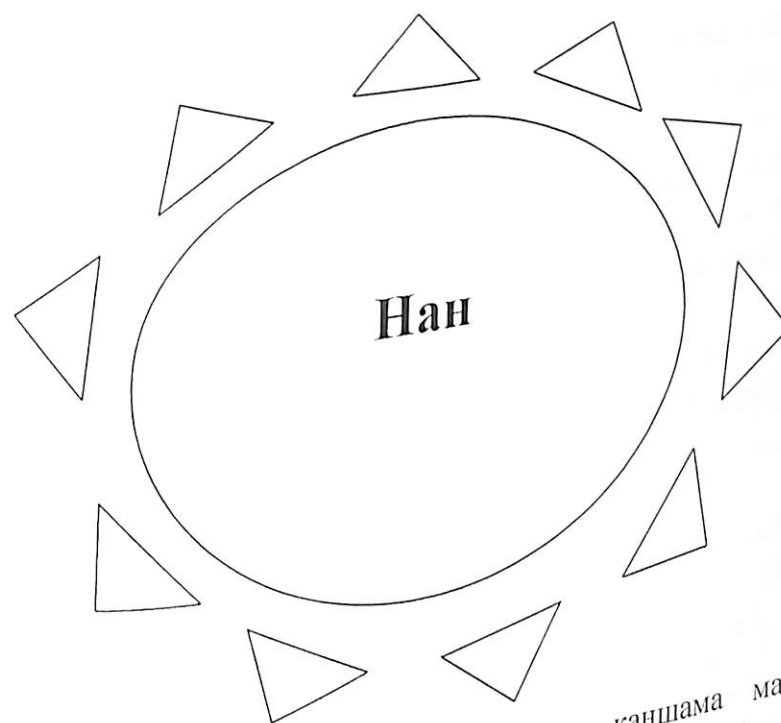
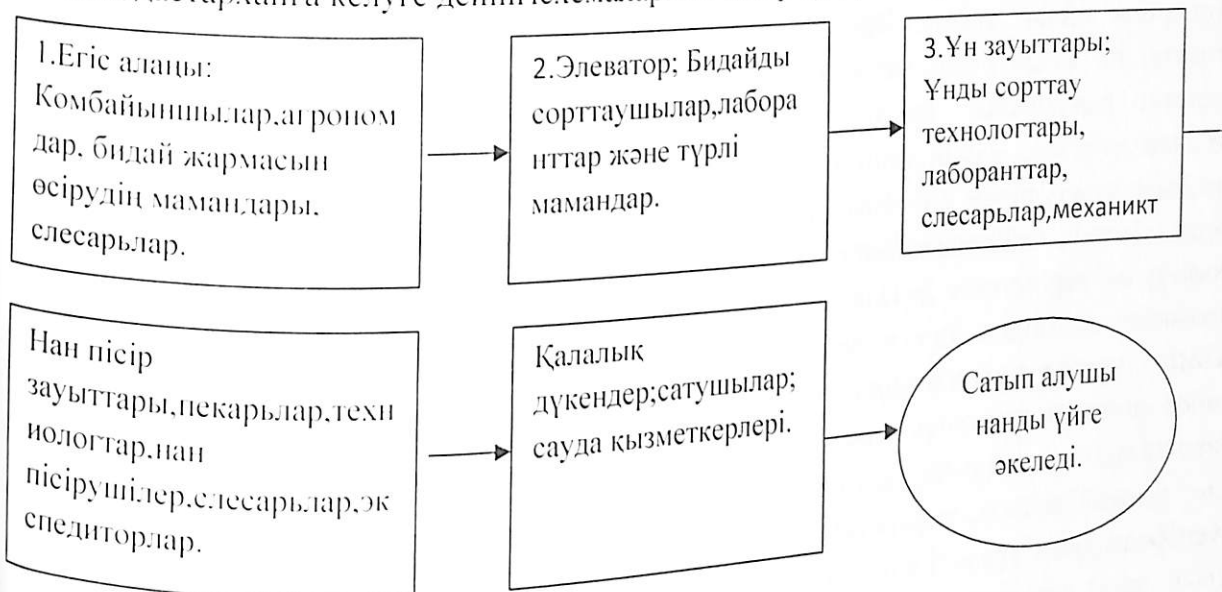
Қамыр түрлері санитарлық қауіпсіздік, ережелері?

3. Жаңа тақырыпты түсіндіру.

Бүгін біздің сабақтың тақырыбы нанға арналады. Нанды біз күнделікті қолданамыз. Нанның да терең тарихы бар. Нанмен біз таңғы асты да, түскі асты да, кешкі асты да елестете алмаймыз. Нанды бізге кім егіп, кімнің дайындағанын біз білмейміз. Біздің басты байлығымыз-күнделікті дастарханда нанның болуы.

Жерде нан қашан және қалай пайда болды? Ол қандай болған? Нан тарихшылармен, археологтардың айтуы бойынша, 15 мың жыл бұрын пайда болған. Ең алғашқы нанбайшылар Ежелгі Египетте шыққан. Ең алғаш нан сұйық жарма тәрізді болған. Кейін ежелгі адамдар отты пайдалана отырып, ошаққа немесе пешке жаппай нан пісірген. "Нан" сөзі ежелгі грек сөзінен шыққан, гректер нанды "Клибонес" деген горшоктарда пісірген. Осыдан "Хлайфс" деген готтың сөзі пайда болған, ежелгі славяндар кейін басқа да халықтар өз тілдеріне аударып атаған. Нанның құрметіне түрлі әдет-ғұрыптар, ән ғұрандары, өлеңдер айтылған. Нанмен атақты қонақтарды күткен. Қалыңдық пен күйеу жігітті жаңа туған нәрестені күткен және де келмеске кеткен адамдарды да еске алған. Бір нанды бөліп жеген адамдар өмір бойы айрылмас дос болған. Нан халықтар арасындағы бейбітшілікпен достықтың елшісі болған. Ал біз қазір көбіне байқайтынмыз: Нанның көбіне жерде жатуы. Ал нан біздің дастарханымызда онайлықпен пайда болмағандығын есте сақтауымыз керек. Нанды 120 мамандардың мандай терінен пайда болғанын ұмытпауымыз керек. Әр халықтың өзінің наны бар және әр халық нанды өздігінен пайдаланады. Бірақ біздің ортақ пікіріміз бар: Нан - бұл біздің өміріміз. Цюрихтер мұражайында, мысалыға: 6000 мың жыл бұрынғы нан әлі күнге дейін сақталған. Нью-Йорктін қалалық мұражайында, 3400 жыл бұрын пісірілген экзонат қалач сақталған. Осы фактілерге сүйене отырып, адам баласының ежелден-ақ құрметтегені көрініп тұр. Нанның құрамы адамның ағзасында үлкен роль атқарады. Біз нанмен бірге ағзаға қажетті

көмірсуларды да аламыз. Нан химиялық құрамымен де ерекшеленді. Нанның құрамында ақуыздар, көмірсулар, амин қышқылдары, дәрумендер, минералды тұздар бар. Сап-сары нан пісірмес бұрын бидайдың жасалу жолдарымен танысайық. Тактадағы плакаттарда нанның дастарханға келуге дейінгі схемаларына назар аударындар.

Дастарханға мына нанның дастарханға нанды қаншама мамандардың қолынан өтіп келетінін байқадыңыздар. Баріміз нанды аялауымыз керек. Нан адамзаттың ең бағалы асы, көптеген мамандардың маңдай терімен дайындаған. Ал бұрынғы нанбайшылардың еңбегі өте зор болса, қазіргі кезде нанбайшылардың еңбегі жеңіл деп айтуға болады.

Оқушыларға тапсырма.

Нан сөзіне ассоциация құру. (Тактадағы ашық сары түстен салынған күннің нұрларына өздерінің білетін нан және құнарлы түрлерін жазып келу.) Нан пісірушілер түрлі нан өнімдерін (жай және құнарлы) түрлі ұн сорттарынан дайындаған. Ұн түрлі тауарлық сорттарға бөлінеді: жоғары сортты I дәрежелі, II дәрежелі) Басқа өнімдер сияқты нанда да аурулар болады. Дефектті нанның сыртқы түріне қарап:

күйіп кеткен, шикі, қисық және т.б. Аурулары - көгерген, борды, картопты ауру, нанның жаз мезгілінде көп ауырады. Бұл ауру картопты гаммоза деп аталынады. Бұндай нанды жеуге болмайды. Нанды ауасы таза, құрғақ жерде ансалғыштарда сақтау керек. Бутерброд сөзі немістің "butter"-май, "brot"-нан деген сөзінен шыққан. Оны орыстың атакты ғалымы Н.Коперник ойлап тапты. Жас кезінде Н.К.Алленштейндік қорғанда коммендаттық құрметте, ол кезде оның медициналық дипломы да болмаған. Бұл қорғанды Тевтон орденінің рыцарлары жаулап алады. Осы кезде бүкіл халықты эпидемия жайлайды. Дипломы жоқ жас маман яғни Н. Коперник эпидемияның неден тарғанын байқайды. Қорғанды күзетушілер бір үзім нанды қаранғы жерлерде түсіріп қайтып коқыстанған нанды жегенін байқайды. Енді нанға май жағу арқылы нанға наық түс беріп, ондағы коқыстарды көрінетінін дәлелдейді. Осы негізде оларда "май" пайда болады. Ауруға шалдыққан тевтондықтар кері шегінеді де, ал адамзат бутербродтың адамға пайда екенін түсінеді. Атакты құмаройыншы Лорд Сандвич "сандвичті" ойлап тапты. Карға шебері ломбер столынан кетпей-ақ, майлы колмен сандвичті ұстамай-ақ, оны сатафанмен жеуді ойлап тапты. Бутербродтардың өнімдік құнарлығы өте зор, оларды жол жүргенде, және үйде, әсіресе сабаққа, жұмысқа асыққандар үшін таптырмайтын өнім. Қазіргі кезде бутербродтардың түрлері өте көп. Уақыт өте келе олардың түрлері күрделене береді. Бұның жаңа авангардты модельдері "жанашылдық" деп айтуға болады. Бір өнімді жеу үшін алдымен оны асқан шеберлікпен дайындау қажет. Бутербродты дайындағанда ең бастысы сұлулық пен алуан түрлілік. Бутербродтар мен сандвичтерді қолымен алып, түскі асқа дейін ұсынылады. Бутербродтпен сандвичтің размері өте үлкен болмауы керек. Түрегеліп тұрғанда 1-2 асағанға ыңғайлы болғаны дұрыс. Егер бутерброд өзіңің үлкен болса, сізге қатпары көп, яғни "клубтік" бутерброд ұсынса, осы дастарханда шанышқының және пышақтың көмегімен жеу керек.

Бутерброд түрлері:

- ашық(өнімдерді нанға қою арқылы);
- жабық-сандвичтер(өнімдерді екі ан бөлігінің ортасына қою арқылы)
- Дайындау түріне:
- шағын бутербродтар,
- тардинг(өнімдерді грекше қою арқылы)
- Сыртқы пішініне қарай;
- бутерброд-пирамида,
- бутерброд-рулеттер,
- қатпарлы бутерброд,
- бутерброд-коктейль.

Тақтада ашық бутерброд дайындау технологиясы бар.

1. Нан(батонды)калындығы 1 см етіп кесеміз.
2. 5-10г мөлшерімен 1 порцияға майды кесіп,ыдысқа қоямыз.
3. Сырдың парафинді қабатын алып тастап 1 порцияға кесеміз.
4. Шұжықты түзу және жұқа немесе кесе қылып кесеміз.
5. Жұмыртқы сыртқы қабатынан тазартып,кескішпен кесеміз.
6. Дайын болған өнімдерді нанның бетіне рет-ретімен орналастырып,өнім пішіндерін жиегін тегістеп кесеміз.
7. Асқокпен әшекейлейміз.

1. Үн қалай пайда болды?
 2. Нанды неге күнделікті қолданамыз?
 3. Нанды неден аламыз?
 4. Қандай нан өндіруші мамандарды білесіңдер?
 5. Үн сорттарын ата?
 6. Бутерброд дегеніміз не?
 7. Бутербродтар түрлерін ата?
- Үлестірмелі карточкалар:
- 1) Пышақтың қауіпсіздік ережесін сақтау.
 - 2) Өнімді дайындамас бұрын санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтау.
- Келесі ескертпелер:
- 1) Бутербродты әшекейлеу.
 - 2) Бутербродқа керекті өнімдер: шұжық, нан, сырды кесу.
- Мақсаты:
- Жұмыс орнын ұйымдастыру:
- а) Санитарлық және техникалық қауіпсіздік ережесін сақтау.
 - б) Бутерброд дайындауда қажетті техникалық қажеттіліктер.
 - в) Дастархан жасақтау мәзірін сақтау.
 - г) Дегустация
 - д) Жұмыс орнын жинастыру.
- Бағалау.
5. Қорытынды.
- а) "Ғажайыптар әлемі" ойынымен сұрау.
- Қораптарда сұрақтары бар билеттер, кроссвордтар, ребустар салынады. Дұрыс жауап берген оқушылар бағаланады.
1. Үнды неден алады?
 2. Кім ең алғаш нанды ойлап тапты?
 3. Бутербродтың негізгі өнімін ата?
 6. Үйге тапсырма.
 - "Нан-барлығына бастау" тақырыбына эссе жазып келу.
 7. Жұмыс орнын жинау.

Характер человека

Кенжалиева Раушан Ерлановна
Кызылординская область, Жалағашский район
школа-гимназия №3
Учитель самопознания

Ценность: Праведное поведение

Качества: уверенность в себе, выполнение своего долга, внимательное отношение к людям, честность, сила воли

Цель: расширять представления учащихся о праведном поведении как общечеловеческой ценности через совершенствование свой характер.

Ресурсы: учебник, методическое пособие для учителя

Задачи:

раскрыть значимость праведного поведения для познания человеком самого себя;
развивать положительные качества характера, способствующие становлению личности: уверенность в себе, сила воли, честность, выполнение своего долга, любовь и внимательное отношение к людям;
воспитывать чувство ответственности за свои мысли, слова и действия.

1. Орг. Момент. Позитивный настрой. «Концентрация на свет».

Ход урока:

Пожалуйста, сядьте удобно, спинку держите прямо. Руки и ноги не скрещивайте. Руки можно положить на колени или на стол. Расслабьтесь. Закройте, пожалуйста глаза. Представьте, что солнечный свет проникает в вашу голову и опускается в середину груди. В середине груди находится бутон цветка. И под лучами солнца бутон медленно раскрывается. лепесток за лепестком. В вашем сердце расцветает прекрасный цветок, свежий и чистый, омывая каждую мысль, каждое чувство, эмоцию и желание. Представьте, что свет начинает все более и более распространяться по вашему телу. Он становится сильнее и ярче. Медленно опускается вниз по рукам. Ваши руки наполняются светом и освещаются. Руки будут совершать только добрые, хорошие действия и будут помогать всем. Свет опускается вниз по ногам. Ноги наполняются светом и освещаются. Ноги будут вести вас только к хорошему месту и совершения добрых дел. Они станут инструментами света и любви. Далее свет поднимается к вашему рту, языку. Язык будет говорить только правду и только хорошие, добрые слова. Направьте свет к ушам. Уши будут слышать хорошие слова, прекрасные звуки. Свет достигает глаз. Глаза будут смотреть только на хорошее и видеть только хорошее. Вся ваша голова наполнилась светом, и в вашей голове только добрые, светлые мысли. Свет становится все интенсивнее и ярче и выходит за пределы вашего тела, распространяясь расширяющимися кругами. Направьте свет всем вашим родным, учителям, друзьям, знакомым. Пошлите свет и тем, с кем у вас временное непонимание, конфликты. Пусть свет наполнит их сердца. Пусть этот свет распространится на весь мир: на всех людей, животных, растения, на все живое, повсюду... Посылайте свет во все уголки Вселенной. Мысленно скажите: «Я в свете... Свет внутри меня... Я есть Свет». Побудьте еще немного в этом состоянии Света, Любви и Покоя... Теперь поместите этот Свет снова в ваше сердце. Вся Вселенная, наполненная Светом, находится в вашем сердце. Сохраните ее такой прекрасной. Потихонечку можно открывать глаза.

Примечания
музыка
Волшебная
композиция.
Хрустальная грусть

Спасибо.

Какие чувства вы испытали?

Поделитесь своими впечатлениями?

2. Проверка домашнего задания С учебника на стр – 24
прочитать рассказ «Каникулы на море».

Чем отличался Гриша Васильев от других учеников?
Как вы считаете, правильно ли поступили директор и учительница, что отдали путевку Грише, а не Маше? Почему?
Что нужно человеку, чтобы добиться поставленной цели?
Поделитесь примером из своей жизни, когда сила воли помогла вам достичь желаемого результата в учебе?

3. Позитивное высказывание (цитата)

«В цельности характера состоит совершенства человека»
Иммануил Кант.

Как вы понимаете смысл изречения?

Вывод:

Характер человека станет нравственной внутренней опорой только в том случае, если в его основе заложены нравственно-духовные чувства и качества любовь, доброта, искренность, сочувствие, ответственность, терпимость и другие, то есть все то, что создает цельность характера человека, стремящегося к совершенствованию.

4. Рассказывание истории (беседа)

Притча о характере

Приходит ученик к Учителю и говорит:

«Учитель, я устал, у меня такая тяжелая жизнь, такие трудности и проблемы, я все время плыву против течения, у меня нет больше сил... что мне делать?»

Учитель вместо ответа поставил на огонь три одинаковых емкости с водой.

В одну емкость бросил морковь, в другую – положил яйцо, а в третью – насыпал зерна кофе. Через некоторое время он вынул из воды морковь и яйцо и налил в чашку кофе из 3-й емкости.

«Что изменилось?» – спросил он ученика

«Яйцо и морковь сварились, а зерна кофе растворились в воде» – ответил ученик.

«Нет», – сказал Учитель. «Это лишь поверхностный взгляд на вещи.

Посмотри – твердая морковь, побывав в кипятке, стала мягкой и податливой.

Хрупкое и жидкое яйцо стало твердым. Внешне они не изменились, они лишь изменили свою структуру под воздействием одинаково неблагоприятных обстоятельств – кипятка. Так и люди – сильные внешне лишь затвердеют и

стать слабаками там, где хрупкие и нежные лишь затвердеют и

окрепнут”

“А кофе?” – спросил ученик.
“О! Это самое...”

«О! Это самое интересное! Зерна кофе полностью растворились в новой враждебной среде и изменили ее- и превратили кипяток в великолепный ароматный напиток. Есть особые люди, которые не изменяются в силу обстоятельств- они изменяют сами обстоятельства и превращают их в нечто новое и прекрасное, извлекая пользу и знания из ситуации.

Вопросы:

1. Как ответил учитель?

Вопросы:

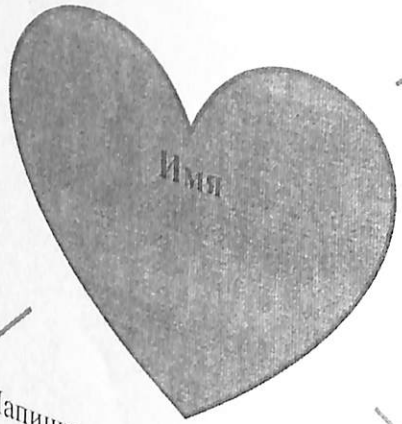
1. Как ответил учитель на жалобу ученика?
2. С какими положительными качествами характера можно сравнить зерна кофе? Почему?
3. Когда меняется характер человека?
4. Какими качествами должен обладать человек, имеющий сильный характер?
5. Было ли такое в вашей жизни, когда вы тоже изменили свое отношение к ситуации в положительную сторону?
5. Творческая деятельность

Первая группа

5. **Творческая деятельность:** Групповая работа

Первая группа:

Составьте «Портрет» своего характера. Напишите на стрелках вокруг круга свои качества характера, в середине круга напишите свое имя.

Вторая группа: Напишите короткий рассказ на тему: «Человек слова».

В нем опишите человека, который всегда и не бросает слов на ветер. Рассказ

6. Групповое задание

Ю.Энциклопедия

6. Групповое пение. Песня «Ты человек» Слова. Ю.Эттин. Музыка. Е. Крылатова. Куда подует ветер - туда и облака. По руслу протекает послушная река. Но ты - человек, ты и силой Своими руками...

Но ты - человек, ты и сильный, и смелый.
Своими руками судьбу свою делай:

Иди против ветра, на месте не стой,
Пойми, не бывает дороги простой!

Где рельсы проложили - там ходят поезда.
Куда пастух погонит - туда пойдут стада.

Но ты - человек, ты и сильный, и смелый.
Своими руками судьбу свою делай:
Иди против ветра, на месте не стой,
Пойми, не бывает дороги простой!

Теперь не доверяют, как прежде, чудесам.
На чудо не надейся, судьбой командуй сам.

Ведь ты - человек, ты и сильный, и смелый.
Своими руками судьбу свою делай:
Иди против ветра, на месте не стой,
Пойми, не бывает дороги простой!

7. Домашнее задание
Из учебника на стр-26 прочитать эссе Астама Арына
«Воспитание воли»

8. **Заключительная минута урока**
Существует замечательное выражение:
"Нет ничего бесцветнее, чем характер бесхарактерного человека".
Я желаю, чтобы вы были яркими личностями
Я благодарю вас, за участие на уроке и прощаюсь до
следующего урока.

Земля – планета

— плашета

Ниязова Гульпар Мажитовна
Кызылординская область Жалагашский район
школа-гимназия №31 учитель начальных классов
Моделью Земли — глобусом.

Цель:	ознакомить учащихся с формой Земли и искусственно
Тип урока:	новая тема
Методы:	словесные, наглядные, практические
Ожидаемый результат:	Знает, что такое Земля, какую форму она имеет. Знает, что такое солнечная система. Знает, что такой глобус.
Ресурсы:	картинка, иллюстрации. Наглядный материал по теме урока.

Ход урока

Этап урока	Задачи	Методы и приемы	Деятельность учителя.	Обратная связь	Время
Целеполагание.	Подготовка к восприятию материала	Словесный	Подготовка игрового момента. Создание комфортной психологической обстановки на уроке. Корректировка вопросов и ответов. Правильная установка для выполнения творческой работы. Анализ	Проводят свою готовность к уроку.	2

2	Психологический настрой	ла урока	работы на уроке (через диалог). Всем, всем – добрый день! Прочь с дороги, злая лень! Мы сюда пришли учиться. Не лениться, а трудиться. Работаем старательно, Слушаем внимательно.	Повторяют стихотворение.	
3	Повторение		Что такое космос? Что такое небесные тела? Какая наука изучает расположение, движение, строение и развитие небесных тел?	Повторение пройденной темы.	
4	Новая тема:		– Ребята, прежде, чем, узнать тему, сегодняшнего занятия, отгадайте загадку: Дождик льет – она все пьет. Все остальное – зеленеет и растет. Ответ. (Земля) – Очень интересно путешествовать по родной стране, но на свете есть и другие страны. Там живут такие же, как вы, мальчики и девочки. А все вместе мы живем на одной большой планете. Это – Земля. Наша Земля круглая! На что похожа наша Земля? Учитель показывает (Мяч) на мяч. Что такой глобус? Глобус это уменьшенная модель земли. В давние времена люди считали, что Земля плоская и имеет форму круга, который лежит на спинах огромных животных, например китов или слонов. (Слайд) 	Отгадывают загадку, отвечают на вопросы, активно участвуют в беседе. 13	

			Практическая работа (Учитель предлагает нарисовать модель Земли) Учитель: - А как показать сушу? Дети: - Зеленым, желтым, коричневым цветами. Учитель: - Верно, но мы не знаем, как расположена суша на земле. Люди это давно изучили и создали глобус – модель Земли. (Учитель показывает глобус, слайд) Учитель: - Найдите воду, сушу. Учитель: - Завершите работу над своей моделью. (Дети заканчивают работу) Учитель: - Итак, на что же похожа наша планета? (на мяч) ВЫВОД: Земля имеет форму шара. Мы этого не замечаем, потому что земной шар очень велик.		
5	Выполнение практических упражнений.	Отработка навыков письма и чтения. Проверка усвоения новых типов деятельности.	Показ, объяснение. Индивидуальное чтение. Физминутка Работа по учебнику. Рассмотрите эти рисунки. Земля - это планета, на которой есть жизнь. Свет и тепло наша планета получает от солнца, когда постоянно вращается вокруг него. Рассмотрите схему. Небесные тела планеты, кометы, звезды, галактики и другие космические объекты, которые изучает астрономия. Все планеты, их спутники и звезда, вокруг которой они вращаются образуют солнечную систему. Сколько планет входит в нашу солнечную систему? Меркурий, Венера, Земля, Марс, Юпитер, Сатурн, Уран, Нептун	Отвечают на вопросы, активно участвуют в беседе. 20	

Итоговая ситуация.	Систематизация полученных знаний.	Опрос.	Узнали ли вы сегодня что-нибудь новое для себя? Что показалось интересным? Что запомнилось? О чем захотелось узнать побольше? Учитель: - Вы теперь специалисты. по своим знаниям приблизились к ученым и можете сказать: чего не знал Муравей? Дети: Земля похожа на мяч, шар. Учитель: Как называется модель Земли? Дети: Глобус. Учитель: Как нужно обращаться с Землей? Дети: Землю нужно беречь и охранять, заботиться о ней и т.д.		
6	Рефлексия.		Возьмем нашу планету на ладонки и скажем «Береги свою планету!» Я долго стоял неподвижно. В далекие звезды глядясь, - Меж теми звездами и мною Какая - то связь родилась. А теперь оцените свою работу на уроке: Если вам урок понравился, вы хорошо работали и узнали много нового, то выберите веселый смайлик. Если работали не в полную силу, то выберите грустный смайлик	Отвечают на вопросы.	Змшн

Великая французская буржуазная революция

Оспанова Аминя Умирбековна
учитель истории школы-гимназии №9
им.Н.П.Гусева г.Кызылорда

Общие цели: ознакомить с положением Франции накануне революции, революционной ситуацией, якобинской диктатурой, раскол среди якобинцев. Термидорианская реакция, войны Директории, генерал Бонапарт, государственный переворот 18 брюмера. Великая французская революция в мировой истории. **Возможная личностно значимая проблема:** свобода есть право делать то, что разрешено законом. Человек свободен в своих действиях, пока они не причиняют вреда другим. Насилие безправственно, даже если его одобряет большинство, упрощение судебной системы и нарушение законности создает повод для превращения этих нарушений в систему. Это не только уничтожает демократию, но и опасно для личности.

Оборудование и наглядность: Карты «Начало Великой французской революции» и «Борьба революционной Франции с внешней и внутренней контрреволюцией в 1792-1794 гг.», учебник, тетрадь.

Общие положения **Тип урока:** комбинированный

	Формы работы: парная, индивидуальная, групповая Методы: проблемный или частично поисковый метод. Форма урока: комбинированный Приемы деятельности учителя: сюжетный повествовательный рассказ (развитие революции), организация лабораторной работы (Декларация...), драматизация повествования (казнь короля, террор), персонализация (Робеспьер, Марат), эвристическая беседа (причины террора), обучение решению учебных проблем, рассказ, персонализация (Дантон, Наполеон Бонапарт, переворот 18 брюмера), эвристическая беседа (причины раскола среди якобинцев и крушения их диктатуры), информативное сообщение (войны Директории), обучение решению учебных проблем, организация дискуссии. Развитие умений учащихся: Анализируют текст документа, выделяют главное и устанавливают причинно-следственные связи, решают познавательные и проблемные задания; актуализируют ранее полученные знания, оперируют терминами и понятиями, учатся сопереживать, учатся рационально решать познавательные и проблемные задания, участвовать в дискуссии, выделять главное и устанавливать причинно-следственные связи, использовать ранее полученные знания, давать характеристики историческим деятелям; оперировать понятиями и терминами Используемые модули: обучение критическому мышлению, обучение талантливых и одаренных учеников, ОД и ОО, преподавание и обучение в соответствии с возрастными особенностями учеников, управление и лидерство в обучении, использование ИКТ в преподавании и обучении, новые подходы в преподавании и обучении		
Ожидаемые результаты	Учащиеся узнают, что Декларация прав человека и гражданина провозгласила основы нового политического устройства Франции и была победой права над традициями старого порядка; в результате завоеваний революции Франция стала республикой, что стало победой третьего сословия; якобинская диктатура стала отступлением от правовых норм. Ученики убеждаются, что террор аморален по своей сути и не является методом разрешения проблем, узнают, что Великая французская революция уничтожила старый порядок, разрушила абсолютизм, создала условия для развития капиталистического хозяйства, положила начало формированию правового государства и гражданского общества.		
Основные понятия и термины	Белая эмиграция, жирондисты, якобинцы, правые, левые, диктатура, гильотина, декрет, умеренные, Директория, «бешеные», термидорианцы.	Деятельность учащихся	
Этапы урока	Деятельность учителя		
Вводная часть	Психологический настрой учащихся на дальнейшую деятельность		

Основная часть Опрос: Вызов:	Тесты Проблемный вопрос: Революционные события во Франции 1789-1794гг имели локальное значение или мировое?	Отвечают на вопросы тестов
Осмысление:	Шаг первый Начало. Год революции во Франции на урожай был не обильный народ был страшно возмущен и пал под натиском толпы абсолютизм Людовика всемогущий а 3-му сословию целый список прав был постепенно возвращен Назовите причины революции: 14 июля 1789г. возмущенные представители 3-го сословия берут штурмом королевскую тюрьму Бастилия. Чуть позже она будет полностью разрушена, а на ее месте, парижане создадут танцплощадку. <u>Шаг Второй</u> <u>Создание Учредительного Собрания..</u> Следующим шагом повстанцев, было создание У.С. Как вы думаете, зачем оно создавалось, с какой целью? А 26 августа 1789г. Была принята «Декларация прав человека и гражданина» Давайте обратимся к самому документу и попытаемся понять, насколько важны и серьезны были перемены в жизни французов с принятием этой Декларации? Из Декларации прав человека и гражданина 1789г. Люди рождаются и остаются свободными и равными в правах. Цель каждого государственного союза составляет обеспечение естественных и неотъемлемых прав человека, такова свобода, собственность, безопасность и сопротивление угнетению. Источник суверенитета находится по существу в нации. Свобода состоит в возможности делать все, что не приносит вреда другому. Закон может воспрещать лишь деяния, вредные для общества. Все, что не воспрещено законом, дозволено, и никто не может принуждать к действию, не подписанному законом. Закон есть выражение общей воли. Все граждане имеют право участвовать лично или через своих представителей в его образовании. Никто не может подвергаться обвинению, задержанию или заключению иначе как в	Читают учебник называют причины революции (отсутствие прав у 3 сословия, абсолютизм, и неурожай голод) 5 августа 1789г. называют «Ночь чудес», что же произошло? В эту ночь депутаты-дворяне Учредительного Собрания отменили сеньориальные повинности крестьян. Работа документами. Ответы ребят. А кто не получал прав деклараций? (женщины)

случаях, предусмотренных законом. Никто не может быть наказан иначе, как в силу закона, подлежащего применению, изданного и обнародованного до совершения правонарушения. Каждый предполагается невиновным, пока не установлено обратное. Свободное выражение мыслей и мнений есть одно из драгоценнейших прав человека; каждый гражданин поэтому может высказываться, писать и печатать свободно, под угрозою ответственности лишь за злоупотребление этой свободой в случаях предусмотренных законом. <u>Третий шаг революции: Варенский кризис.</u> В ночь на 21 июня 1791г. король со своей семьей пытался бежать из Франции. Но на одном из постоянных дворов его по профилю узнал трактирщик. Где он раньше мог видеть профиль Людовика? В сентябре Учредительное Собрание принимает Конституцию, и самораспускается, а 1 октября начинается работа Законодательное Собрание, которое тоже сразу разделилось на конституционалистов (жирондистов) и республиканцев (монтаньяров). <u>Шаг четвертый: Крушение монархии</u> В странах Европы были сильно обеспокоены тем, что происходит во Франции. Правители Леопольд II и Фридрих Вильгельм II заключили союз против Франции. Войне были очень рады Людовик 16 и жирондисты. Почему? Франция начинает и проигрывает войну и теперь над страной нависает угроза иностранного вторжения. Законодательное собрание объявляет «Отечество в опасности!» Это послужило сигналом к новому восстанию, которое привело к отстранению от власти Короля. Было создано новое Учредительное собрание, которое назвали Конвентом. 21 сентября 1792 года Франция была объявлена республикой. 21 января 1793г. Конвент, приговоривший Людовика 16 к смертной казни привел его в исполнение. Он был казнен на гильотине. созданный врачом Гильотеном. <u>Шаг пятый революции: установление диктатуры якобинцев:</u> После казни ситуация во Франции не стала лучше. По прежнему Франция находилась во враждебном окружении европейских стран.росло недовольство бедноты.	(на монетах) Ответы учащихся
---	--

среди них появилось движение сторонников радикальных мер по отношению к спекулянтам. Их называли «бешенные» лидером их был Жак Ру.

Но противники революции не дремали и внутри страны, весной 1793г начался роялистский мятеж в Вандее, позже к ним присоединились исключенные из Конвента.

В самом Париже тоже произошло восстание 31 мая-2 июня 1793г., приведшее к власти якобинцев. Лидером которых был Максимилиан Робеспьер.

Летом этого же года был убит сторонник Робеспьера, издатель газеты «Друг народа» Жан Поль Марат. Он погиб от руки молодой роялистки Шарлоты Корде.

Это послужило сигналом для перехода к более решительным мерам

Политика якобинцев:

- 1.отмена повинностей
- 2.продажа национального имущества мелкими участками в рассрочку
- 3.новая Конституция
- 4.право на восстание против правительства.
- 5.Вся полнота власти однопалатному собранию
- 6.смертная казнь спекулянтам
- 7.закон о максимуме цен
- 8.декрет о подозрительных
- 9.создание национальной армии
- 10.введение временного революционного порядка
- 11.деятельность революционного трибунала (проведение казней)

Работа с текстом Декрет Конвента о подозрительных

Прочтите текст декрета, и ответ на вопрос: Какой пункт этого документа особенно несправедлив?

Были созданы Собрания чтобы править всей республикой, но «Декрет о подозрительных» привел в чувство эту публику. Стал понятен многим людям ход событий тех кровавых, что террор был не оправдан и в Конвенте не осталось правых. Все что временно-то длится бесконечно эта истина известна всем – поверьте. Якобинцы тоже думали беспечно, что ничто не угрожает смертию. Но пришел и к ним он - час расплаты отвечать за все деяния сполна только год прошел с начала их террора якобинцев гильотина уж

Работают с учебником и выписывают политику якобинцев в тетрадь.

	ждала. История имен не забывает, но память человеческая - вот каприз, нет памятника Робеспьеру от Парижа осталась только Конституция и миг, пока нож гильотины падал вниз Шаг шестой: Термидорианский переворот Вскоре политика якобинцев перестала устраивать не только роялистов, но и простой народ. Бесконечные, часто бессмысленные казни, аресты, тот произвол, который был в стране, сильно отличался от Декларации прав человека и гражданина. Это привело к новому восстанию теперь уже против самих якобинцев. 9 термидора- 27 июля 1794г. Робеспьер и 4 наиболее активных его сторонника были арестованы и на следующий день гильотинированы. Итоги революции: установление республики, принятие конституции, уравнивание в правах	Работа с документами. Отвечают на вопрос. Делают вывод и называют итоги революции
Заключительная часть: Рефлексия Дом.задание	Парсуйте на листочке смайлик, который соответствовал вашему настроению на уроке. ☺ ☹ Параграф №2	На листочке рисуют смайлики. Записывают задание в дневник.

Выразительное чтение эпизода сказки «Чего на свете не бывает»

Федореева Ольга Юрьевна
Кызылординская область Жалагазинский район
Учитель русского языка и литературы
школы – гимназии №31

Цели:- выявление основной идеи сказки;
- формирование навыка работы с иллюстрациями и лексической работы, выразительного чтения, чтения по ролям и художественного пересказа;
- воспитание интереса к произведениям устного народного творчества, формирование представлений о подлинных ценностях.

Ход урока

Организационный момент. Вступительное слово учителя.

Проверка домашнего задания (Беседа по вопросам к статье «Русские сказки»)

Анализ сказки.

Лексическая работа.

Объясните значение слов: лытать, пытать, кручиниться, тужить, мудреный, молвить, вылизываться, спарядиться.

Индивидуальное сообщение ученика.

Согласно поверьям, лягушка – лунное животное, приносящее дождь. Символ плодородия, плодovitости. Означает обновление жизни и воскресение.

В христианстве она символизирует и положительные качества (связь с плодородием, производительной силой, возрождением), и отрицательные (связь с темным миром, болезнью, смертью).

Чудо, которое творит на царском пиру Царевна-лягушка, при всей своей волшебности, носит христианский характер. Ведь в танце Василисы, спрятавшей в рукав объедки, происходит не просто творение мира, но именно оживление, воскрешение: лебедей – из косточек, озера – из остатков выпитого.

- К какому виду сказок относится сказка «Царевна-лягушка»?

Заполнение таблицы, план сказки

- Какие пункты плана соответствуют экспозиции, завязке, развитию сюжета, кульминации, развязке?

Композиция волшебной сказки		
Экспозиция	Причины, которые породили завязку	Сватовство, приказы царя
Завязка	Главный герой или героиня обнаруживают потерю или недостачу	«Василиса Премудрая обернулась белой лебедью и улетела в окно»
Развитие сюжета	Поиск потерянного или недостающего	Иван-царевич отправляется на поиски и встречается с медведем, зайцем, уткой, селезнем, щукой
Кульминация	Главный герой или героиня сражаются с противоборствующей силой и всегда побеждают ее или разгадывают трудные загадки	Иван-царевич убивает Кощея
Развязка	Преодоление потери или недостачи	Иван-царевич возвращается во дворец с Василисой Прекрасной

Беседа по вопросам

- Почему царь избрал такой странный способ выбора невест для своих сыновей? У всякой сказки есть свои «условия». Если бы их не было, то и сказки бы не было. Необычные ситуации и положения – особые приметы любой сказки.

- Где нашли невест старшие братья?

- Почему Иван-царевич вначале хотел «отступиться от своей находки», «бежать»?

- Почему братья смеются над Иваном-царевичем?

- Почему царь не стал противиться этому браку?

Выразительное чтение эпизода сказки

- Эпизод «Первый приказ царя» от слов «Поклонились царевичи отцу и пошли...» до слов «Вот этот хлеб только в большие праздники есть». Что мы можем сказать о героине?

- Когда в сказке впервые появляется имя царевны? Почему?

Имя появляется тогда, когда героиня начинает работать. Сказка оценивает мастерство как мудрость. В умении мастерски работать подчеркивается высокое превосходство и ценность человека.

- Что напоминают эти строчки: «Взяла она частые решета, мелкие сита, просеяла муку пшеничную, замесила тесто белое, испекла каравай рыхлый да мягкий». «Где кольнет иглой раз – цветок зацветет, где кольнет другой раз – хитрые узоры идут, где кольнет третий – птицы летят»?

Эти строки звучат как стихотворение. Крестьянской работе свойственна ритмичность и строгая последовательность. В сказке дано реальное описание труда, характерного для русского народа и его быта.

- Как оценивает царь работу невесток? Почему сказка преувеличивает недостатки работы других невесток?

Этим преувеличением подчеркивается искусство Василисы Премудрой, которое удивляет царевича и заслуживает высокой оценки царя. Указание на превосходство лягушки над снохами крайне необходимо: высмеивая Иванову «неровню» оказывается достойнее, умнее боярыни и купеческой дочери.

- В чем истинная красота героини сказки?

- Как царевич оценивает работу Василисы?

В первом случае царевич «диву давался», во втором случае ковер получился такой, «что ни вздумать, ни взгадать, разве в сказке сказать», и царевич ахнул. Здесь отмечается не только мастерство царевны, но и умение Ивана-царевича оценить это мастерство.

Выразительное чтение эпизода сказки

Эпизод от слов «Василиса Премудрая из кубка пьет – и не допивает...» до слов «А как перестала она танцевать, все исчезло: и озеро, и лебеди...»

- Почему царь трижды испытывает невесток? В чем смысл повторения Повторы в сказках носят традиционный характер. Обычно троекратное повторение эпизода с наращиванием эффекта. В первых двух случаях искусству Василисы дивятся царь и его приближенные, в третий раз весь народ получает возможность оценить мастерство героини.

Также стоит отметить о числе «3» в христианском мире. Крестьяне – люди, глубоко верующие, помнят о том, что в церкви нужно креститься три раза, отдавать земной поклон трижды и т.д.

Обращение к репродукциям картин В.М.Васнецова и И.Я.Билибина «Царевна-лягушка».

- Какой вы представляли героиню?

- Кому из художников удалось лучше передать ваши представления о Василисе Премудрой?

- Почему Иван-царевич сжег лягушачью кожу?

- Достоин ли Иван-царевич Василису Премудрой?

- Герой убежден, что внешняя красота привлекательнее внутренних достоинств. Это представление сказка не может оставить без опровержения. Герой должен искупить свою вину перед женой, которой он еще не достоин.

- Как Василиса Премудрая отнеслась к поступку Ивана-царевича?

- Почему Иван-царевич отправился на поиски Василисы Премудрой?

- О чем свидетельствует гипербола «...две пары железных сапог протер, два железных сапога сглодал...»?

- Что рассказал Ивану-царевичу старичок?

Кашей Бессмертный.

Индивидуальное сообщение ученика.

Кашей Бессмертный – отрицательный персонаж русских сказок. Царь, иногда – волшебник на волшебном коне. Часто выступает в роли похитителя невесты главного героя.

Изображается в виде худого высокого старика, часто представляется скрюгой и скупцом. Вода сообщает Кашею сверхъестественную силу.

- Кто подсказал Ивану-царевичу, как расправиться с Кашею? Обращение к репродукции картины В.М.Васнецова «Кашей Бессмертной».

Индивидуальное сообщение ученика.

Баба Яга – персонаж восточных и западных славян, старуха, наделенная магической силой, ведунья. Живет в лесу, в избушке на курьих ножках, иногда окруженной частоколом из человеческих костей, летает в ступе. Часто в ее доме находится Кот, являющийся охранником и советчиком, или Мышь. Баба Яга – отрицательная героиня, но иногда помогает главному герою одолеть своего противника.

- Почему только после смерти Кашея герои могут стать счастливыми?

Кашей Бессмертной олицетворяет собой мир насилия, человеконенавистничества, равноправия. Кашей способен распоряжаться судьбами людей. Сам же он бессмертен. Его смерть хранится в яйце. Уничтожив, раздавив яйцо, можно положить конец его жизни. Даже в сказках людям трудно мириться с несправедливостью. Поэтому бессмертного Кашея постигла кончина. Пользуясь воображаемыми средствами расправы с Кашею, люди прекращали жизнь этого существа надежным и простым способом: зло раздавливалось в зародыше.

- Ребята, так о чем сказка «Царевна-лягушка»?

Сказка говорит о счастье настоящих отношений между людьми, не омраченных помыслами о знатности и богатстве. В ней воплощена мечта о жизни, достойной внутренних качеств человека. Эта мечта – основа идейно-художественного целого. Сказка выражает также мечту о торжестве справедливости, которой реальный мир не знает.

- Почему сказка называется «Царевна-лягушка»?

В образе лягушки нашло отражение мечта народа об идеальной героине, умной, скромной, трудолюбивой, способной победить силы зла, сотворить новый счастливый и справедливый мир.

Домашнее задание

Прочитать сказку «Чего на свете не бывает».

Индивидуальное задание: нарисовать портреты героев сказки "Чего на свете не бывает", составить устные комментарии к рисункам.

Подлежащее и способы его выражения

Абдраманова А.Б.

Преподаватель русского языка и литературы
Казахского гуманитарного и технического колледжа

Цель:

1. Образовательная: ознакомить учащихся со способами выражения подлежащего, научить находить в разных типах предложений подлежащее и определять, какой частью речи оно может быть выражено;

2. Развивающая: совершенствовать умения и навыки выделять грамматическую основу предложения, развитие логического мышления и коммуникативных качеств через наблюдение, анализ и обобщение языковых понятий; развивать умения и навыки умения работать с таблицами;

3. Воспитательная: воспитание ответственности и осознанного отношения к учебным заданиям

Методы и приемы: словесно-иллюстративный, фронтальный опрос, тест, практические задания

Оборудование: учебник, раздаточный и дидактический материал, таблица.

ХОД УРОКА:

Только идущий одолеет путь
(китайская поговорка)

I. ОБЪЯВЛЕНИЕ ТЕМЫ И ЦЕЛИ УРОКА

Учитель: На прошлых уроках мы изучали что такое Простое предложение, его виды и типы. Сегодня мы приступим к изучению нового раздела учебника, который называется Главные члены предложения. Тема нашего урока: Подлежащее и способы его выражения (запись на доске даты, темы). Сегодня на уроке мы пополним знания о подлежащем, узнаем какими частями речи может быть выражено подлежащее, отработаем умение выделять подлежащее в предложении.

II. МОТИВАЦИЯ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Чтение эпиграфа, работа с ним (Учитель: Как вы понимаете эту поговорку применительно к нашему уроку?)

III. АКТУАЛИЗАЦИЯ ОПОРНЫХ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ

1. Проверка домашнего задания.
(Несколько учащихся работают у доски с составленными дома предложениями)

2. Фронтальный опрос учащихся:
1) Что такое двусоставное предложение?
2) На какие группы делятся члены предложения?
3) Какие члены предложения называются главными?
4) Что такое подлежащее? Чем оно может быть выражено?
5) Что такое сказуемое? Чем оно может быть выражено?

IV. ИЗУЧЕНИЕ НОВОГО МАТЕРИАЛА

1. Коллективная работа. Разбор и анализ предложений на доске.

Подлежащее выражено	Например:
1. Именем существительным	Лебеди летели из холодной стороны в теплые земли
2. Местоимением	Никто не напомним, что было в начале.
3. Прилагательным	Мокрый дождя не боится.
4. Числительным	Десять делится на два.
5. Причастием	Встречающие вышли на перрон.
6. Неопределенной формой глагола	Учиться всегда пригодится.
7. Наречием	Завтра не будет похоже на сегодня.
8. Цельным словосочетанием	Отец с сыном отправились на стадион. Шли два человека толпились у подъезда.
9. Фразеологизмом	Анютины глазки росли около крыльца.
10. Междометием	Вот раздалось «ау» вдалеке.
11. Именем собственным	«Девочка со спичками» - одна из самых грустных сказок Андерсена.

Найдите в предложениях главные члены.
Чем выражено в каждом предложении подлежащее?
Объяснение учителя с опорой на таблицу.
Подлежащее — главный член предложения, который отвечает на вопросы кто? и что?
Всего подлежащее выражается именем существительным или местоимением в именительном падеже.
Подлежащее может выражаться и частями речи, употребленными в значении имени существительного (см. табл.).

V. ЗАКРЕПЛЕНИЕ ИЗУЧЕННОГО МАТЕРИАЛА

1. Коллективная работа.

(Несколько учащихся работают у доски, таблицу можно заполнять по очереди.)

Задание

- Обозначьте грамматическую основу каждого из предложений.
- Укажите, чем выражено подлежащее.
- Заполните таблицу по образцу.

	Пример	Чем выражено
1) Поезд		Именем существительным
2)		...

- 1) Поезд мчался в неясную даль.
- 2) Все притихли.
- 3) Развивались два полковых знамени, поднятые высоко.
- 4) Танцующие теснились и толкали друг друга.
- 5) Мы с товарищем выехали на закате солнца.
- 6) Большинство знакомых уже разъехалось по домам.
- 7) Балтийское море глубоко вдаётся в материк Европы.

2. Индивидуальная работа.

— Перепишите предложения, заменяя выделенные слова причастием или прилагательным в значении существительного.

- Выделите грамматическую основу предложений.
- 1) Те, кто опоздал, не увидели первого действия пьесы.
- 2) Те, кто присутствовал на репетиции, горячо поздравили режиссера.
- 3) Те, кто находился в театре, аплодировали артистам.
- 4) Те, кто был в дозоре, внимательно осматривали окрестность.
- 5) В палате лежали те, кого ранило.

3. Работа с учебником.

(Учитель предлагает ученикам выполнить упражнение № 163 из учебника.)

4. Тест по теме

1. **Какое утверждение верно?**
- 1) Подлежащее — главный член предложения, который не зависит от других членов предложения и отвечает на вопросы именительного падежа: кто? что?
- 2) Подлежащее даёт характеристику образу действия.
- 3) Подлежащее — главный член предложения, который не зависит от других членов предложения и отвечает на вопросы: каков? какова? каково?

2. **Чем может быть выражено подлежащее?**

- 1) любой знаменательной частью речи;
- 2) только склоняемой частью речи;
- 3) только неизменяемой частью речи;
- 4) только спрягаемой частью речи.

3. **В каком предложении подлежащее выражено местоимением?**

- 1) Заросли кустарников и травы мешали их передвижению.
- 2) Наши пряли, а ваши спали.
- 3) Но за грохотом разбившейся стихии мой обострённый слух вновь уловил шум в коридоре.

4) Ни один из больших художников не был забыт так основательно, как Рокотов.

4. **В каком предложении подлежащее выражено прилагательным?**

- 1) Наши плачут, да и ваши не радуются.
- 2) Что-то с визгом пронеслось в воздухе и упало посередине реки.
- 3) Ложное не может быть красивым.
- 4) Царь Пётр находился в кабинете своего Преображенского полка.

5. **В каком предложении подлежащее выражено глаголом?**

- 1) Завистливый сохнет от зависти, а добрый плачет от радости.
- 2) Послушать умного человека — как при жажде холодной воды напиться.
- 3) Снежные вихри закружились в воздухе.
- 4) Над нами качался серебристо-зелёный шатёр тополя, переполнявший окружающий воздух зеленоватыми тенями и бродячими солнечными пятнами.

6. **В каком предложении подлежащее выражено неделимым словосочетанием?**

- 1) Все сорок человек немедленно сгруппировались возле него.
- 2) Штатский что-то сказал полковнику вполголоса.
- 3) У ольхи зашевелились чешуйки на готовых с осени серёжках.
- 4) Чей это конь неутомимый бежит в степи необозримой?

7. **В каком предложении подлежащее выражено числительным?**

- 1) Чужой останется чужим.
- 2) Злой с лукавым водились, да оба в яму свалились.
- 3) Второй, опустившись на колени, пытался приладить соскочившую лыжу.
- 4) Ни души на улицах.

8. **В каком предложении подлежащее выражено междометием?**

- 1) На одной неделе семь пятниц не живёт.
- 2) Его «увы» прозвучало с горечью.
- 3) Спросите вы у тишины над ширью пашен и полей у берёз, и тополей.
- 4) Кто при звёздах и при луне так поздно едет на коне?

9. **В каком предложении подлежащее выражено наречием?**

- 1) «Вечор» — устаревшее слово.
- 2) Снова я шагаю по тёмным московским улицам.
- 3) Какой враг может выжечь любовь к тебе?
- 4) В утренней тишине слышались какие-то переливчатые звуки.

10. **В каком предложении подлежащее выражено существительным?**

- 1) Я посмотрел на часы.
- 2) Пять часов утра на слабо светящихся вокзальных часах.
- 3) Что же это в небе пронесло?
- 4) Как прекрасна светлая наша страна!

11. **В каком предложении подлежащее выражено прилагательным?**

- 1) И вот конец великому испытанию.
- 2) Шумно и дружно зашумели ручьи.
- 3) Длиннобородый тихо усмехнулся.
- 4) Чей это конь неутомимый бежит в степи необозримой?

12. В каком предложении подлежащее выделено неправильно?

- 1) Все разбитое, брошенное было запорошено снегом.
- 2) Млечный Путь — наша Галактика.
- 3) Три друга склонились над другом своим.
- 4) Каждый из нас должен бороться за правду.

VI. ПОДВЕДЕНИЕ ИТОГОВ УРОКА

1. Оценивание учебных достижений учащихся.
2. Заключительная беседа.

- 1) Какие члены предложения называются главными?
- 2) Что такое подлежащее?
- 3) Чем оно может быть выражено?
- 4) Что такое сказуемое?
- 5) Чем оно может быть выражено?

- 1) Какие члены предложения называются главными?
- 2) Что такое подлежащее?
- 3) Чем оно может быть выражено?
- 4) Что такое сказуемое?
- 5) Чем оно может быть выражено?

- 1) Какие члены предложения называются главными?
- 2) Что такое подлежащее?
- 3) Чем оно может быть выражено?
- 4) Что такое сказуемое?
- 5) Чем оно может быть выражено?

Вывод. Подлежащее — главный член предложения, который отвечает на вопросы кто? и что?

Чаще всего подлежащее выражается именем существительным или местоимением в именительном падеже.

Также подлежащее может выражаться и частями речи, употребленными в значении имени существительного: прилагательным, числительным, причастием, неопределенной формой глагола, наречием, фразеологизмами, междометием, именем собственным.

Вывод. Подлежащее — главный член предложения, который отвечает на вопросы кто? и что?

VII. ДОМАШНЕЕ ЗАДАНИЕ

1. Выучить теоретический материал (учебник «Русский язык» 8 класс, стр.92)
2. Выполнить упражнение 168 на стр. 94

Ұлттық құндылығымызды ұлықтайық

Қуаныш Айым

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық
колледжінің ІІІ курс студенті
Жетекшісі: Дүйсенова М.Ж

Сырға толы туған өлкем

Аудандағы шағын ауылдар бірігіп, Торанғылсайдың суы кепкен табанына Сырдария сағасынан су алып Жанадария каналына су салып ауыл өз арығын казып егін екті. Ауыл тұсындағы бес сағадан су алып, бұл алқап Бесарық аталды. Ұлы Отан соғысынан кейін 1950 жылы майда Сырдария аудандағы «Огородник», «Жана тұрмыс», «Тасарық», «Жамбыл», «Победа» атындағы колхоздар біріктіріліп Бұхартобе баурайына орын тепті. Ким Дик Ман басқарған ауылда егін мен мал шаруашылығы қатар дамып бастап атағы шығып, өркен жайды. 1973 жылы көрші Киров кеңшарының бөлімшесі ғана болып қалған колхозды іскер басшы Қадырқұлов Айдарбектің басшылығы арқасында іргесі кең кеңшарға айналып, 1975 жылы бірінғай қой шаруашылығымен айналысатын КСРО-ның 50 жылдығы атындағы кеңшарына айналды.

1992 жылы осы кеңшардың кәсіподақ комитетінің төрағасы «Қазақ тілі» қоғамының бастауыш ұйымының төрағасы Әубәкіров Жұмабайдың ауыл және аудан басшыларымен, ономостикалық комиссия басшыларына жазған ұсыныстарымен және 1992 жылы шыққан «Бесарық бастауы» кітапшасын негізге ала отырып Сырдария ауданының әкімі Оңалбек Сәпиевтің КСРО-ның 50 жылдығы атындағы кеңшарды «Бесарық» деп атау жөнінде қаулысы шығып, ауыл тарихи атауын қайта иеленді.

2003 жылы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Ауылды түлету-ұлтты ұлы ету» үндеуін басшылыққа алған кәсіпкер «Абзал және К» толық серіктестік директоры Абзал Ералиев аулды сенімді басқаруға алып ауыл дамудың жаңа сатысына көтерілді.

2007 жылы 360 орындық жаңа мектеп ғиматары салынып пайдалануға берілді.

2007 жылдың мамыр айынан бастап күрделі жөндеуден өткен «Бөбек» балалар бақшасы бүлдіршіндерге есігін айқара ашты.

2014 жылы жаңа емхана пайдалануға берілді.

2015 жылы бастап тәулік бойы таза су ауылдың әрбір тұрғын үйіне жеткізіп беріліп ел еңсесі тіктелген, ауылы гулмен көмкерілген әсем ауылдар қатарына енді.

«Ауылына қарап, азаматын таны»,- дейді дана халқымыз. Бесарық ауылы дегенде оның дамуына ерекше үлес қосқан азаматтар ойға оралады. Кеңес үкіметі кезінде ең жоғарғы награда несі Ленин орденімен марапатталған Әбенов Жұмабек ерекше мақтанышпен аталады.

Әбенов Жұмабек Тасарық елді мекенінде 1931 жылы дүниеге келген. 16 жасында Рахима анамызбен отбасын құрып, қолдарына құрық алып жалқы бақты. 60 жылдардың басында 30 жасында Шопан атаның ақ таяғын қолына алған Жұмабек ата Лениннің 100 жыл толуына арналған мерекелік медальдан бастап, 1973 жылы «Еңбек Қызыл Ту», 1976 жыл толуына арналған мерекелік медальдан бастап, ауыл тарихында ерекше орны бар берекелі тұлғаға жылы Ленин орденімен наградталып, ауыл тарихында ерекше орны бар берекелі тұлғаға айналды. 2015 жылы «Сырдария ауданының Құрметті азаматы» атағын алды. Қазіргі таңда Жұмабек ата абыройы асқан ел ақсақалы, мәуелі бәйтерек. Жас ұрпақты рухани жігерлендіріп, тәлім тәрбиелі, өнегелі отбасының ұйытқысы

Мұражай құндылығы

Бесарық ауылындағы қоғамдық музейі 2010 жылы Бесарық ауылының 60 жылдық мерекесі қарсаңында ауыл әкімшілігінің бір бөлмесінен ашылды. Облыстық өлкетану музейінің Бесарық ауылындағы қоғамдық музейі болып тіркеліп жұмыс жасап жатыр.

Музейде 19 витринада 390-ға жуық экспонаттар жинақталған. Онда «Ел тарихы- Жер тарихы» ауылымыздың аумағында X-XI ғасырда «Гүлденген қала – Заңғар қала», «Сырлы там» қалалары жайлы мәліметтер бар.

«Ел аталары», «Ауыл мақтаныштары»- бөлімінде ауылды қолдан құрған ауыл басшылары, елге ерекше еңбегі сіңген азаматтардың фото суреттері мен орден, медаль, грамота кітапшалары мен 30-ға жуық орден, 70-ке жуық медальдар жинақталған.

Сонымен қатар музейде өткен ғасырларда ауыл тұрғындары тұтынған ағаш аяқтар, диірмен, күбі, келі-келсап, жіп иіретін ұршықтардың бірнеше түрі, шам тұрмыстық заттар, ері, самаурын, қанжар, садақ, қол онер ишеберлерінің құралдары, ескі діни кітаптар кесте, кебежелер, радио, патефон сақталды. Ауыл тарихына байланысты құнды құжаттар көшірмелері де осында.

«Тұғыры биік тәуелсіздік» атты бөлімде ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Тәуелсіз елдің төл теңгесі жалпы құнды құжаттар мен фото суреттері, кітаптары жинақталған.

«Жаңа ғасырда, Жаңа Бесарық» бөлімі ауылды сенімді басшылыққа алған Абзал Ералиев және оның басқарымдағы «Абзал және К» - толық серіктестігі нде еңбек егін азаматтар жайлы фото суреттер жинақталған.

Ауылдағы Бұхартобеден табылған диаметрі 1 метрге жуық тас диірмені және осы құмнан табылған XV-XVII ғасырда жасалған су шығаруға арналған сыйымдылығы 2,5 литрлік үш құмыралар музейдегі ең құнды жәдігерлер болып табылады. Төбеден табылған құмыра саз балшықтан жасалып күйдірілген. Бұхартобе кірешілердің Бұхарға кіре тасудағы жолы болғандығын дәлелдейді.

Музейде ауылға келген қонақтар, мектеп оқушылары жиі болып, ауылдың өткені жайлы мағлұматтармен танысады.

Проблема эффективной реализации
распределенных параллельных вычислений

Тажикова Гульшара Дүйсенбаевна

Преподаватель специальных дисциплин Казахский гуманитарно-юридический
и технический колледж, магистр технических наук

Становление систем управления базами данных (СУБД) совпало по времени со значительными успехами в развитии технологий распределенных вычислений и параллельной обработки. В результате возникли распределенные системы управления базами данных и параллельные системы управления базами данных. Именно эти системы становятся доминирующими инструментами для создания приложений интенсивной обработки данных.

Благодаря интеграции рабочих станций в распределенную среду становится возможным более эффективное распределение функций в ней, когда прикладные программы выполняются на рабочих станциях, называемых *серверами приложений*, а базы данных обслуживаются выделенными компьютерами, называемыми *серверами баз данных*. Это служит источником развития таких распределенных архитектур, где в роли узлов выступают не просто компьютеры общего назначения, а специализированные серверы.

В статье представлен обзор технологий распределенных и параллельных СУБД, выделены их отличительные черты, отмечены схожие признаки. Цель обзора – помочь в осмыслении уникальной роли систем каждого из этих двух типов и их взаимодополняемости в решении задач управления данными.

Решение, заключается в применении широкомасштабного параллелизма, чтобы усилить мощность отдельных компонентов путем их интеграции в целостную систему на основе соответствующего программного обеспечения параллельных баз данных. Важное значение имеет применение стандартных аппаратных компонентов, для того чтобы иметь возможность с минимальным отставанием использовать результаты постоянных технологических усовершенствований. В программном обеспечении базы данных могут быть предусмотрены три вида параллелизма, присущие приложениям интенсивной обработки данных. **Межапросный параллелизм** предполагает одновременное выполнение множества запросов, относящихся к разным транзакциям. Под **внутризапросным параллелизмом** понимается одновременное выполнение сразу нескольких операций (например операций выборки), относящихся к одному и тому же запросу. И **внутризапросный параллелизм** реализуется на основе **разделения данных**, аналогичного горизонтальному фрагментированию. Наконец, понятие **внутриоперационного параллелизма** означает параллельное выполнение одной операции в виде набора субопераций с применением, в дополнение к фрагментации данных, также и **фрагментации функций**.

Пути достижения параллелизма

В общем плане под параллельными вычислениями понимаются процессы обработки данных, в которых одновременно могут выполняться несколько операций компьютерной

системы. Достижение параллелизма возможно только при выполнении следующих требований к архитектурным принципам построения вычислительной среды:

независимость функционирования отдельных устройств ЭВМ – данное требование относится в равной степени ко всем основным компонентам вычислительной системы – к устройствам ввода-вывода, к обрабатывающим процессорам и к устройствам памяти;

избыточность элементов вычислительной системы – организация избыточности может осуществляться в следующих основных формах:

использование специализированных устройств, таких, например, как отдельные процессоры для целочисленной и вещественной арифметики, устройства многоуровневой памяти (регистры, кэш);

дублирование устройств ЭВМ путем использования, например, нескольких однотипных обрабатывающих процессоров или нескольких устройств оперативной памяти.

Дополнительной формой обеспечения параллелизма может служить *конвейерная* реализация обрабатывающих устройств, при которой выполнение операций в устройствах представляется в виде исполнения последовательности составляющих операцию подкоманд. Как результат, при вычислениях на таких устройствах на разных стадиях обработки могут находиться одновременно несколько различных элементов данных.

При рассмотрении проблемы организации параллельных вычислений следует различать следующие возможные режимы выполнения независимых частей программы:

многозадачный режим (режим разделения времени), при котором для выполнения нескольких процессов используется единственный процессор; данный режим является псевдопараллельным, когда активным (исполняемым) может быть один единственный процесс, а все остальные процессы находятся в состоянии ожидания своей очереди на использование процессора; использование режима разделения времени может повысить эффективность организации вычислений (например, если один из процессов не может выполняться из-за ожидания вводимых данных, процессор может быть задействован для выполнения другого, готового к исполнению процесса – см. Tanenbaum (2001)). Кроме того, в данном режиме проявляются многие эффекты параллельных вычислений (необходимость взаимоклочения и синхронизации процессов и др.) и, как результат, этот режим может быть использован при начальной подготовке параллельных программ;

параллельное выполнение, когда в один и тот же момент времени может выполняться несколько команд обработки данных; данный режим вычислений может быть обеспечен не только при наличии нескольких процессоров, но и реализован при помощи конвейерных и векторных обрабатывающих устройств;

распределенные вычисления; данный термин обычно используют для указания параллельной обработки данных, при которой используется несколько обрабатывающих устройств, достаточно удаленных друг от друга, и в которых передача данных по линиям связи приводит к существенным временным задержкам; как результат, эффективная обработка данных при данном способе организации вычислений возможна только для параллельных алгоритмов с низкой интенсивностью потоков межпроцессорных передач данных; перечисленные условия являются характерными, например, при организации

вычислений в *многомашинных вычислительных комплексах*, образуемых объединением нескольких отдельных ЭВМ с помощью каналов связи локальных или глобальных информационных сетей.

Основной предпосылкой разработки систем, использующих базы данных, является стремление объединить все обрабатываемые в организации данные в единое целое и обеспечить к ним контролируемый доступ.

Распределенные системы призваны решить проблему *информационных островов*. Если на предприятии имеется несколько баз данных, их иногда рассматривают как некие разрозненные территории, представляющие собой отдельные и труднодоступные для многих места, подобные удаленным друг от друга островам.

Чтобы начать обсуждение проблем, связанных с распределенными СУБД, прежде всего необходимо уяснить, что же такое распределенная база данных.

Распределенная база данных: Набор логически связанных между собой совокупностей разделяемых данных (и их описаний), которые физически распределены в некоторой компьютерной сети.

Из этого вытекает следующее определение распределенной СУБД:

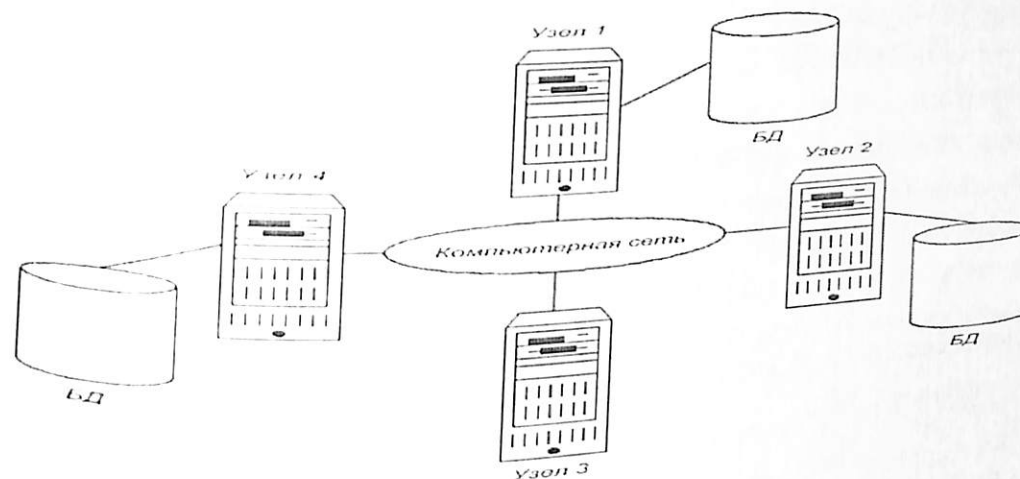
Распределенная СУБД: Программный комплекс, предназначенный для управления распределенными базами данных и обеспечивающий прозрачный доступ пользователей к распределенной информации.

Распределенная система управления базой данных (распределенная СУБД) состоит из единой логической базы данных, разделенной на некоторое количество фрагментов. Каждый фрагмент базы данных сохраняется на одном или нескольких компьютерах. Работающих под управлением отдельных СУБД и соединенных между собой сетью связи. Любой узел способен независимо обрабатывать запросы пользователей, требующие доступа к локально сохраняемым данным (т.е. каждый узел обладает определенной степенью автономности), а также способен обрабатывать данные, сохраняемые на других компьютерах сети.

Пользователи взаимодействуют с распределенной базой данных через приложения. Приложения могут подразделяться на не требующие доступа к данным на других узлах (**локальные приложения**) и требующие подобного доступа (**глобальные приложения**). В распределенной СУБД должно существовать хотя бы одно глобальное приложение. Поэтому любая такая СУБД должна иметь следующие характеристики:

- Имеется набор логически связанных разделяемых данных.
- Сохраняемые данные разбиты на некоторое количество фрагментов.
- Может быть предусмотрена репликация фрагментов данных.
- Фрагменты и их копии распределяются по разным узлам.
- Узлы связаны между собой сетевыми соединениями.
- Доступ к данным на каждом узле происходит под управлением СУБД.
- СУБД на каждом узле способна поддерживать автономную работу локальных приложений.
- СУБД каждого узла поддерживает хотя бы одно глобальное приложение.

Но нет необходимости в том, чтобы на каждом из узлов системы существовала своя собственная локальная база данных, что и показано на примере топологии распределенной СУБД, представленной на рисунке:

□

Топология распределенной СУБД

Из определения СУБД следует, что она должна сделать само это распределение данных **прозрачным** (незаметным) для конечного пользователя. Другими словами, от пользователей должен быть полностью скрыт тот факт, что распределенная база данных состоит из нескольких фрагментов, которые могут размещаться на различных компьютерах и для которых, возможно, даже организована репликация данных. Цель обеспечения прозрачности состоит в том, чтобы распределенная система внешне выглядела как централизованная. Иногда это требование называют **основным принципом** создания распределенных СУБД. Данный принцип требует предоставления конечному пользователю широкого набора функциональных возможностей, но, к сожалению, одновременно ставит перед программным обеспечением распределенной СУБД множество дополнительных задач.

Распределенная обработка

Очень важно понимать различия между распределенными СУБД и средствами распределенной обработки данных.

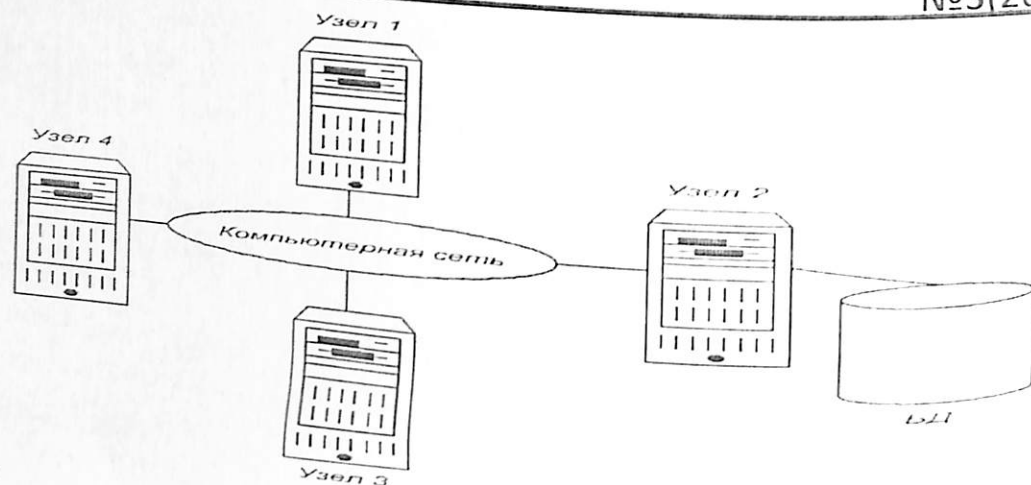
Распределенная обработка: Обработка с использованием *централизованной базы данных, доступ к которой может осуществляться с различных компьютеров сети*.

Ключевым моментом в определении распределенной СУБД является утверждение, что система работает с данными, физически распределенными в сети. Если данные хранятся централизованно, то даже в том случае, когда доступ к ним обеспечивается для любого пользователя по сети, эта система просто поддерживает распределенную обработку, но не может рассматриваться как распределенная СУБД. Схематически подобная топология распределенной обработки представлена на рисунке. Сравните этот вариант, содержащий центральную базу данных на узле 2, с вариантом, представленным в предыдущем рисунке, в котором присутствует несколько узлов, каждый из которых имеет собственную базу данных:

Музыка
ғағына сәйкес
қимылдар
жасалады.

Жұппен бірге
орындап,
тексереді.

Жұппен бірге
орындап, қима
сағаздарды
тақтаға
жапсырады.

Топология системы с распределенной обработкой
Параллельные СУБД

Кроме того, следует четко понимать различия, существующие между распределенными и параллельными СУБД.

Параллельная СУБД: Система управления базой данных, функционирующей с использованием нескольких процессоров и жестких дисков, что позволяет ей (если это возможно) распараллеливать выполнение некоторых операций с целью повышения общей производительности обработки.

Появление параллельных СУБД было вызвано тем фактом, что системы с одним процессором оказались не способны удовлетворять растущие требования к масштабируемости, надежности и производительности обработки данных. Эффективной и экономически обоснованной альтернативой однопроцессорным СУБД стали параллельные СУБД, функционирующие одновременно на нескольких процессорах. Применение параллельных СУБД позволяет объединить несколько маломощных машин для получения такого же уровня производительности, как и в случае одной, но более мощной машины, с дополнительным выигрышем в масштабируемости и надежности системы по сравнению с однопроцессорными СУБД.

Для предоставления нескольким процессорам совместного доступа к одной и той же базе данных параллельная СУБД должна обеспечивать управление совместным доступом к ресурсам. То, какие именно ресурсы разделяются и как это разделение реализовано на практике, непосредственно влияет на показатели производительности и масштабируемости создаваемой системы, что, в свою очередь, определяет пригодность конкретной СУБД к условиям заданной вычислительной среды и требованиям приложений. Три основных типа архитектуры параллельных СУБД представлены на рисунке ниже. К ним относятся:

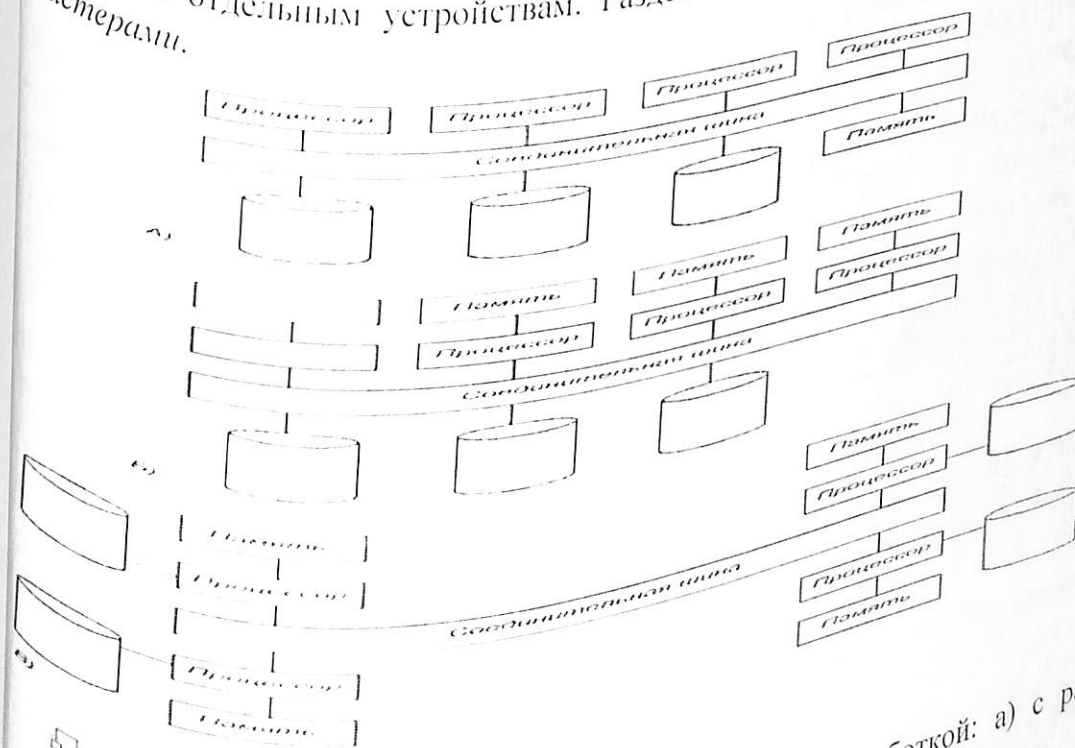
- системы с разделением памяти; - системы с разделением дисков; - системы без разделения вычислительных ресурсов.

Хотя параллельная система без разделения вычислительных ресурсов иногда рассматривается как распределенная СУБД, в такой системе распределение данных обусловлено лишь стремлением к повышению производительности. Более того, узлы распределенной СУБД обычно разделены географически, находятся под управлением

разных администраторов и соединены между собой относительно медленными сетевыми соединениями, тогда как узлы параллельной СУБД чаще всего располагаются на одном и том же компьютере или в пределах одной и той же производственной площадки.

Системы с разделением памяти состоят из тесно связанных между собой компонентов, в число которых входит несколько процессоров, разделяющих общую системную память. Эта архитектура, называемая также архитектурой с симметричной многопроцессорной обработкой (SMP), в настоящее время получила широкое распространение и применяется для самых разных вычислительных платформ, от персональных рабочих станций, содержащих несколько параллельно работающих микропроцессоров, больших RISC-систем и вплоть до крупнейших мэйнфреймов. Эта архитектура обеспечивает быстрый доступ к данным для ограниченного набора процессоров, количество которых обычно не превосходит 64. В противном случае взаимодействие по сети становится узким местом всей системы.

Системы с разделением дисков создаются из менее тесно связанных между собой компонентов. Они являются оптимальным вариантом для приложений, которые унаследовали высокую централизацию обработки и должны обеспечивать самые высокие показатели доступности и производительности. Каждый из процессоров имеет непосредственный доступ ко всем совместно используемым дисковым устройствам, но обладает собственной оперативной памятью. Как и в случае архитектуры без разделения вычислительных ресурсов, архитектура с разделением дисков исключает узкие места, связанные с совместно используемой памятью. Однако, в отличие от архитектуры без разделения вычислительных ресурсов, данная архитектура исключает упомянутые узкие места без внесения дополнительных издержек, связанных с физическим распределением данных по отдельным устройствам. Разделяемые дисковые системы иногда называют кластерами.

Архитектура систем баз данных с параллельной обработкой: а) с разделением памяти; б) с разделением дисков; в) без разделения

Музыка
рғағына сәйкес
қимылдар
жасалады.

Жұппен бірге
орындап,
тексереді.

Топпен бірге
орындап, кима
қағаздарды
тактаға
жапсырады.

Системы без разделения вычислительных ресурсов (эту архитектуру иначе называют архитектурой с массовой параллельной обработкой) используют схему, в которой каждый процессор, являющийся частью системы, имеет свою собственную оперативную и дисковую память. База данных распределена между всеми дисковыми устройствами, подключенным к отдельным, связанным с этой базой данных вычислительным подсистемам, в результате чего все данные прозрачно доступны пользователям каждой из этих подсистем. Такая архитектура обеспечивает более высокий уровень масштабируемости, чем системы с разделяемой памятью, и позволяет легко поддерживать большое количество процессоров. Однако оптимальной производительности удастся достичь только в том случае, если требуемые данные хранятся локально.

Параллельные технологии обычно используются в случае исключительно больших баз данных, размеры которых могут достигать нескольких терабайтов (10^{12} байт), или в системах, обеспечивающих выполнение тысяч транзакций в секунду. Подобные системы нуждаются в доступе к большому объему данных и должны обеспечивать приемлемое время реакции на запрос. Параллельные СУБД могут использовать различные вспомогательные технологии, позволяющие повысить производительность обработки сложных запросов за счет применения методов распараллеливания операций просмотра, соединения и сортировки, что позволяет нескольким процессорным узлам автоматически распределять между собой текущую нагрузку. В данный момент достаточно отметить, что все крупные разработчики СУБД в настоящее время поставляют параллельные версии созданных ими машин баз данных.

Преимущества и недостатки распределенных СУБД

Распределенные системы баз данных имеют дополнительные преимущества перед традиционными централизованными системами баз данных. К сожалению, эта технология не лишена и некоторых недостатков. Здесь описаны как преимущества, так и недостатки, свойственные распределенным СУБД.

Обзорная таблица

Преимущества	Недостатки
Отображение структуры организации	Повышение сложности
Разделяемость и локальная автономность	Увеличение стоимости
Повышение доступности данных	Проблемы защиты
Повышение надежности	Усложнение контроля за целостностью данных
Повышение производительности	Отсутствие стандартов
Экономические выгоды	Недостаток опыта
Модульность системы	Усложнение процедуры разработки базы данных

Литература

1. Базы данных: модели реализации / Т. С. Карпова. - СПб.: Питер, 2001. - 304 с.
2. Хомоненко А. Д., Цыганков В. М., Мальцев М. Г. Базы данных: Учебник для высших учебных заведений / Под. ред. проф. А. Д. Хомоненко. - СПб.: КОРОНА принт, 2000. - 416 с.
3. Воеводин В. В., Воеводин В. В. Параллельные вычисления. - СПб.: БХВ-Петербург, 2002.

4. Корнеев В. В. Параллельные вычислительные системы. - М.: Нолидж, 1999.
5. Таненбаум Э. (2002). Архитектура компьютера. - СПб.: Питер.
6. Barker, M. (Ed.) (2000). Cluster Computing Whitepaper at <http://www.dcs.port.ac.uk/~mab/tfcc/WhitePaper/>.
7. Buyya, R. (Ed.) (1999). High Performance Cluster Computing. Volume 1: Architectures and Systems. Volume 2: Programming and Applications. - Prentice Hall PTR, Prentice-Hall Inc.

Екі сатылы "Колледж-ЖОО" жүйесінде болашақ педагогтарды даярлаудағы сабақтастық

Отенова Лиза Умирзаковна

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық колледжінің
математика пәнінің оқытушысы

Бүгінгі таңдағы мемлекеттік маңызға не құндылықтардың қатарынан әлеуметтік құбылыс әрі мәдени феномен ретінде ересектердің білімін атаймыз. Ол қоғам, адам және ел мүддесіне бағытталған білім беру саясатының жетекші ұстанымдарын айқындайды. Білім берудің жалпыевропалық жүйесіне арқау болған негізгі идеялар үздіксіз білім беруді мамандар даярлаудың қазіргі заманғы мәселелерін шешудің негізі және болашақтағы білім беру жүйесінің үлгісі дегенге саяды.

"Үздіксіз білім беру" ұғымының пайда болуы мен дамуына жасалған бірқатар зерттеулер адамзат дамуының басты шарты- білімнің үздіксіздігі мен сабақтастығында екендігі ертеден белгілі болғандығын, тек XX ғасырда урбанизация мен индустриаландырудың әсерімен, қоғам мен білім беру жүйесінің өзгерісіне байланысты толыққанды жүйе ретінде қалыптасып, дамығандығын көрсетіп отыр.

Кейінгі кездері қосымша білім алу теориялық тұрғыда пайымдауда басты рөл оқытудың эмпирикалық теорияларына беріліп келеді. Бұл бағыттың шетелдік өкілдері- Э.Гуссерль, А.Ноке, Д.Колб, Р.Фрай, П.Джарвис, Д.Шон, М.Ноулс, Р.Биард және басқалар өздерінің педагогикалық жүйелері үшін орталық концепті ретінде білім алушылардың тәжірибесін атаған. Сондай-ақ, бұл мәселе В.Г.Онушкин, Л.П.Буева, А.П.Владиславлев, А.В.Даринский, Г.С.Сухобская, Ю.Н.Кулюткина, В.Н.Турченко, Г.П.Зинченко, Ф.Р.Филиппова, Е.П.Тонконогая және басқалардың зерттеу жұмыстарына арқау болды.

Еліміз бойынша жоғары оқу орындарында мамандар даярлауды дәстүрлі бірденгейлі жүйеден көпденгейлі жүйеге біртіндеп көшіру кәсіби білім бағдарламасы мазмұнының көпденгейлілігі, көпсатылылығы, вариативтілігі мен икемділігі арқылы жасалып, кәсіби білім берудің өзара байланысты ұйымдық құрылымдарында (түрлі деңгейдегі білім беру мекемелерінде) практикалық жүзеге асырылуын қамтамасыз етеді.

Қазіргі таңда орта және жоғары кәсіби білім берудің стандарттарында бірізділік пен сабақтастықтың жеткіліксіздігінен қысқартылған бағдарлама негізінде сапалы білім беруді ұйымдастыруда туындап отырған бірқатар қайшылықтар мен қиыншылықтар ескеріліп, әлі де зерттеулерді қажет етеді.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы күтілген білім беруді басқарудың тиімді жүйесінің

Музыка
орғағына сәйкес
қимылдар
жасалады.

Жұппен бірге
орындап,
тексереді.

Топпен бірге
орындап, қима
қағаздарды
тақтаға
жапсырады.

нәтижесінде болашақ педагогтардың кәсіби даярлығында төмендегі мәселелерді міндеттеді:

- кәсіби міндеттерін дербес әрі шығармашылық тұрғыдан шешу;
- кәсіби қызметтің тұлғалық және қоғамдық маңызын түсіну және оның нәтижелері үшін жауап беруге қабілетті кәсіби күзіреттілік;
- бәсекеге қабілеттілік.

Кәсіби қызмет турасында айта кетейік, өз балаларына қалдырған өсиетінде Джеймс Кеннеди: сен кім болсаң мейлің, тіпті көр қазушы болсаң да, дүниедегі ең шебер маман болуың керек,- деген екен. Ал, мұны жеткілікті түсіну, сөз жоқ оны жасап көруді қажет етеді. Міне, Елбасының "Мемлекеттік білім" стратегиясына ұсынған "өмір үшін білімденгенше, өмір бойы білімдену" принципінің айшықталар тұсы.

Бүгінгі таңда қоғам талабына сай қажеттіліктердің, атап айтқанда үздіксіз білім жүйесін дамыту қажеттілігінің туындауы, жүзеге асырылуы аталмыш бағдарламаның күтілімді сипатындағы кадрларды дайындауда қажетті шарттар деп білеміз. Осы орайда үздіксіз білім тұжырымдамасының жүзеге асырылуымен ("Колледж- ЖОО" жүйесіндегі үздіксіз кәсіптік білімнің сәйкесті мемлекеттік білім стандартында қамтылған) сабақтастық мәселесі айрықша көкейтестіленуде. Сабақтастықтың жекелеген кырлары болашақ педагог мамандардың даярлық сапасының қазіргі заманғы шарттарында колледждер мен ЖОО даярлықтарындағы өзара байланыс сияқты мәселелерінен көрініс беруде. Сондықтан, болашақ педагог мамандардың даярлықтарының мазмұн сабақтастықтары мен келешек маманның кәсіптік даярлық деңгейлерін анықтау бағыттарын қарастыру маңызды.

Колледждер мен педагогикалық жоғары оқу орындарының ортақ мақсатына қарамастан, олардың түлектерінің дайындық деңгейлерінде айырмашылықтар болады. Білім алушылар колледжде оқу барысында жекелеген пәндік курстарды оқыту әдістемесінің объектісі, оқытудың мазмұны, әдістері, ұйымдастыру формалары мен құралдарының жалпы сипаттамаларын қамтыған білімдермен қаруланады. Осы іскерліктердің негізінде зерттеу жұмыстарына машықтанудың алғашқы кадамдары жасалады.

Оқытудың екінші сатысында (ЖОО) негізгі бағыт теориялық сұрақтарды терең негіздеуге межеленеді. Білім алушылар мектеп оқушыларының жекелеген пәндерді оқытудың осы заманғы практикалық көкейтесті проблемаларымен, технологияларымен танысады. Болашақ педагогтың зерттеушілік әрекетіне ерекше назар аударылады. Пәндік ұғымдар жүйесі дәстүрлі және вариативті бағдарламаларда қарастырылады, бұл өз кезегінде пәндік білімдерін өзектілеуге мүмкіндік береді.

Болашақ педагог мамандардың кәсіптік даярлығы тек пәндік мазмұнмен ғана емес, сол мазмұнды оқыту әдістерімен де сипатталады. Білім алушылардың әдістемелік- пәндік даярлығы жалпы амал тәсілдеріне сүйенеді (анықтамалардың, алгоритмдердің және пайымдаулардың барабар аудармасы, қойылған нақты тапсырманың оқу-дамытушылық мүмкіндіктерін айқындау, оқытудың қайсібір кезеңінде оқушыларда туындайтын оқу-дамытушылық проблемаларды айқындау). Білім алушылардың амалдық жалпы тәсілдерді игеруі олардың оқу әрекетіне ықпал жасайтын және пәндік мазмұнды игерудің

жоғары деңгейін қамтамасыз ете отырып, ойлаудың тиімді түрін дамытатын оқу міндеттері жүйесі шарттарында өтеді.

Жекелеген пәндер бойынша оқыту әдістемесі курстарының оқытылуы болашақ педагогтардың игерген теориялық білімдерімен қатар төмендегідей іскерліктерді де қамтиды:

- сәйкесті пәндік ғылыми мазмұнды қажетті сәтте өзектілей алу;
- білім алушыларда пәндік қайсібір негізгі ұғымдары жөнінде түсініктерінің қалыптасу деңгейлерін, оқулық мазмұнын ғылыми анықтамамен салыстыра отырып анықтай алу;
- берілген нақты тапсырманың мақсатын қоя білу;
- жаңа материалға егжей-тегжейлі түсінік құрастыра алу және т.б.

Осылайша, әдістемелік курстарды колледжде оқыту білім алушыларда қажетті теориялық ақпараттарды таба алу іскерліктерінің қалыптасуымен, басқадай ғылым теорияларымен жүйелі жұмыс жасай алу қажеттіліктері мен дағдыларын тәрбиелеу және т.с.с. болса, ал академиядағы жұмыс негізінен болашақ педагогтардың мектепте жекелеген пәнді оқытуға іскерлік тұрғыдан келу сапаларының қалыптасуына жүргізіледі.

Егер де сабақтастықты бірінші және екінші сатылар жүргізетін бірыңғай ортақ тұғырнама қаруларымен мүмкін болатын процесс деп қарастырсақ, онда мұндай тұғырнама тек бірінші саты деңгейіндегі болашақ педагогтың оқытудағы пәндік-әрекеттік тәсілі бола алады. Себебі, оқытудың осы әдісі ғана білім алушыға қазіргі және болашақта мектептегі өз міндеттерін табысты орындау үшін кәсіби дамуына қажетті іс-әрекет түрлерін оқытушыны қайталай отырып "менгеруіне" және "иеленуіне" мүмкіншілік береді. Әрине, мұндай кәсіби қызметті нәтижелі жүзеге асыруға жеткілікті даярлыққа біл әрекеттерді толық меңгерген маманның басшылығымен, ұғымдармен тікелей және толық ұйымдастырылған әрекеттер жолымен жетуге болады. Міне, осылайша қалыптасқан негіз әрі қарай, яғни екінші сатыда ғылыми салмағы жөнінен толықтырылып, тереңдетіле бастайды.

Сонымен, бірінші сатыдағы болашақ педагогтардың даярлығында негізінен оқытушының әрекеті маңыздылық танытса, екінші сатыда, керісінше оқытушы білім алушыға қалай әрекет етуі және неге бұлай екендігіне басымдылық беріледі, яғни мұнда оқытудың теориялық әдісі басым деуге болады. Демек, ЖОО-ның үлесіне білім алушыны қажетті кеңестермен қамту және ең маңыздысы өзіндік зерттеулік қабілеттерін қалыптастыратын ғылым заңдылықтары мен теориясына тереңірек бойлауға мүмкіндік туғызатын уақытпен қамту тиіеді.

Дайдаланылған әдебиеттер:

- Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2010 ж.
- Савельев А. Я. и др. Преемственность образовательных профессиональных программ. М., 2000 г.
- Двухступенчатая подготовка педагогических кадров в системе "Колледж- Университет: опыт, проблемы, перспективы" // Сборник материалов конференции. М., МГПУ., 2001 г.

Музыка
ырғағына сәйкес
қимылдар
жасалады.

Жұппен бірге
орындап,
тексереді.

Топпен бірге
орындап, кима
қағаздарды
тақтаға
жапсырады.

і
л,
ы

сы

дақ

Көбейту және бөлу 430*2 және 860:2

Айпенсоев Нурила Пирмашовна Қызылорда қаласы
И.В.Панфилов атындағы
№5 мектеп-лицейдің бастауыш сынып мұғалімі

Жалпы мақсаты	Кестелік көбейту және бөлудің өтілген түрлері туралы білімдерін бекіту. Оқушылардың ауызша көбейту және бөлуді орындау дағдыларының қалыптасу деңгейін тексеру; Кеңейтілген тапсырмаларды орындау үшін қолайлы ортаны қамтамасыз ету. Әлеуметтік өзара әрекеттестікте оқыту арқылы барлық оқушылардың бірдей оқу мен оқыту үдерісіне қатысуына ықпал жасау.	
Күтілетін нәтиже	Кестелік көбейту және бөлу түрлерін қайталайды. Екі-үш амалды өрнектерді шеше алады. Бір-бірін шынайы бағалауға үйренеді. Көбейту мен бөлу дағдылары қалыптасады.	
Түйінді идеялар	Сабақ барысында өзара әрекеттесу арқылы оқушы өзіндік танымдық қабілетін көрсетеді. Осы қабілеттерін дамыта отырып, сабаққа белсенділікпен араласады.	
Қажетті құрал-жабдықтар	Жұмыс парақтары, постер, суреттер, интерактивті такта, слайдтар.	
Тапсырмалар	1. Жеке жұмыс («Ашық тест») 2. Топтық жұмыс (үй тапсырмасын талдау) 3. Топтық жұмыс (ортадағы қаламсап) 4. Жұптық жұмыс Есепте 5. Жеке жұмыс. Кері байланыс (Саусақтар сыры) 6.	
Қосымша тапсырма	Есептер шығару, өздік жұмыс Кеңейтілген тапсырмалар беру;	
	Мұғалімнің іс-әрекеті	Оқушылардың іс-әрекеті
	Ұйымдастыру кезеңі Қызығушылықтарын ояту. (1-слайд.) Қайырлы күн, қонақтар, Қайырлы күн, балалар. Сейсенбі күн сәттілікке толсын. Бүгінгі ашық сабақта.	Балалар сәлемдесіп орындарына отырады.

Менің балаларымның бағасы,
Кілең бестік болсын! -деп, бүгінгі сабағымызды бастаймыз.

-Балалар, бүгін біздің сабағымыз ерекше болмақ. Біздің мектебімізде бастауыш сынып бөлімінде математика пәнінен апталық жүріп жатыр. Қазақстан Республикасының Ғылым Академиясының академигі жерлесіміз математик Асқар Серкүлұлы Жұмаділдаев осыған орай бізге тапсырмалар жолдапты.

Асқар Серкүлұлы Жұмаділдаев 1956 жылы 25 ақпанда Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Шиелі кентінде дүниеге келген. Ғалым, физика-математика ғылым докторы (1988), профессор (1990), Қазақстан ҰҒА-ның корреспондент мүшесі (1995). 1980-1990 жылдары Математика және механика институтында (қазіргі Математика институты) кіші, аға, жетекші ғылым қызметкер болды.

Ғылыми дәрежелері:
1981 жылы - физика-математика ғылымдарының кандидаты (КСРО ғылым академиясының математика институты, Мәскеу).
1988 жылы - физика-математика ғылымдарының докторы (КСРО ғылым академиясының математика институты, Ленинград бөлімі).
1990 жылы - Қазақ Ұлттық Университетінің профессоры.
1995 жылы - ҚР ҰҒА-ның корреспондент мүшесі.
2004 жылы - ҚР ҰҒА-ның академигі.

І-тапсырмасы. Ребусты шешіп, топ атауларын беру.

I топ. Қосу. Сложение. Addition.
II топ. Азайту. Вычитание. Subtraction
III топ. Көбейту. Умножение. Multiplication
IV топ. Бөлу. Деление. Division

Топқа бөліну. Әр топ ребусты шешу арқылы өз топтарының атын табады.

Үйге берілген тапсырманы тексеру
"Менен сұрақ, сенен жауап" әдісі

1. 1 тоннада қанша кг бар?
2. 2 ғасыр бжыл неше жыл?

Күн ретін

Музыка
ырғағына сәйкес
қимылдар
жасалады.

Жұппен бірге
орындап,
тексереді.

Топпен бірге
орындап, қима
қағаздарды
тақтаға
жапсырады.

Топпен бірігіп,
ребусты шешіп,
топ атауларын
тауып
3 тілде
қайталайды

Үй тапсырма-
сын тексеріп,
сұрақтарға
жауап береді

дақ

3. 1метр 10см неше сантиметр?
4. 80 мен 6-ның көбейтіндісі нешеге тең?
5. 720 мен 9-дың бөліндісі нешеге тең?
Күн ретін және көркем жазу минуты жүргізіледі.

2-тапсырма

2.Математикалық диктант

1. 50 ондық пен 5 бірліктің қосындысын 5 есе кеміту
2. 27 ондықты 3 есе кеміту
3. 5 жүздік 5 ондық 5 бірлікті 5-ке бөлу
4. 72 мен 9-дың қосындысын 9 есе кеміту
5. 69 бен 6-ның айырмасын 7-ге бөлу.

3-тапсырма.Тест жұмысын орында.

1.Қабырғалары 4см және 3см тіктөртбұрыштың ауданын тап.

а) 12см^2 ә) 14см^2 б) 15см^2

2.48-дің 6-дан бір бөлігін тап:

а) 6 ә) 8 б) 10

3. $(64+36)*8$

а) 100

ә) 108

б) 800

4. $x:20=30$

А) $x=500$

ә) $x=100$

б) $x=600$

Жаңа сабақты түсіндіру.

№1

Жазуды пайдаланып, көбейту тәсілін түсіндіру.
 $403*2=806$ $806:2=403$

4-тапсырма

Тақтамен жұмыс

$340.2=680$

$480:2=240$

$230.2=460$

$960:3=320$

$210.2=420$

$630:3=210$

$420.2=210$

$690:3=230$

Ортадағы қаламсап /топтық жұмыс/

5-тапсырма

№2 Есепті шығар:

I топ

3қалам-96тг

2қалам-?тг

III: $(96:3).2=64\text{тг}$

Ж: 2қалам 64теңге тұрады

II топ

жазып,
тапсырманы
дәптерде
орындайды.

Тест тапсырма-
ларына жауап
қағазын
көтереді?

Түсіндірілген
тапсырманы
тыңдап, сол
бойынша
мысалдар
шығарады.

Топпен бірге
тапсырманы
орындайды

Балалар бармак
арқылы
бағалайды.

ә) Бағасы-?тг
Саны-4
Құны-840тг
III: $840:4=210$
Ж: Бағасы 210теңге

III топ

б)Бағасы-210тг

Саны-3

Құны-?тг

III: $210.3=630$

Ж: Құны 630теңге

IV топ.

5 дәптер - 75тг

3-дәптер -? тг

III: $75:5*3=45$

Сергіту сәті.

6-тапсырма

Жұппен жұмыс

№3 Амалдарды орында.

$433.2+43.2=866+86=952$

$630:3+304.2=210+608=818$

$84:7+106.2=12+212=214$

$222:2+862:2=111+431=541$

$460:2-306:3=230-102=128$
 $840:4+63*3=399$

7-тапсырма

Ойлап, тап:

1.Марат ойлаған санның төрттен бір бөлігіне 26-ны қосқанда 70 шықты. Марат қандай сан ойлады?

2. Геологтар әрқайсысының массалары 1кг, 2кг, 3кг, 4кг, 5кг және 6кг болатын алты тас тауып алды.

Тастарды үш қапшыққа салды, оларды әрқайсысындағы тастардың массасы бірдей болатындай етіп, қалай бөліп салуға болады?

3. Сен нешедесің?-деп сұрағанда, Еркін:-Егер ең кіші үш таңбалы саннан ең кіші екі таңбалы санды азайтып, оның оннан бір бөлігін алсаң, менің жасымды табасың,- деп жауап берді. Еркін нешеде?

4.Айдос үйдің 6-қабатында тұрады, ал Жандос осы подъездің

3-қабатында тұрады. Егер Айдосқа дейін 60 баспалдақ болса, Жандосқа дейін неше баспалдақ бар?

Бекіту. Сонымен бүгінгі сабағымызда не үйрендік?

Музыка
ырғағына сәйкес
қимылдар
жасалады.

Жұппен бірге
орындап,
тексереді.

Топпен бірге
орындап,қима
қағаздарды
тақтаға
жапсырады.

Үйге тапсырма. №5 96-бет	Бағалау: Бағаларды мадақтап, бағалау.	Кері байланыс	Кері байланыс «Сауасқатар сыры» Ақ паракка сауасқатардың бейнесін салалы. Бас бармақ- бүтінгі сабақта не тартымды болды. Сұқ сауасқ- неге басты назар аудару керектігін түсіндің? Ортанғы сауасқ- не сізді тан қалырды? Келесі сауасқ- сіз үшін не түсініксіз болды? Кішкене сауасқ- сіз үшін не жанаалық болды? Оқушылар Ал алақаныңызға -ұсыныстар жазыңыз Оқушылар берілген сауасқтарға өз ойларын шынайы жазалы. Сауасқ бейнесі салынған парактар
		Сауасқатардың бейнесін салып, өз ойларын жазалы	

Өнер-бiлiм, нiлi мырмалы қуанымны есеп

Ж.Баласағұн

Сенска

T. Phyllis

А. П. Чехов

Альберт Эйнштейн

А.С. Макаренко.

К. Д. Ушинский

104

Enmā

Загварта болсан кунде-кун,
Көпінер еді табысың.
Дәрігер болсан түрлі емін —
Сыркаулы жаннның бағы татын.

Ал сенің еңбек жемісің,
Өзгеше тінті басқадан;
Ол - өзің арнап ел үшін
Осынау жүрген жақсы адам.

Жаксы адам – елдің тірегі,
Байлығын туған халықтын,
Шапағын ташар үнемі
Көзінде тұрған жарык күн.

Сан жастын камын термеси,
Тагдырын ойлап толганы,
Эр үйдін бір-бір еркесін
Үйрөмтін өзін қолға алып.

**Ҳамазсиз жанда сөндек кун,
Шакримсиз өмир – суьсиз эсер.
Көринбес гажан енбектин
Бейнемин кешин журцыздер.**

Жүрекке тұрап жатқыл үнін,
Жанымнан жааын жігер күт.
Ұстазым, сенін әр күнін,
Әр сәтін тұрған бір ертікі!

Фаруза Ошарсынова

[illegible]

Үлге тапсырма. №5 96-бет	Бағалау: Бағаларды мадақтап, бағалау.
Кері байланыс:	Кері байланыс «Сауақтар сыры» Ақ паракса сауақтардың бейнесін салады. Бас бармақ- бүтінті сабақта не тартымды болды. Сүк сауақ- неге басты назар аудару керектігін түсінді?
Байланыс:	Ортанғы сауақ- не сізді тан қалыңды? Келесі сауақ- сіз үшін не түсініксіз болды? Кішкене сауақ- сіз үшін не жанаалық болды? Ал алақаныңызға -ұсыныстар жазыңыз Оқушылар берілген сауақтарға өз ойларын шынайы жазалы. Сауақ бейнесі салынған парактар

Өнер-білім, міл тұрарлы қанағатты сөздер

Ж.Батаасуи

Басқаларды үйірге жүріп біз өзіміз үйіренеміз.

Сенек

Ештеңе тұралы сұрамайтын адам ештеңе үйіренбейді.

Т.Фурлер

Мен еш уақытта өз оқушыларым еш нәрсе үйретпеймін - тек қана олардың оқы үшін жағдай жаратамын.

А.П.Чехов

Альберт Эйнштейн

Шоқан Уәлиханов

А.С. Макаренко

К.Д. Ушинский

Адамды тарбиелу – демек оның ертеңгі қуанышына не болатын келешек жолын тарбиелу. Мұғалім ісі сырттай қарапайым болғанмен – тәрихтағы ең ұлы істің бірі.

Ұғам

Зағодта болсаң күнде-күн,
Көрінер еді мабысың.
Дәрігер болсаң, түрті емін –
Сырқаулы жанның бағы шын.

Ал сенің еңбек жемісің
Өзгеше мілті бақадаң:
Ол - өзін арнап ел үшін
Осынау жүрген жақсы адам.
Жақсы адам – елдің тірегі,
Байлығы туган халықтың,
Шапағын шатап үнемі
Көзінде тұрған жарық күн.

Сан жастың қамын шермесің,
Тағдырын ойлап толғанбың.
Әр үйдің бір-бір еркегін
Үйретің өзін қолға алын.

Ұстазсыз жанда сөнбек күн,
Шәкіртсіз өмір – сусыз жер.
Көріңдес асқан еңбектің
Бейнетін кешіп жүрсіздер.

Жүректе тұрар жақсы үшін,
Жанымаң сенің әр күнің,
Ұстазым, сенің әр ертің!
Әр сенің тұрған бір ертің!

Фаруза Оңғарсынова

Ұр-менің! ұстаздар! Еңуымы!

Мәжіріміңді білім нәрімен есуге ұнат, мәлім-нәрде
Жақсы еңбектеріңді бағына ұратын, ағам-нәршілік
Рухта бағын-бағың беруге ұнатқан, еңбегі зор.
Білім көшіні ала жол-жолыңа жоғары бола берме.
Еңуымына ермен есуге ұнатқан шын жәрменмен
Еңуымына ермен есуге ұнатқан шын жәрменмен

Үлгі таңбырма. №5 96-бет	Батайлау: Балааларды мадақтап, батайлау.
Кері байланыс:	Кері байланыс «Саясаттар сыры» Ақ паракка саясаттардың бейнесін салады. Бас бармак- бүгінгі сабақта не тартымды болды. Сүк саясат- неге басты назар аудару керектігін түсінді?
байланыс:	Саясаттарының бейнесін салып, өз ойларын жазалы
	Ортанғы саясат- не сізді тан қалыпды? Келесі саясат- сіз үшін не түсінікті болды? Кішкене саясат- сіз үшін не жанаалық болды? Ал алақаныңызға-ұсыныстар жазыңыз Оқушылар берілген саясаттарға өз ойларын шынайы жазалы. Саясат бейнесі салынған парактар

Өнер-білім, міл тұралы қанатты сөздер

Ж.Баласағұн

Сенекә

Т.Футнер

А.П.Чехов

Алберт Эйнштейн

Шоқан Уәлиханов

А.С. Макаренко

К.Д. Ушинский

Мұғалім ісі сыртай қарапайым болғанмен – тарихтары ең ұлы істің бірі.
Адамды тәрбиелеу – демек оның ертенгі қуанышқа не болатын келешек жолын тәрбиелеу.
Халықтың кемеліне келіп өркендеп өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет.

Өзінді қарапайым жылы лебізіңмен сипата білмесен, құр қаталдықтаң түкте шықпайды.
Мен еш уақытта өз оқушыларыма еш нарсе үйретпеймін - тек қана олардың оқуы үшін жағдай жаратамын.

Басқаларды үйрете жүрпін біз өзіміз үйренеміз.
Ештеңе тұралы сұрамайтын адам ештеңе үйренбейді.

Кімде-кім халқынан алмаса тәлім,
Оны үйрете алмас ешбір мұғалім.

Ғаназ

Зағодна болсаң күнде-күн,
Көрінер еді мабысың.
Дәрігер болсаң, түрлі емін –
Сырқаулы жанның бағы шын.

Ал сенің еңбек жемісің
Өзгеше тінті басқадаң;
Ол - өзін арнап ел үшін
Осынау жүрген жақсы адам.

Жақсы адам – елдің тірегі,
Байлығы туған халықтың,
Шапағын ташар үнемі
Көзінде тұрған жарық күн.

Сан жастың қамын шермесің,
Тағдырын ойлап толғаным.
Әр үйдің бір-бір еркегін
Үйретің өзін қолға алып.

Ғаназсыз жанда сөнбек күн,
Шәкірмісіз өмір – сусыз асеп.
Көріңбес асқан еңбектің
Бейнесін кешін жүрсіздер.

Жүректе тұрап жатқы үшін,
Жанымаң, сенің әр күнің,
Әр сәтін тұрған бір ерлік!

Фаруза Оңарсынова

Ғарменің ғаназғар ғуымы!

Алғашқы ғарменің білім нәрінен еурегуатын, мәлім-нардие
Жағсы ғарменің білім нәрінен еурегуатын, мәлім-нардие
Ғарменің білім нәрінен еурегуатын, мәлім-нардие
Білім көшін ала жалжытын келе жануан ғаназғар
Еурегуатын еурегуатын еурегуатын еурегуатын

Саясаттарының бейнесін салып, өз ойларың жазалы	Кері байланыс «Саясаттар сыры» Ақ паракка саясаттардың бейнесін салады. Бас бармақ- бүтінті сабақта не тартымды болды. Кішіке саясат- сіз үшін не жаналық болды? Оқушылар Ал алақаныңызға -ұсыныстар жазыңыз Оқушылар берілген саясаттарға өз ойларың парактап жазалы.	Кері байланыс: Кері байланыс Ақ паракка саясаттардың бейнесін салады. Бас бармақ- бүтінті сабақта не тартымды болды. Кішіке саясат- сіз үшін не жаналық болды? Оқушылар берілген саясаттарға өз ойларың парактап жазалы.
---	--	--

Өнер-білім, міл тұрарлы қананыңы создер

Үйге тапсырма.
№5 96-бет
Баталай: Баталайды малактан, баталай.

Кімде-кім халқынан алмаса тәлім,
Оны үйрете алмас ешбір мұғалім.
Ж.Баласағұн
Басқаларды үйрете жүріп біз өзіміз үйренеміз.
Сенека
Ештенне тұралы сұрамайтын адам ештенне үйренбейді.
Т.Фурьер

Өзінді қарапайым жылды тебізімнен ситата білесен, құр қаталдылықтан түкте шықпайды.
А.П.Чехов

Мен еш уақытта өз оқушыларыма еш нерсе үйретпеймін - тек қана олардың оқуы үшін жағдай жаратамын.
Альберт Эйнштейн

Халықтың кемеліне келіп өркендеп өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет.
Шоқан Уәлиханов
Адамды тарбиелетей - демек оның ертеңгі қуанышына не болатын келешек жолын тарбиелетей.
А.С.Макаренко

Мұғалім ісі сыртай қарапайым болғанмен - тарихтағы ең ұлы істің бірі.
К.Д.Ушинский

Ұстаз

Заводта болсаң күнде-күн,
Көрінер еді табысың,
Дәрігер болсаң, түрлі емін -
Сырқаулы асанның бағы шын.

Ал сенің еңбек әлемің,
Өзгеше мінсі бақадаң;
Ол - өзін арнап ел үшін
Осынау жүрген жақсы адам.

Жақсы адам - елдің тірегі,
Байлығы тұған халықтың,
Шапағын ташар үнемі
Көзінде тұрған асарық күн.

Сан жастың қамын шермесің,
Тағдырың оңлап толғаным.
Әр үйдің бір-бір еркесін
Үйретің, өзін қолға алын.

Ұстазсыз жанда сөнбек күн,
Шәкірміз өмір - сусыз асеп.
Көріңбес асқан еңбектің,
Бейнетін кешіп жүрсіздер.

Жүрекке тұрап жатқы үшін,
Жаныман жатқан жер күн.
Ұстазым, сенің әр күнің,
Әр сәтін тұрған бір ерлік!

Фаруза Оңарсынова

Ұрпақтың ұстазы

Мектептегі ұстаз еңбекі, мәдениетке,
Жаңа ғасырдағы дағдылар, ағартушы,
Тұрғын дағдылардағы өзгеріс,
Білім көшін аса жылжитын келе жатқан ұстазға
Ғұрымына ғұрпымен ғұштатса жоғары дағды,
Өзгеріс есепте берілетін шын жауапмен

Үйге тапсырма. №5 96-бет	Балағай: Балағайларды мадақтап, бағалау.
Кері байланыс:	Кері байланыс «Саясаттар сыры» Ақ паракка саясаттардың бейнесін салды. Бас бармақ- бүгінгі сабақта не тартымды болды. Сұқ саясат- неге басты назар аудару керектігін түсінді?
байланыс:	Саясаттардың бейнесін салып, өз ойларын жазды
	Ортанғы саясат- не сізді тан қалдырды? Келесі саясат- сіз үшін не түсініксіз болды? Кішкене саясат- сіз үшін не жанаалық болды? Ал алақаныңызға- ұсыныстар жазыңыз Оқушылар берілген саясаттарға өз ойларын шынайы жазды. Саясат бейнесі салынған парактар

Өнер-білім, нәл мұралы қанатты создер

Ж.Баласағұн

Сенекі

Т.Фурьер

А.П.Чехов

Альберт Эйнштейн

Шоқан Уәлиханов

А.С. Макаренко

К.Д. Ушинский

Мұғалім ісі сыртай қарапайым болғанмен – тарихтары ең ұлы істің бірі.

Адамды тәрбиелеу – демек оның ертенгі қуанышқа не болатын келешек жолын тәрбиелеу.

Халықтың кемеліне келіп өркендеп өсуі үшін ең алдымен азаттық пен білім қажет.

Мен еш уақытта өз оқушыларыма еш нәрсе үйретпеймін - тек қана олардың оқуы үшін жағдай жаратамын.

Өзінді қарапайым жылы лебізіңмен силата білмесен, құр қаталдықтаң түкте шықпайды.

Ештеңе туралы сұрамайтын адам ештеңе үйренбейді.

Басқаларды үйрете жүріп біз өзіміз үйренеміз.

Кімде-кім халқынан алмас тәлім, Оны үйрете алмас ешбір мұғалім.

Ұстаз

Зағодна болсаң күнде-күн,
Көрінер еді табысың,
Дәрігер болсаң түрлі емін –
Сырқаулы жанның бағы шын.

Ал сенің еңбек жемісің
Өзгеше тінгі басқадаң:
Ол - өзін арнап ел үшін
Осынау жүрген жақсы адам.

Жақсы адам – елдің тірегі,
Байлығы мұған халықтың,
Шапағын ташар үнемі
Көгінде тұрған жарық күн.

Сан жастың қамын шермесің,
Тағдырың ойлап толғаным.

Әр үйдің бір-бір еркесін
Тағдырың өзін қолға алын.
Ұстазсыз жанда сөнбек күн,
Шәкірсіз өмір – сусыз жер.
Көріңбес асқан еңбектің
Бейнесін кешіп жүрсіздер.

Жүрекке тұрап жатқы үшін,
Жанымаңа, сенің әр күнің,
Ұстазым, сенің бір ерлігің!
Әр сенің тұрған бір ерлігің!

Фаруза Оңғарсынова

Жұрменгі ұстаздар, сауылым!

Мәжіріңдерің білм нәрінен сусындап, мәлім-мәрте
Жауы елестеніңдерің бойына сусындап, ағартып
Ұстаз бағындағыр беруде ұстаздың еңбегі зор.
Білім көшін ала жылжытып келе жатқан ұстаздар
Елділігіңізді әрбір күнін көзіңізден шын жүрегімен
Елділігіңізді әрбір күнін көзіңізден шын жүрегімен

